

ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІМЕНІ Е. О. ДІДОРЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛАЗАРЄВ ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ



УДК 343.98 : 343.131 : 354.42

ДИСЕРТАЦІЯ

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ
РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО В ЗАНЯТТЯ
ПРОСТИТУЦІЮ І СУТЕНЕРСТВА**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність
(081 – «Право»)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело



В.О. Лазарєв

Науковий керівник –
Чаплинський Костянтин Олександрович,
доктор юридичних наук, професор

Сєверодонецьк - 2019

АНОТАЦІЯ

Лазарєв В.О. Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 – Право). – Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Сєверодонецьк, 2019.

У дисертації на монографічному рівні досліджено теоретичні й практичні аспекти розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

На основі аналізу наукових розробок провідних вчених-криміналістів з'ясовано, що криміналістична характеристика є важливою складовою методики розслідування окремих видів злочинів. Встановлено, що розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства є внутрішньовидовою методикою, а також надано авторське визначення криміналістичної характеристики.

Виокремлено структурні елементи криміналістичної характеристики досліджуваного виду кримінального правопорушення. Акцентовано увагу на тому, що визначені складові мають між собою сталі кореляційні зв'язки та вирізняються чіткою розшуковою спрямованістю, яка забезпечує найбільш оптимальне їх використання у процесі розслідування.

Обґрунтовано необхідність введення до структури криміналістичної характеристики такого елемента як засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Хоча вони відіграють другорядну роль у процесі заподіяння шкоди, але, у той же час, спрощують вчинення злочинного діяння. Засоби вчинення злочину можуть використовуватися на будь-якій його стадії.

Дисертант складовими елементами способу учинення злочину з огляду на погляди вчених-криміналістів визначив підготовку, безпосереднє учинення та приховування.

Окреслено основні способи учинення злочину, зокрема: застосування фізичного насильства – 17 %; погроза застосування фізичного насильства – 8 %; викрадення – 14 %; компрометація чи шантажування – 12 %; обман – 9 %; схилення до відпрацювання боргу – 8 %. З'ясовано, що зазначені способи злочину у більшості випадків (63 %) використовуються у певній сукупності.

Виокремлено типові засоби втягнення неповнолітнього у заняття проституцією. Акцентовано увагу, що сутенери здебільшого використовують соціальні мережі (засоби Інтернет), «рекламу» у шкільних закладах або довузівських закладах освіти, розповсюдження візиток у нічних клубах та оголошень у ЗМІ та інших місцях. Розкрито основні способи приховування кримінального правопорушення.

Проаналізовано час, місце й умови учинення злочину. Запропоновано класифікацію місць втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, зокрема: 1) розважальні заклади – 29 % (з них: нічні клуби – 22 %, кафе – 2 %, бари – 1 %, ресторани – 4 %); 2) місця проведення вільного часу – 42 % (з них: бази відпочинку – 23 %, готелі – 6 %, «зйомні» квартири – 13 %); 3) місця проживання «замовника» – 8 % (з них: квартири – 3 %, будинки – 4 %, дачні кооперативи – 1 %); 4) відкрита місцевість – 14 % (з них: парки – 4 %, сквери – 1 %, лісосмуги – 9 %); 5) підсобні приміщення – 7 % (з них: фотостудії – 3 %, масажні салони – 3 %, інше – 1 %).

Відповідно до сезонної складової, вчинення зазначених дій вирізняється наступними відомостями: 34 % діянь вчиняється навесні, 32 % – влітку, 23 % – восени, 11 % – взимку. Відносно часу доби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією вчинюється вранці – 1 %; удень – 19 %; ввечері – 73 %, вночі – 7 %.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень надав змогу встановити, що сліди втягнення неповнолітнього в заняття проституцією у 64 % випадків

виявлялися на місці надання інтимних послуг. Поза місцем надання інтимних послуг дані сліди утворювалися внаслідок дій сутенера, що пов'язані з підготовкою та приховуванням злочинної діяльності. Найчастіше на місцях надання інтимних послуг слідчі виявляли: сліди рук – 23 %; сліди крові та інших органічних речовин – 87 %; сліди засобів учинення злочину – 4 %.

Опрацьовано типові характеристики особи злочинця (сутенера) шляхом узагальнення відомостей про його фізичні, біологічні, соціальні та демографічні властивості.

На підставі аналізу матеріалів кримінальних проваджень виявлено, що найвищий рівень віктимності мають неповнолітні дівчата (96 % серед усіх випадків втягнення в заняття проституцією). В ході дослідження визначено деякі соціально-демографічні якості неповнолітніх потерпілих: 97 % – незаміжні; 5 % – на момент втягнення працювали, 84 % – навчалися. Виокремлено віктимологічні групи неповнолітніх, які втягнуті у заняття проституцією.

На підставі узагальнення судово-слідчої практики з'ясовано, що початкові відомості, які є підставою для внесення відомостей в ЄРДР за фактом втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, отримуються відповідними органами з наступних джерел: а) заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян (82 %); б) повідомлення працівників різних установ та організацій (4 %); в) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (8 %); г) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів (6 %).

Наголошено, що аналіз первинної інформації про втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство є важливим аспектом в діяльності правоохоронних органів. Після отримання зазначених відомостей з відповідних джерел працівники поліції повинні негайно вжити ряд заходів, зокрема, невідкладно опитати неповнолітнього потерпілого й очевидців злочинної події, встановити ознаки та місце перебування сутенера та ін.

На підставі узагальнення слідчої практики встановлено, що більшість

слідчих ситуацій, які виникають при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ч. 3 ст. 303 КК України, складаються за несприятливих умов – 83 %. Все це зумовлено певними об'єктивними й суб'єктивними чинниками.

На початковому етапі розслідування виникають такі типові слідчі ситуації:

1) сутенера встановлено, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину. За цієї ситуації головним завданням слідчого є збирання інших доказів вини особи для повідомлення їй про підозру. Слідчий повинен провести першочергові слідчі (розшукові) дії, зокрема, огляд, обшук, допит, призначення експертизи, для доведення причетності конкретної особи до злочину; 2) сутенера встановлено, проте недостатньо доказів для повідомлення йому про підозру. Це найбільш складна слідча ситуація. Важливого значення набуває вміння слідчого якісно провести одночасні допити раніше допитаних осіб, пред'явлення для впізнання, НСРД для виявлення доказової інформації з метою доведення причетності особи до сутенерства; 3) злочинця встановлено, але він переховується від слідства і суду. За цієї ситуації слідчому необхідно провести тактичну операцію «Розшук злочинця» та вжити вичерпних заходів для швидкого встановлення його місця знаходження й затримання; 4) особу злочинця не встановлено. У цій ситуації необхідно ретельно зафіксувати матеріальні й ідеальні сліди злочину, вжити вичерпних заходів щодо встановлення й розшуку сутенера та можливих його співучасників.

Охарактеризовано особливості проведення процесуальних дій, спрямованих на отримання інформації з матеріальних об'єктів (огляд, освідування), особистісних (одночасний допит раніше допитаних осіб) та змішаних (пред'явлення для впізнання) джерел.

З'ясовано, що огляд переважно відбувався за несприятливих ситуацій (82 %), зокрема: невстановлення очевидців події – 53 %; відсутність (знищення) слідів злочину – 47 %; очевидці злочину наявні, проте вони не можуть назвати прикмети, за якими можна встановити сутенера – 18 %.

Наголошено на організаційно-підготовчих заходах огляду. Зосереджено увагу на ретельному доборі учасників процесуальної дії.

Під час проведення огляду необхідно виявляти і вилучати: 1) документи, які містять відомості про неповнолітніх та сутенерів; 2) мобільні телефони неповнолітніх з перепискою із сутенером, фотографіями чи відеороликами; 3) комп'ютерну техніку, на якій може міститися інформація про діяльність сутенера чи надання неповнолітніми послуг інтимного характеру; 4) сліди біологічного походження; 5) дорогоцінні предмети та інші речі, які в подальшому можна пред'явити для впізнання; 6) предмети, що вказують на факт надання послуг інтимного характеру (презервативи, інші предмети, що пристосовані для задоволення статевої прихильності).

Акцентовано увагу на особливостях проведення освідування за участю неповнолітнього (54 %). Освідування дозволяє слідчому безпосередньо сприймати об'єкти з метою виявлення особливих прикмет та слідів злочину.

На підставі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що одночасний допит проводився у 65 % випадках. Окрім того, виявлено кількість учасників одночасного допиту, зокрема: а) два допитуваних – 97 %; б) три – 2 %; в) чотири і більше – 1 %. На думку більшості слідчих (95 %) одночасний допит є найбільш ефективною процесуальною дією, що провадиться на подальшому етапі розслідування сутенерства.

Відповідно до процесуального статусу учасників слідчої (розшукової) дії допит проводився між: неповнолітнім і сутенером – 51 %; неповнолітнім потерпілим і свідком – 11 %; підозрюваними (сутенером, звідником) – 23 %; свідками – 4 %; потерпілими – 11 %; підозрюваним й свідками – 31 %.

Виокремлено конфліктні ситуації допиту за участі неповнолітніх й сутенера. Зважаючи на конфліктний характер одночасного допиту, необхідною умовою для отримання достовірних й повних показань є ретельна та всебічна підготовка до його проведення. Акцентовано увагу на необхідності використання відеозапису проведення допитів, особливо за участі неповнолітнього та сутенера.

Визначено процесуальний порядок, особливості організації й тактики проведення впізнання за участю неповнолітніх. З'ясовано, що переважно для

впізнання пред'являлися: а) підозрювані в натурі – 46 %; б) підозрювані за фотографічними зображеннями – 32 %; в) предмети й знаряддя злочину – 9 %; г) приміщення та окремі ділянки місцевості – 1 %. Аргументовано, що знаряддя злочину доцільно пред'являти не тільки неповнолітньому, але й сутенеру та іншим особам, які могли бачити цей предмет.

Виявлено тактичні ризики помилкового впізнання або його зриву стороною захисту. Зважаючи на це, слідчим рекомендовано відмовитися від пред'явлення сутенера (звідника) для впізнання й провести інші процесуальні дії та розшукові заходи.

Узагальнено тактичні помилки, яких припускаються слідчі при проведенні впізнання, та запропоновано алгоритм їх вирішення. Наголошено на необхідності застосування технічних засобів фіксації процесуальної дії.

Виокремлено основні форми використання спеціальних знань. Визначено перелік судових експертиз, що можуть призначатися у справах за ст. 303 КК України, та запропоновано поділяти їх на дві основні групи, які призначаються для: 1) ідентифікації злочинця (сутенера), знарядь злочину, транспортних засобів; 2) дослідження учасників злочину. Обов'язкові експертизи проводяться для встановлення обставин, прямо зазначених у ч. 1. ст. 91 КПК України або таких, що зумовлені складними технічними, фізичними, хімічними явищами чи їх сукупністю.

На основі аналізу матеріалів кримінальних справ й проваджень визначено перелік судових експертиз, які здебільшого призначаються у справах досліджуваної категорії, зокрема: судово-медична – 82 %; експертиза холодної зброї – 2 %; судово-біологічна – 75 %; судово-балістична – 2 %; судово-хімічна – 21 %; судово-психіатрична – 59 %; трасологічна – 31 %.

Визначено об'єкти різних за природою експертних досліджень та окреслено питання, що можна вирішити під час їх проведення. Враховуючи специфіку кожного виду експертиз аргументовано, що лише комплексне використання спеціальних знань надасть змогу більш чітко відтворювати частини явища.

Сформульовано конкретні пропозиції й рекомендації, спрямовані на вдосконалення теоретико-правових засад кримінально-процесуальних відносин, уточнено деякі категорії кримінального процесу та криміналістики.

Ключові слова: розслідування, криміналістична характеристика, сутенерство, втягнення в заняття проституцією, неповнолітній, слідча ситуація, процесуальні дії, слідча (розшукова) дія, організація, тактика.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 255-259.

2. Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 176-179.

3. Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 131-136.

4. Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

5. Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ.

2017. № 4. С. 322-329.

6. Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. Том 1. С. 200-204.

7. Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 149-153.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

2. Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

3. Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

4. Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при

розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 128-131.

5. Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

6. Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20.

7. Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228.

8. Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

9. Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають

доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97.

10. Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90.

11. Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115.

12. Лазарєв В.О. Криміналістичний аналіз способу втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства / Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали науково-практичного семінару (м. Дніпро, 16 травня 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 101-104.

SUMMARY

Lazarev V.O. Forensic characteristics and peculiarities of investigation of involvement the juvenile in prostitution and pimping. The manuscript.

The thesis is for candidate's degree of law on specialty (Doctor of Philosophy) 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational-Search Activity. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Syeverodonetsk, 2019.

The dissertation on monographic level investigates the theoretical and practical aspects of investigating the involvement of a minor in prostitution and pimping.

Based on the analysis of scientific developments of leading criminologists, it was found that forensic characteristics are an important component of the methodology for investigating certain types of crimes. It was established that investigation of juvenile involvement in prostitution and pimping is an in-kind method, as well as an author's definition of forensic characteristics is given.

Structural elements of forensic characteristics of the investigated type of criminal offense are distinguished. The attention is focused on the fact that certain components have stable correlations between each other and are characterized by a clear search orientation, which ensures their optimal use in the investigation process.

The necessity of introducing into the structure of forensic characteristics of such an element as a means of involving a minor in prostitution is substantiated. Although they play a minor role in the process of causing harm, but at the same time, they simplify the commission of a criminal act. The means of committing a crime can be used at any stage of it.

The dissertation constituted the elements of the method of committing a crime in view of the views of the criminologists, determined the preparation, direct execution and concealment.

The main ways of committing a crime are outlined, in particular: use of physical violence - 17%; threat of physical violence use - 8%; kidnapping - 14%; compromise or blackmail - 12%; fraud - 9%; The tendency to work out a debt - 8%.

It was found that the above methods of crime in most cases (63%) are used in a certain set.

The typical means of attracting a minor into prostitution are singled out. Attention is drawn to the fact that pimps mostly use social networks (Internet), "advertising" in school or pre-university educational institutions, distribution of business cards in night clubs and mass media ads, and other places. The main ways of concealing a criminal offense are revealed.

The time, place, and conditions for committing a crime are analyzed. The classification of the places of juvenile involvement in prostitution is proposed, in particular: 1) entertaining establishments - 29% (of which: night clubs - 22%, cafes - 2%, bars - 1%, restaurants - 4%); 2) place of leisure - 42% (of which: recreation centers - 23%, hotels - 6%, "removable" apartments - 13%); 3) the place of residence of the "customer" - 8% (of which: apartments - 3%, houses - 4%, cottage cooperatives - 1%); 4) open area - 14% (including: parks - 4%, public parks - 1%, forest bands - 9%); 5) utility rooms - 7% (of which: photo studios - 3%, massage salons - 3%, others - 1%).

According to the seasonal component, the following actions are committed: 34% of actions are committed in the spring, 32% in summer, 23% in autumn, 11% in winter. Relative to the time of the day the juvenile is involved in prostitution is committed in the morning - 1%; in the daytime - 19%; in the evening - 73%, at night - 7%.

An analysis of criminal proceedings made it possible to establish that traces of juvenile involvement in prostitution in 64% of cases were detected in the place of provision of intimate services. Outside the place of provision of intimate services, these tracks were created as a result of the pimps involved in the preparation and concealment of criminal activity. Most often in the field of provision of intimate services, investigators showed: the traces of hands - 23%; traces of blood and other organic substances - 87%; traces of means of committing a crime - 4%.

The typical characteristics of the person of the offender (pseudo-master) are worked out by generalizing the information about his physical, biological, social and

demographic characteristics.

Based on the analysis of materials of criminal proceedings, it was found that minors have the highest level of victimization (96% among all cases of involvement in prostitution). Some socio-demographic characteristics of juvenile victims were identified during the study: 97% were unmarried; 5% - at the time of the engagement worked, 84% - studied. The exclusionary groups of minors who are involved in prostitution are singled out.

On the basis of generalization of forensic practice it became clear that the initial information, which is the basis for making information in the SRPI on the fact of involving a minor in the occupation of prostitution and pimping, is obtained by the relevant authorities from the following sources: a) statements, letters and communications received from citizens (82%); b) reports of employees of various institutions and organizations (4%); c) materials of investigation, isolated from other criminal proceedings (8%); d) materials obtained during the conduct of SIIA and search activities (6%).

It was emphasized that the analysis of primary information about the involvement of a minor in prostitution and pimping is an important aspect in the work of law enforcement bodies. After receiving the information from relevant sources, police officers should immediately take a number of measures, in particular, immediately interview the minor victim and eyewitnesses of the criminal event, to establish signs and location of the pimp, etc.

On the basis of the generalization of the investigative practice, it was established that the majority of investigative situations that arise in the investigation of crimes qualified under Part 3 of Art. 303 of the Criminal Code of Ukraine, are formed under unfavorable conditions - 83%. All this is due to certain objective and subjective factors.

At the initial stage of the investigation, the following typical investigative situations arise: 1) the pimp is established, there is sufficient factual evidence indicating the specific circumstances of the crime. In this situation, the main task of the investigator is to collect other evidence of guilty person to notify her of suspicion.

The investigator must conduct first-class investigative (search) actions, in particular, inspection, search, questioning, appointment of examination, to prove the involvement of a particular person in a crime; 2) The pimp is established, but there is not enough evidence to alert him of suspicion. This is the most difficult investigative situation. Of considerable importance is the ability of the investigator to conduct high-quality simultaneous interrogations of interrogated persons, presentation for identification, SIIA for revealing evidence, in order to prove the person's involvement in pimping; 3) the offender is established, but he is hiding from the investigation and the court. In this situation, the investigator needs to conduct a tactical operation "Finding a criminal" and take comprehensive measures to quickly establish his whereabouts and detention; 4) the person of the offender is not established. In this situation, it is necessary to carefully capture the material and perfect traces of the crime, to take exhaustive measures for the establishment and search of the pimp and possible accomplices.

The peculiarities of conducting procedural actions aimed at obtaining information on material objects (review, exploration), personal (simultaneous interrogations of previously questioned persons) and mixed (presentation for identification) sources were characterized.

It was revealed that the survey was mainly conducted in unfavorable situations (82%), in particular: 53% of witnesses were not identified; the absence (destruction) of traces of a crime - 47%; witnesses of the crime are available, but they can not name the signs by which you can set the pimp - 18%.

The emphasis is on organizational and preparatory review activities. Focused attention is paid to the careful selection of procedural actors.

During the survey, it is necessary to identify and remove: 1) documents containing information about minors and pimps; 2) mobile phones of minors with correspondence with pimps, photos or videos; 3) computer equipment, which may contain information on the activities of the pimp or the provision of minors with intimate character; 4) traces of biological origin; 5) precious objects and other things that can subsequently be presented for identification; 6) items indicating the provision

of intimate services (condoms, other objects adapted to meet sexual desire).

Attention is paid to the peculiarities of conducting an exploration with the participation of a minor (54%). The witness allows the investigator to directly perceive the objects in order to identify the specific signs and traces of the crime.

Based on the analysis of criminal proceedings, it was found that simultaneous questioning was carried out in 65% of cases. In addition, the number of participants of simultaneous interrogation was revealed, in particular: a) two interrogators - 97%; b) three - 2%; c) four and more - 1%. According to most investigators (95%), simultaneous interrogation is the most effective procedural action that is being taken at a subsequent stage in the investigation of pimping.

In accordance with the procedural status of the participants of the investigative (wanted) action, interrogation was conducted between: minors and pimp - 51%; minor victim and witness - 11%; suspects (pimp, assailant) - 23%; witnesses - 4%; victims - 11%; suspects and witnesses - 31%.

Conflict situations of interrogation involving minors and pimps are singled out. Given the controversial nature of the simultaneous interrogation, a thorough and comprehensive preparation for its conduct is a prerequisite for obtaining accurate and complete testimony.

Procedural order, peculiarities of organization and tactics of identification with the participation of minors are determined. It was found out that mainly for identification were: a) suspects in kind - 46%; b) suspects for photographic images - 32%; c) objects and instruments of crime - 9%; d) premises and separate areas of the area - 1%. It is argued that it is expedient to present the instrument of crime not only to a minor, but also to the pimp and other persons who could see this subject.

The tactical risks of false identification or its failure by the protection side are revealed. In view of this, the investigator is advised to refuse to present a pimp (assassin) for identification and conduct other procedural actions and search measures.

The tactical mistakes that the investigators assume during identification are generalized, and an algorithm for solving them is proposed. The necessity of

application of technical means of fixing procedural action is emphasized.

The basic forms of using special knowledge are singled out. The list of forensic examinations which can be appointed in cases under art. 303 of the Criminal Code of Ukraine, and it is proposed to divide them into two main groups, which are intended for: 1) identification of the offender (pimp), guns of crime, vehicles; 2) investigation of the participants in the crime. Required examinations are carried out to determine the circumstances explicitly stated in Part 1 of Art. 91 CPC of Ukraine or those caused by complex technical, physical, chemical phenomena or their aggregate.

On the basis of the analysis of materials of criminal cases and proceedings, a list of forensic examinations, which are mostly assigned to cases of the investigated category, is determined, in particular: forensic medicine - 82%; cold weapons expertise - 2%; forensic biological - 75%; forensic ballistic - 2%; forensic chemical - 21%; Forensic Psychiatry - 59%; trench - 31%.

Objects of different nature expert researches have been defined and a question that can be solved during their conducting is outlined. Taking into account the specifics of each type of expertise, it has been argued that only the complex use of special knowledge will enable more accurately reproducing parts of the phenomenon.

Specific proposals and recommendations aimed at improving the theoretical and legal principles of criminal-procedural relations are formulated, some categories of the criminal process and criminology are specified.

Key words: investigation, forensic characteristic, pimping, involvement in prostitution, juvenile, investigative situation, procedural actions, investigative (search) action, organization, tactics.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 255-259.

2. Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 176-179.

3. Лазарєв В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 131-136.

4. Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

5. Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 322-329.

6. Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. Том 1. С. 200-204.

7. Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 149-153.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

2. Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

3. Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

4. Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 128-131.

5. Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної

людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

6. Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20.

7. Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228.

8. Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

9. Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97.

10. Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90.

11. Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115.

12. Лазарєв В.О. Криміналістичний аналіз способу втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства / Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали науково-практичного семінару (м. Дніпро, 16 травня 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 101-104.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ І СУТЕНЕРСТВА.....	11
1.1. Теоретичні засади формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.....	11
1.2. Способи, засоби, обстановка та слідова картина злочину.....	24
1.3. Характеристика особи злочинця та потерпілого.....	45
Висновки до розділу 1.....	70
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ І СУТЕНЕРСТВА.....	73
2.1. Обставини, що підлягають встановленню, та особливості планування розслідування	73
2.2. Алгоритми дій слідчого відповідно до типових слідчих ситуацій розслідування.....	90
Висновки до розділу 2	107
РОЗДІЛ 3. ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	110
3.1. Тактика огляду місця події та освідування.....	110
3.2. Організація і тактика проведення одночасного допиту раніше допитаних осіб та пред'явлення для впізнання.....	125
3.3. Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.....	140
Висновки до розділу 3.....	154
ВИСНОВКИ	158
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	162
ДОДАТКИ	289

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГУНП	–	Головне Управління Національної поліції
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	–	Кримінальний кодекс
КПК	–	Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	–	Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
ОМП	–	Огляд місця події
СОГ	–	Слідчо-оперативна група
СРД	–	Слідчі (розшукові) дії
НСРД	–	Негласні слідчі (розшукові) дії

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Держава гарантує громадянам захист їх законних прав та інтересів, передбачених Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами. В той же час, окремі категорії осіб з різних мотивів нехтують зазначеними правами своїх співвітчизників. Слід зазначити, що важливою складовою нормального розвитку соціуму завжди було та буде створення та дотримання моральних цінностей, властивих для певної спільноти. Досить характерними проявами порушення моральних засад розвитку та діяльності суспільства є втягнення особи в заняття проституцією та сутенерство. Найбільш незахищеною категорією громадян в ракурсі вчинення визначених суспільно-небезпечних діянь слід визнати неповнолітніх, адже вони не мають достатнього життєвого досвіду та у більшості випадків піддаються впливу з боку дорослих осіб.

За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. обліковано 259 фактів втягнення особи в заняття проституцією та сутенерства, у той час як повідомлення про підозру було вручено у 146 правопорушеннях, 2014 р. – 303, повідомлення про підозру – у 155 випадках, 2015 р. – 233, повідомлення про підозру – у 116 випадках, 2016 р. – 224, повідомлення про підозру вручено у 109 випадках, за 2017 р. – 331, з яких повідомлення про підозру вручено лише в 220 кримінальних правопорушеннях. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволив дійти висновку, що близько 16 % вказаних кримінальних правопорушень вчинюється стосовно неповнолітніх. Окреслені статистичні показники свідчать про те, що втягнення неповнолітнього в заняття проституцією є досить поширеним видом злочинів, кількість яких дедалі збільшується.

Також важливим моментом необхідно визнати високу латентність цього складу злочину. Адже у багатьох випадках особи, яких втягнули у заняття проституцією, особливо неповнолітні, не повідомляють про такі факти. Все це свідчить про те, що досліджувана категорія кримінальних правопорушень є

досить значною, а їх вчинення стосовно неповнолітніх займає певний відсоток від загальної кількості його проявів. За цих умов важливого значення набуває удосконалення слідчої діяльності, один із напрямів якої полягає у підвищенні ефективності проведення слідчих (розшукових) дій.

Крім того, кримінальні провадження за фактами втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства на практиці завжди ускладнюється різними суб'єктивними та об'єктивними чинниками: втрата матеріальних слідів злочину через умисні дії незацікавлених в об'єктивному розслідуванні осіб; небажання потерпілих співпрацювати зі слідством; недосконалість бази законодавчого закріплення кримінальної відповідальності за безпосереднє надання інтимних послуг; недостатність техніко-криміналістичного забезпечення проведення процесуальних дій на початковому етапі розслідування; відсутність конкретної методики розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень тощо. З огляду на визначене, діяльність підрозділів Національної поліції України потребує покращення у напрямі криміналістичного забезпечення розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства з урахуванням сучасних вимог правоохоронної практики.

Науковим підґрунтям дисертації стали фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі виявлення та розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, зокрема Л. І. Аркуші, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, Р. С. Белкіна, О. М. Васильєва, А. І. Вінберга, І. О. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, І. Ф. Герасимова, В. Г. Гончаренка, Л. Я. Драпкіна, В. А. Журавля, Г. Г. Зуйкова, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. Н. Кудрявцева, В. В. Лисенка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, С. І. Мінченка, Д. Й. Никифорчука, М. В. Салтевського, М. Я. Сегає, С. М. Стахівського, Р. Л. Степанюка, В. Г. Танасевича, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, О. О. Юхна та ін.

Проблеми кримінально-правової характеристики, криміналістичного та

кримінально-процесуального забезпечення розслідування злочинів проти моральності у своїх роботах досліджували різні вчені, зокрема, М. С. Дмитрієв, Д. Є. Кирюха, С. Г. Кулик, В. О. Малярова, К. Ю. Назаренко, В. Ю. Мосяженко, О. М. Федик, С. А. Циркун, К. В. Шибанова та ін. Останніми дослідженнями в зазначеному напрямку стали такі праці: Т. А. Шевчук «Сутенерство та втягнення особи в заняття проституцією: кримінологічна характеристика та запобігання» (Харків, 2011); В. С. Соловійов «Предупреждение вовлечения несовершеннолетних в занятие проституцией» (Воронеж, 2013); М. В. Куратченко «Розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією» (Дніпро, 2017).

Слід акцентувати увагу на тому, що наукові розробки зазначених науковців не розкривали предмет нашого дослідження, хоча вагомий внесок у розроблення окремих аспектів загальної методики розслідування втягнення в заняття проституцією та сутенерства було зроблено. Зрозуміло, що їх праці мали свою специфіку з огляду на відповідне законодавство та прийняту судово-слідчу практику. У той же час, залишилися недослідженими та невизначеними кореляційні зв'язки між елементами криміналістичної характеристики втягнення неповнолітніх в заняття проституцією та сутенерства. Загалом, навіть запропонована структура цієї наукової категорії суттєво відрізняється від попередників, адже має свої конкретні особливості. Крім того, типові слідчі ситуації розслідування та організаційно-тактичні аспекти проведення окремих слідчих (розшукових) дій відповідно до них у розрізі використання характеристики особи неповнолітнього потерпілого також мають певну специфіку. Зазначені обставини у своїй сукупності визначають актуальність теми дослідження, її наукову, теоретичну та практичну цінність, а також визначають вибір напрямку дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності Національної поліції України на період 2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015

№ 275; Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх справ (спільний наказ ГПУ та МВС України від 17.11.2012 № 115/1046); Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011, а також відповідно до Плану науково-дослідної та наукової роботи на 2018 рік Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертації є вирішення конкретного наукового завдання з розробки криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, а також визначення типових особливостей його розслідування. Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення окремих *завдань*:

- визначити структуру криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства;
- виокремити типові способи та засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією;
- розкрити зміст обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства та визначити слідову картину злочину;
- визначити криміналістично вагомі ознаки особи злочинця (сутенера) та виділити віктимологічні групи неповнолітніх потерпілих;
- виявити обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства;
- виокремити й систематизувати типові слідчі ситуації розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства;
- конкретизувати організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду, одночасного допиту раніше допитаних осіб та пред'явлення для впізнання;
- з'ясувати форми використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів України при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

Предмет дослідження – криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.

Методи дослідження. Для досягнення мети, з урахуванням об'єкта й предмета дослідження, у роботі було використано загальнонаукові та спеціальні методи, які є засобами наукового пошуку. Їх застосування зумовлено системним підходом, що дозволяє здійснювати системний аналіз методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.

Формально-логічні методи використовувалися для аналізу матеріалів кримінальних справ й проваджень, нормативних актів, наукових положень та концепцій, що становлять предмет дослідження (розділи 2 і 3). *Системно-структурний метод* застосовувався для визначення структури криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства; класифікації способів, засобів й знарядь злочину; виявлення віктимологічних груп (розділ 1). *Порівняльно-правовий метод* застосовано для аналізу норм кримінального й кримінального процесуального законодавства України та зарубіжних країн, досліджень науковців стосовно окремих категорій криміналістики, кримінального права та процесу (розділи 1-3). *Історико-правовий метод* застосовано для дослідження генезису законодавства щодо певних положень розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією (підрозділ 1.1). Застосовуючи *метод моделювання* сформульовано конкретні висновки до окремих розділів роботи та всього дослідження в цілому (розділи 1-3). *Соціологічний метод* застосовувався при опитуванні працівників оперативних й слідчих підрозділів, експертних установ МВС України (підрозділи 1.2-1.4, розділи 2 і 3). *Статистичний метод* застосовано під час аналізу архівних кримінальних справ й проваджень (підрозділи 1.2-1.4, розділи 2 і 3), узагальнення результатів анкетування практичних респондентів. На основі *синтезу* сформульовано загальні висновки

та пропозиції за темою дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення судово-слідчої практики протягом 2008-2018 рр. Опрацьовано матеріали 268 кримінальних справ та 112 проваджень з проблематики дослідження (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Херсонська та Чернігівська області, м. Київ) за 2008-2018 рр.; дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2012-2018 рр.; зведені результати опитувань 532 працівників правоохоронних органів України. При підготовці дисертації автор використовував власний досвід роботи у практичних підрозділах МВС України.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертаційне дослідження є першим у вітчизняній науці криміналістики монографічним комплексним дослідженням криміналістичної характеристики та організаційно-тактичних аспектів розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд наукових положень, висновків і рекомендацій, що відзначаються вагомою теоретичною та практичною сутністю, а також характеризуються певною науковою новизною, зокрема:

Основні наукові положення, які виносяться на захист:

1. Систематизовано типові способи втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, серед яких виокремлено наступні: 1) застосування фізичного насильства (побиття, нанесення тілесних ушкоджень); 2) погроза застосування фізичного насильства; 3) викрадення; 4) компрометація чи шантажування (погроза видати компрометуючу інформацію інтимного чи особистого характеру); 5) обман; 6) схилення до відпрацювання боргу (грошова або інша матеріальна заборгованість);

2. Класифіковано типові засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, зокрема: використання емоційної залежності (родинні зв'язки, кохання); застосування мотивуючих засобів (матеріальна забезпеченість);

використання психічного стану особи або алкогольної чи наркотичної залежності; створення інших умов для вирішення особистих проблем;

3. Виокремлено віктимологічні групи неповнолітніх, втягнутих в заняття проституцією, а саме це: а) особи із малозабезпечених сімей; б) особи, які навчаються далеко від місця проживання батьків; в) особи з нестабільною психікою або психічними захворюваннями; г) особи із неблагополучних сімей; д) особи, які проживають в зоні проведення антитерористичної операції;

4. Надано поняття криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства як системи криміналістично вагомих відомостей конкретного виду кримінального правопорушення, що визначають подальші напрями провадження, а також надають окремі тактичні засоби для проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших заходів процесуального та розшукового характеру;

5. Обґрунтовано структуру криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, в якій виокремлено наступні елементи: спосіб вчинення злочину; засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією; особа злочинця (сутенера); обстановка злочину; слідова картина; особа неповнолітнього потерпілого, що у своїй сукупності моделюють досліджуваний вид кримінального правопорушення;

6. Систематизовано типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування: а) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, є достатня доказова база, що вказує про конкретні обставини кримінального правопорушення; б) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, але доказової бази недостатньо для повідомлення йому про підозру; в) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, але переховується від правоохоронних органів; г) наявний факт втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, але особа злочинця (сутенера) невідома;

7. Виокремлено форми використання спеціальних знань під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, зокрема: безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час розслідування; призначення і проведення судових експертиз; участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій;

8. Надано пропозиції щодо організаційно-тактичних засад стосовно організаційно-тактичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій за участі неповнолітніх, які втягнуті в заняття проституцією, у тому числі, визначено особливості залучення спеціалістів для надання неповнолітнім психологічної допомоги;

9. Визначено криміналістично вагомі ознаки особи злочинця (сутенера): стать, вік, освіта, місце проживання відносно місця злочину, наявність судимості, стан алкогольного чи наркотичного сп'яніння;

10. Запропоновано наукове обґрунтування доцільності проведення комплексних експертиз при розслідуванні вказаних кримінальних правопорушень.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертантом самостійно. Положення й висновки, що викладені в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором особисто. У співавторстві з К. О. Чаплинським опубліковано тези доповіді «Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства», в яких дисертант дослідив наукові підходи до визначення поняття місця події, з'ясував найбільш доцільні організаційно-підготовчі заходи до зазначеної слідчої (розшукової) дії, а також визначив умови, що впливають на вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень. Наукові ідеї й розробки, що належать співавтору, у дисертації не використовувалися.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення й розвитку методики розслідування окремих видів злочинів на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 09.02.2018; Університету митної справи та фінансів від 19.02.2018; Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 11.03.2018; Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара від 13.03.2018);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Організація розслідування злочинів», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 05.02.2018; Університету митної справи та фінансів від 19.02.2018; Національної академії внутрішніх справ від 03.03.2018 р.; Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара від 20.03.2018; Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 11.03.2018);

– *практичній діяльності* – для удосконалення діяльності оперативних, слідчих та експертних підрозділів Національної поліції України (акти впровадження Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1 Дніпропетровської області від 17.11.2017; слідчого управління ГУНП в Дніпропетровській області від 31.01.2018; Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України від 05.02.2018; Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України від 30.08.2018), а також при проведенні практичних занять у системі службової підготовки, курсах підвищення кваліфікації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й практичні

результати виконаної дослідницької роботи в цілому та окремі її аспекти викладено у наукових доповідях і повідомленнях на науково-практичних конференціях та семінарах: «Актуальні проблеми розслідування злочинів у сучасних умовах» (Дніпропетровськ, 2015), «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні» (Дніпропетровськ, 2016), «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи» (Дніпропетровськ, 2016), «Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни» (Київ, 2017), «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (Запоріжжя, 2017), «Теорія і практика розвитку наукових знань» (Київ, 2017), «Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві» (Одеса, 2017), «Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього» (Дніпро, 2018), «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (Київ, 2018), «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (Харків, 2018), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (Львів, 2018); «Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки» (Дніпро, 2018).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з яких основного тексту – 161 сторінка. Список використаних джерел налічує 283 найменування і займає 27 сторінок, 4 додатки викладено на 56-и сторінках.

РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ І СУТЕНЕРСТВА

1.1. Теоретичні засади формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства

Структура методики розслідування окремих видів злочинів складається з ряду елементів. В останні роки досить стабільно її першою складовою визначається криміналістична характеристика. Слід наголосити на тому, що визначену наукову категорію взагалі було введено в систему криміналістики в середині ХХ-го сторіччя майже одночасно О.Н. Колесніченком та Л.А. Сергеевим [95; 96; 211]. Починаючи з цього моменту вона стала предметом багатьох дисертаційних досліджень як докторського, так і кандидатського рівня. В той же час, суперечки щодо визначення її значення, сутності та структури ведуться між вченими до сьогодні. Ми приєднуємося до позиції беззаперечної важливості виокремлення криміналістичної характеристики в методиках розслідування окремих видів злочинів, зокрема, і в кримінальних провадженнях щодо втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

Слід зазначити, що криміналістична характеристика, як зазначалося вище, є складовою методики розслідування окремих видів злочинів. Доречно А.В. Старушкевич акцентує увагу на тому, що однією з причин неефективної боротьби з окремими видами злочинів є недостатнє дослідження саме криміналістичного аспекту пошуково-пізнавальної діяльності. Невипадково слідчі одностайно зазначають, що наявні у їх розпорядженні методичні рекомендації мають суттєві недоліки, не вміщують у достатньому об'ємі інформації, що необхідна для їх практичної діяльності. Все це висуває вказану

багатопланову проблему в коло актуальних напрямків, як теоретичних, так і прикладних криміналістичних досліджень. До вказаних досліджень і слід віднести роботи, пов'язані з розробкою теоретичних засад криміналістичної характеристики; формуванням криміналістичних характеристик окремих видів злочинів і їх використання для оптимізації попереднього слідства, підвищення його ефективності [235, с. 3-4]. Тобто питання побудови окремої методики тісно переплітаються з побудовою криміналістичної характеристики злочину.

З приводу визначення сутності поняття методики розслідування для початку приведемо позицію В. Г. Танасевича, який характеризує її як систему запропонованих із метою розкриття та попередження злочинів методів, прийомів із послідовного дослідження в процесі розслідування обставин вчинення злочину та викриття осіб, які його скоїли, систему, що спирається на розроблені криміналістикою загальнотеоретичні положення, науково-технічні засоби та криміналістичну тактику [, с. 92]. І.Ф. Пантелєєв зазначав, що вона являє собою галузь (підсистема) криміналістики містить засновані на законі криміналістичні рекомендації з розкриття конкретних видів (груп) злочинів, що здійснюється у формі кримінально-процесуальної діяльності [, с. 19].

Інші науковці вважали, що досліджуване поняття – це засіб практичної реалізації положень (рекомендацій) криміналістичної техніки і криміналістичної тактики, бо поза реальними умовами розслідування конкретних злочинів немає їхнього застосування і використання [10, с. 235].

М.П. Яблоков, зі свого боку, зазначав, що дана категорія є цілісною частиною криміналістики, яка вивчає кримінальний досвід вчинення окремих видів злочинів і слідчу практику їх розслідування та розробляє на основі пізнання їх закономірностей з урахуванням даних криміналістичної техніки та тактики систему найбільш ефективних методів розслідування та попередження різних видів злочинів [108, с. 542]. Як можемо побачити, зазначені науковці визначають її через поєднання наукових положень окремих розділів криміналістики, що використовуються для розслідування конкретного кримінального правопорушення.

На нашу думку, найбільш вдало означив її В.Ю. Шепітько, який визначив методика розслідування окремих видів злочинів як розділ науки криміналістики, який містить систему комплексних криміналістичних рекомендацій щодо виявлення, розслідування та профілактики окремих видів злочинів [107, с. 369].

Завданням методики розслідування окремих видів злочинів, про що наголошують окремі вчені, є озброєння слідчих необхідним для їх професійної діяльності науково-методичним комплексом знань та навичок з розкриття, розслідування та попередження окремих видів злочинів у різних слідчих ситуаціях, що виникають у процесі здійснення такої діяльності. [281, с. 141], що ми підтримуємо.

Як зазначають окремі науковці, розроблення методик розслідування спирається на цілісну систему загальних положень (принципів), до яких можна віднести:

- обумовленість вказаних розробок потребами слідчої практики;
- реалізація принципу законності наукових рекомендацій, які повинні відповідати принципам кримінального процесу, етичності і гуманності;
- комплексне використання правових та інших джерел інформації;
- використання нових досягнень науково_технічного прогресу і передового слідчого досвіду, інших сфер практичної діяльності;
- оптимальний набір слідчих дій, тобто в будь_якій окремій методиці доцільно використовувати повну сукупність слідчих дій, яка забезпечує вирішення слідчої ситуації, досягнення мети розслідування. [275, с. 336]

Досліджуючи структури окремих криміналістичних методик, Р.Л. Степанюк, зауважує, що однотипність будови видових, підвидових та комплексних методик, повинна включати криміналістичну характеристику відповідно виду, підвиду злочинів або їх комплексу [242, с. 157]. Тобто, методика розслідування окремого виду злочинів може характеризуватися різними рівнями. В нашому випадку, ми маємо внутрішньовидову методику розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та

сутенерства. Вона виділена з огляду на специфіку кримінального провадження стосовно конкретної особи потерпілого, виокремлено у відповідній частині ст. 303 КК України.

Стосовно структури цієї наукової категорії, то серед науковців до сих пір йдуть суперечки щодо її наповнення. Ми погоджуємося з позицією І.М. Лузгіна, який ще 50 років тому окреслював її з наступних складових: обставини, що підлягають доведенню по кримінальній справі; особливості порушення кримінальної справи; специфіка первинних слідчих дій і їх поєднання з оперативно-розшуковими заходами; особливості планування і побудови версій у справі; подальші слідчі дії; особливість роботи слідчого на завершальному етапі розслідування; особливості встановлення причин і умов, що сприяли здійсненню злочину [119, с. 284]. Структура окремих криміналістичних методик розслідування, на думку інших науковців, повинна містити наступні елементи:

- коло обставин, що підлягають першочерговому і подальшому встановленню;
- типові слідчі ситуації, що виникають на різних етапах розслідування;
- висування версій і планування розслідування;
- первинні і наступні методи збирання доказової та іншої криміналістичної інформації;
- тактичні та методичні особливості окремих слідчих дій, криміналістичних операцій і взаємодії слідчих з оперативно-розшуковими органами;
- особливості використання спеціальних знань при розслідуванні. [82, с. 488]

В свою чергу, О.Н. Колесніченко засвідчував, що до найбільш важливих положень, спільних для всіх окремих методик розслідування злочинів, належить загальна криміналістична характеристика даного виду злочинів [96, с. 10].

А вже зараз, наприклад, А.П. Шеремет зазначає, що для кожного виду

злочину існують структурні схеми, алгоритми діяльності, які придатні для розслідування будь-якого виду злочинів. Такі алгоритми діяльності називають структурою окремої методики. Вона включає такі елементи:

- криміналістичну характеристику даного виду злочинів;
- обставини, які необхідно встановити;
- особливості порушення кримінальної справи;
- першочергові слідчі дії та оперативно_розшукові заходи;
- типові слідчі ситуації, типові версії та планування;
- тактику провадження окремих слідчих дій;
- профілактичні слідчі дії. [275, с. 335]

Зі свого боку Б.В. Щур вказує на те, що елементами системи у криміналістичній методиці повинні виступати не криміналістичні прийоми і засоби, не слідчі чи інші дії, а криміналістичні (методичні) рекомендації, тобто науково обґрунтовані та апробовані практикою поради, які стосуються організації розслідування, вибору та застосування техніко-криміналістичних засобів та криміналістичних прийомів. Таким чином, система представляє собою комплекс порад-рекомендацій, що відображає типове для розслідування злочинів певного виду. При цьому криміналістична методика і криміналістичні методичні рекомендації співвідносяться як загальне і окреме [279, с. 277].

Зміни кримінально-процесуального, кримінального законодавства, а також загалом реформування правоохоронної системи України, зумовило відповідні зміни в методиці розслідування окремих видів злочинів. Ми підтримуємо позицію М.М. Єфімова, що структура досліджуваної наукової категорії має наступний вигляд:

- криміналістична характеристика злочинів;
- аналіз первинної інформації та початок кримінального провадження;
- обставини, що підлягають доведенню по кримінальному провадженню;
- типові слідчі ситуації розслідування;
- особливості проведення початкових слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів;

- особливості проведення подальших слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів;

- особливості використання спеціальних знань під час розслідування кримінального правопорушення;

- профілактична діяльність слідчого стосовно причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення;

- особливості діяльності слідчого на завершальному етапі розслідування. [66, с. 11-12]

В наведену систему, як бачимо, включена й криміналістична характеристика злочину. Стосовно цієї наукової категорії зазначимо наступне. Н.А. Сенчик зазначає, що криміналістична характеристика злочинів з одного боку повинна бути базою для розробки типологічних положень методики розслідування, а з другого служить орієнтиром для особи, що веде розслідування, при виборі відповідного варіанта застосування цих положень у конкретній кримінальній справі [209, с. 29].

З приводу її значення, В.А. Журавель зазначає, що криміналістична характеристика є, в першу чергу, концепцією теоретичною, але вона виступає базисом для побудови описових моделей певних груп з метою розробки методик їх розслідування. [69, с. 57] В.С. Бондар наголошує, що реалізація її інформаційного потенціалу в юридичній практиці можлива не лише на сторінках підручників та наукових статей, а й завдяки постійному криміналістичному моніторингу, як бази розробки комплексу новітніх пізнавальних інструментів протидії злочинності в сучасних умовах [21, с. 137].

Найбільш широке дослідження цієї наукової категорії провели В.П. Бахін та Б.Є Лук'янчиков, які на основі аналізу праць різних науковців визначили наступні поняття криміналістичної характеристики:

- інформаційна модель типових ознак певного виду (групи) злочинів;
- вірогідна модель події;
- система даних (відомостей) про злочин, які допомагають розкриттю та розслідуванню;

– система узагальнених фактичних даних, знання яких необхідне для організації розкриття та розслідування злочинів;

– система особливостей виду злочинів, які мають значення для розслідування;

– система опису криміналістично значущих ознак злочинів з метою забезпечення їх розкриття, розслідування та запобігання;

– склад події даного виду злочину, який вказує на його стійкі ознаки, що проявляються зовні як визначена за змістом, чітко вибудована система матеріальних та інтелектуальних слідів тощо [12, с. 39].

Ми вважаємо за доцільне привести найбільш характерні її визначення в розширеному вигляді для визначення власного розуміння цієї наукової категорії. Так, М.П. Яблоков визначив криміналістичну характеристику як динамічну систему відповідних взаємозалежних загальних та індивідуальних ознак злочину, які найяскравіше проявляються у способі та механізмі злочинного діяння, обстановці його вчинення й в окремих рисах особистості – його суб'єкта, дані якої мають важливе значення для розробки методів розслідування [282, с. 68]. В наведеному визначенні науковець спробував визначити досліджувану категорію через поєднання окремих її елементів: способу вчинення злочину, його обстановки та особи злочинця.

Доречним в даному розрізі є твердження Є.П. Іщенка, який акцентує увагу на тому, що працюючи по конкретній кримінальній справі, слідчий нерідко зустрічається з труднощами в з'ясуванні криміналістичних особливостей того або іншого виду чи групи злочинів, а також у виборі оптимальних підходів до їхнього розкриття і розслідування. Іншими словами, йому необхідна, образно кажучи, криміналістична матриця розслідування, наклавши яку на сформовану (або вихідну) слідчу ситуацію, він міг би чітко зорієнтуватися, що і як йому слід зробити для встановлення і викриття винних осіб і виправдання невинних, якщо вони через обставини, що склалися, виявилися під підозрою [81, с. 120-121]. Вищезазначені елементи якраз і проявляються цією матрицею, але про них ми поговоримо пізніше.

А.Ф. Волобуєв визначив криміналістичну характеристику злочинів як систему відомостей (знань) про елементи механізму скоєння злочинів окремого виду або групи, в яких відображаються закономірні зв'язки між цими елементами і які використовуються для побудови і перевірки версій під час розслідування конкретних злочинів [37, с.24]. Знову бачимо згадку про певні елементи цієї системи, хоча і без їх конкретизації.

З огляду на це, доречною є позиція В.В. Лисенка з приводу того, що досліджувана категорія має практичне призначення не лише у випадку встановлення типових зв'язків між її елементами. Адже вона може бути ефективно застосована у діяльності слідчих органів за наявності нетипових особливостей окремих елементів чи зв'язків. Виходячи з наведеного, можна зазначити, що до змісту криміналістичної характеристики необхідно включати інформацію про злочини [147, с. 234].

В свою чергу, І.Ф. Герасимов акцентував увагу на тому, що криміналістична характеристика злочину має не тільки інформаційну роль, але й слугує фактичною базою для вирішення питань, що розглядаються в інших структурних елементах, зокрема: 1) відомості про способи вчинення злочинів надають можливість класифікації їх у методичних цілях та розробки окремих методик розслідування, або диференціювати методичні положення в рамках загальної методики; 2) висунення версій та планування розслідування; 3) тактики окремих слідчих дій [44, с. 8-10].

Наступним визначенням, яке ми наведемо є наступне твердження – це ідеальна модель типових зв'язків та джерел доказової інформації, що закономірно формуються, яка дозволяє прогнозувати оптимальний шлях та найбільш ефективні засоби розслідування окремих категорій злочинів [46, с. 12]. В даному випадку автор веде мову не про елементи криміналістичної характеристики, а про сукупність джерел доказової інформації.

В приблизно такому ракурсі Р.Л. Степанюк говорить проте, що включати до її визначення як обов'язкової ознаки наявність статистично встановлених

кореляційних зв'язків між елементами недоцільно, оскільки це суттєво звужує поняття, дозволяє ставити під сумнів можливість розроблення криміналістичних характеристик, а значить і існування цієї наукової категорії в понятійному апараті криміналістичної науки [240, с. 178].

Інші автори криміналістичну характеристику характеризують як склад події даного виду злочину, що вказує на його стійкі ознаки, які виявляються зовні як певна за змістом, жорстко пов'язана система матеріальних та інтелектуальних слідів [8, с. 100]. Наведене визначення взагалі звужує досліджувану наукову категорію до декількох її елементів (обстановки та слідової картини злочину).

Підсумовуючи, зазначимо, що, на нашу думку, криміналістична характеристика втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства – це система криміналістично вагомих відомостей конкретного виду кримінального правопорушення, що визначають подальші напрями провадження, а також надають окремі тактичні засоби для проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших заходів процесуального та розшукового характеру.

Стосовно наповнення її певними елементами ми погоджуємося з позицією С.П. Митричева, який акцентує увагу на тому, що видова криміналістична характеристика повинна включати найбільшу кількість ознак, що мають криміналістичне значення [170, с. 28]. В свою чергу, В.І. Шиканов наголошував, що залежно від безпосередніх цілей, які стоять перед слідчим, слід визначити ядро міждисциплінарної моделі того чи іншого виду злочину (наприклад, час вчинення злочину, спосіб вчинення злочину, особа потерпілого і т.ін.) і навколо нього конструювати об'ємну модель [278, с. 40-43].

Зі свого боку, Л.О. Сергєєв виділив такі її елементи:

- особливості способів і слідів певних видів злочину;
- обставини, що характеризують учасників злочинів та їх злочинні зв'язки;
- об'єктивна сторона, час, місце і обстановка вчинення злочинів;

– об'єкт замаху тощо, а також взаємозв'язок наведених чинників [211, с. 6].

Окремі автори вказували на те, що на основі узагальнення описів значної кількості злочинів розробляється їх інформаційна модель, що відображає саме типове для всього масиву розслідуваних деліктів. Інформаційна модель злочину, на їх думку, обов'язково повинна включати:

- типові вихідні відомості;
- дані про типові способи вчинення і приховування цього виду злочинів і типових наслідки їх застосування;
- відомості про особу ймовірного злочинця, ймовірних мотиви і цілі вчиненого;
- дані про особу вірогідною жертви злочину і про типовий предмет посягання;
- відомості про типові обставини скоєння злочину (місце, час, обстановка). [82, с. 490]

А.В. Іщенко серед елементів криміналістичної характеристики виокремив наступні: слідова картина, спосіб вчинення злочину, предмету злочинного посягання, дані щодо особи злочинця та особи потерпілого [79, с. 181].

Найбільш загальним визначенням структури досліджуваної наукової категорії є наступне: предмет злочинного посягання, спосіб вчинення і приховування злочину, дані про місце, час та обстановку вчиненого злочину, «слідову картину», про особу злочинця й особу потерпілого. [15, с. 25]

Серед основних елементів криміналістичної характеристики Н.С. Карпов виокремлює такі: спосіб вчинення злочину; місце і обстановка; час вчинення злочину; знаряддя і засоби; предмет посягання; потерпіла особа; особа злочинця; сліди злочину (у широкому значенні) [84, с. 268-269].

Зі свого боку О.Р. Росинська визначила наступні елементи цієї наукової категорії:

- характеристика типових способів учинення та приховання злочинів даного виду та інших обставин злочину;

- відомості про коло осіб, серед яких треба шукати злочинця;
- характеристика типового потерпілого;
- опис типових обставин, що сприяли або перешкоджали таким злочинам [198, с. 242].

Г.А. Матусовський з приводу її структури відмічає, що криміналістична характеристика, як накопичення і джерело відомостей про певні види злочинів, виконуючи інформаційну функцію, становить собою єдину інформаційну систему. Використання останньої можливо шляхом одержання й аналізу відомостей щодо окремих елементів і встановлення зв'язків між ними. У цьому розумінні всі елементи системи теоретично рівнозначні і поділяти їх на основні та другорядні недоцільно. У той же час використання такої інформаційної системи вимагає в кожному конкретному випадку виокремлення ключового елемента, через який можна здійснити "вхід" у систему з метою одержання необхідної інформації. Виокремлення ключового елемента для конкретного випадку залежить від слідчої ситуації, що склалася на даному етапі розслідування, а також від того, які вихідні дані має слідчий і які з них необхідно встановити. Аналіз кримінальних справ щодо злочинів різних категорій показує, що значна частина їх учиняється способами, ознаки яких не завжди очевидні. Тому їх виявлення й пояснення вимагають у першу чергу знань і використання систематизованого опису способів злочинів [164, с. 149].

А вже І.Ф. Пантелєєв серед елементів криміналістичної характеристики конкретного виду злочинів виділяв наступні:

- типові ситуації окремого виду злочину;
- найпоширеніші способи їх здійснення;
- характеристику типових матеріальних слідів злочину, що можуть мати значення речових доказів у кримінальній справі, та найбільш ймовірні місця їх виявлення;
- способи приховування слідів злочину та інших засобів маскування, характеристика їх професійних злочинних навичок [186, с. 359].

В.Г. Танасевич та В.О. Образцов в структурі криміналістичної

характеристики окремого виду злочину виділили наступні шість елементів: спосіб вчинення злочину; обстановку вчинення злочину; безпосередній об'єкт злочинного посягання; г) умови охорони його від злочинних посягань; обставини підготовки до вчинення злочину та приховання слідів, а також характеристика осіб, що його вчинили; особа злочинця, його поведінка до і після вчинення злочину [244, с. 97].

Майже тотожною є структура, наведена В.В. Тіщенком: дані про суб'єкта злочину; дані про цілі та мотиви діяльності по вчиненню злочинної діяльності; дані про об'єкт злочинного посягання; дані, що характеризують обстановку, в якій проходив процес злочинної діяльності; дані про механізм злочинної діяльності; дані про наслідки вчинених злочинів [248, с. 58].

А, наприклад, М.П. Яблоков зауважував, що основні риси криміналістичної характеристики найбільш яскраво проявляються у безпосередньому предметі злочинного посягання, способі, механізмі, обстановці їх вчинення, типологічних рисах особи злочинців та злочинної групи, іноді і у особливостях злочинних наслідків [113, с. 564].

Ми підтримуємо позицію Р.С. Белкіна, який акцентував увагу на тому, що елементи, які тепер відносять до криміналістичної характеристики злочинів, ураховувалися під час розробки окремих методик з моменту їх виникнення. По-перше, у систему відомостей про злочин включаються лише ті криміналістично значущі ознаки (не будь-які, не однакові для всіх видів злочинів), які в межах певного виду (групи) можуть допомогти розкриттю і розслідуванню. По-друге, ці відомості набувають значення не самі по собі, а через виявлені між ними закономірні зв'язки: що саме (дії, знаряддя, сліди тощо), з чим пов'язане, яким чином, що за чим іде, що і за допомогою чого може бути виявлено та встановлено тощо [14, с. 244].

Більш детально розглянемо структури криміналістичної характеристики сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією, виділені окремими вченими. Зокрема, С.А. Циркун досліджуючи питання криміналістичної характеристики утримання місць для заняття проституцією охарактеризував

механізм залучення мігрантів в заняття проституцією. Так, автор акцентував увагу на тому, що засобами для цього в більшості випадків бувають заволодіння документами; правова незахищеність внаслідок відсутності легального статусу; фізичний примус; побутовий шантаж. Крім механізму вчинення, ним були визначені характеристики особи злочинця (сутенера) та особи потерпілого (повій). [261, с. 11]

Є.В. Пряхін, в свою чергу, виділяє наступні складові криміналістичної характеристики сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією: спосіб вчинення злочину, місце вчинення злочину, особа злочинця і потерпілого, типові сліди злочину. [165, с. 299] Як бачимо, вже має місце виділення найбільш загального елемента криміналістичної характеристики: типових слідів злочину, а також місця його вчинення, з чим ми погоджуємося.

А вже М.В. Куратченко виокремлює такі структурні елементи досліджуваної категорії: спосіб учинення злочину; обстановка злочину; слідова картина; особа злочинця; особа потерпілого [128, с. 7]. В наведеній структурі, на відміну від попередньої, чітко вирізняється обстановка вчинення злочину. Зрозуміло, що дана характеристика об'єднує в собі ряд складових, наприклад, місце та час вчинення правопорушення.

Підводячи підсумок, зазначимо, що погоджуючись в окремих аспектах з наведеними структурами, вважаємо за необхідне визначити, що криміналістична характеристика втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства складається з наступних елементів: спосіб вчинення злочину; засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією; особа злочинця (сутенера); обстановка злочину; слідова картина; особа неповнолітнього потерпілого, що у своїй сукупності моделюють досліджуваний вид кримінального правопорушення.

Визначені складові мають сталі кореляційні зв'язки між собою, які будуть визначені нами в подальшому дослідженні. Крім того, вони повинні вирізнятися чіткою розшуковою спрямованістю, що пояснюється в наданому нами визначенні цієї наукової категорії. Так, криміналістична характеристика

втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства – це система криміналістично вагомих відомостей конкретного виду кримінального правопорушення, що обумовлюють ймовірні спрямування провадження, а також надають окремі тактичні засоби для проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших заходів процесуального та розшукового характеру [144, с. 92]. У наведеній структурі акумульовані всі важливі обставини, що підлягають доказуванню, та які необхідно встановити по даній категорії кримінальних проваджень. Завдання слідчого полягає в їх конкретизації і деталізації стосовно специфіки розслідуваного злочину.

1.2. Способи, засоби, обстановка та слідова картина злочину

Спосіб вчинення злочину є основою для розгляду окремих наукових категорій. Зокрема, в кримінальному праві – для характеристики об'єктивної сторони правопорушення, в філософії – як окрема складова діалектичного методу, а в криміналістиці – як елемент механізму вчинення злочину та криміналістичної характеристики. В будь-якому з наведених вчень спосіб має визначальне значення для побудови конкретної системи в цілому. Не є виключенням і криміналістична характеристика втягнення неповнолітнього в заняття проституцією.

Говорячи про зазначене соціальне явище, слід вказати наступне. Основні види проституції необхідно поділяти за окремими критеріями. Так, В. Варивода зазначає, що за суб'єктом буває чоловіча та жіноча проституція, доросла та дитяча. Також наголошено на інших важливих ознаках проституції: – як роду занять – задоволення сексуальних потреб клієнтів; – за характером – систематичні статеві зв'язки з різними особами без почуттєвого потягу і спрямовані на задоволення статевої пристрасті клієнта в будь-якій формі; – згідно мотиву занять – заздалегідь погоджена винагорода у вигляді грошей чи матеріальних цінностей, що є основними або додатковими джерелами

існування особи, що надає секс-послуги [29, с. 61].

Інші науковці проституцію розуміють як надання сексуальних послуг (здійснення статевих актів, задоволення статевої пристрасті в неприродних формах, учинення будь-яких інших дій сексуального характеру, пов'язаних, зокрема, з різноманітними формами сексуальних збочень) різним партнерам, із метою отримання доходу, а не на основі особистої симпатії, приязні. Причому не має значення, вчиняються ці дії з особами протилежної статі чи однієї. Надання сексуальних послуг передбачає винагороду, здійснюється за плату. Домовленості про оплату має бути досягнуто ще до вчинення сексуальних дій, хоча про конкретну ціну може і не йтися. Заняття проституцією означає надання сексуальних послуг більш чи менш тривалий проміжок часу різним клієнтам або одноразово, але кільком особам одночасно. [177, с. 896]

З огляду на це варто зазначити про проблемні питання легалізації проституції у світі. Так, Е.Г. Манич, дослідивши практику Нідерландів, де секс-індустрія після легалізації переживає швидке зростання зазначає наступне. Одними вченими вона розглядається як доказ небезпеки легалізації, іншими – як тимчасові труднощі в умовах нової ситуації. Прихильники легалізації наводять аргумент, що легалізація допоможе покінчити з експлуатацією незаконно ввезених в країну жінок-іммігранток. Проте, згідно зі звітом урядової Будапештської групи, 80 % жінок у борделях Нідерландів вивезено і продано з інших країн. Також стверджують, що легалізація допоможе покінчити з дитячою проституцією. Натомість, рівень дитячої проституції в Голландії в 90-ті роки різко зріс. За оцінкою організації «Права дитини» кількість дітей, задіяних у проституції, лише в одному Амстердамі зросла з чотирьох тисяч у 1996 році до 15 тисяч у 2001 році. Згідно з тими самими даними, щонайменше п'ять тисяч дітей привезені з-за кордону. В основному це дівчатка з Нігерії. Тож можна зробити висновок, що за допомогою легалізації проституції країна виявилася не спроможною припинити торгівлю людьми, так само як і домогтися викорінення інших форм сексуальної злочинності зокрема сутенерство [163, с. 122], с чим ми погоджуємося. Тобто необхідно спочатку

викорінити негативні соціальні причини втягнення осіб в заняття проституцією, а вже потім проводити її легалізацію.

Тому основні зусилля повинні бути спрямовані на моральне відродження суспільства, відновлення системи його ціннісних орієнтацій, корекції неадекватних соціально-психологічних уявлень щодо проституції. [22, с. 198] Слід звернути увагу на те, що втягнення у проституцію є добре налагодженим злочинним бізнесом. Причому неповнолітнім найбільш складно протистояти цьому явищу. Адже методи, з допомогою яких сутенери змушують продавати своє тіло, жорстокі, насильницькі та різноманітні.

В цьому розрізі доречною є позиція М.О. Мінца, який звертає увагу на те, що характерними особливостями проституції неповнолітніх є: неусвідомленість здійснюваних вчинків; відсутність усвідомлення загрози криміналізації своєї поведінки та способу життя; неусвідомленість наслідків своєї поведінки для фізіологічного, психічного та духовного здоров'я; правовий нігілізм, що пов'язаний з асоціальним оточенням; підвищений рівень тривожності в неповнолітніх дівчат-повій; сексуальні контакти у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. [167, с. 53]

Зазначимо, що втягнення неповнолітнього до самостійного заняття такою діяльністю відповідно дос постанови Пленуму Верховного Суду України передбачає певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість займатись, зокрема, антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії [191].

Поширення втягнення неповнолітніх в заняття проституцією зумовлює необхідність розроблення та запровадження ефективних програм її профілактики та подолання. Як зазначають окремі науковці, однією з важливих передумов при розробленні таких програм є вивчення і врахування різноманітних причин та негативних суспільних наслідків, до яких призводить цей вид девіації. Поширенню цього явища, на думку науковців, сприяють

наступні групи причин проституції неповнолітніх: Соціальні: соціальна нерівність у країні; порушення принципів соціальної справедливості; деформація ціннісних орієнтацій, низька соціонормативна культура суспільства; сексуальна реклама та сексуальна пропаганда у ЗМІ; послаблення соціального і правового контролю з боку держави (міліції, школи, медичних закладі). Соціально-політичні: корупція в органах влади; нестабільність політичного устрою держави; відсутність чіткого механізму законодавчого регулювання проституції; ігнорування нормативно-правових актів регулювання проституції [131].

З огляду на зазначене необхідно відмітити, що важливе значення має Міжнародна коаліція по боротьбі з торгівлею жінками (CATW). Коаліція називає десять причин, які показують, що легалізація проституції є причиною зростання торгівлі людьми. Наведені нижче аргументи поширюються на всі підтримувані державою форми проституції, включаючи (але, не обмежуючись цим) повномасштабну легалізацію публічних будинків і сутенерства, декриміналізацію індустрії сексуальних послуг, законодавче врегулювання проституції, наприклад, за допомогою реєстрації або обов'язкових медичних оглядів повій, а також будь-яку систему, при якій проституція визнана «секс-зайнятістю» і подається як варіант працевлаштування. Ось ці аргументи: – легалізація / декриміналізація проституції – подарунок сутенерам, торговцям жінками та індустрії сексу в цілому; – легалізація / декриміналізація проституції та секс-індустрії сприяє зростанню секс-торгівлі; – легалізація не контролює секс-індустрію – вона розширює її; – легалізація живить приховану, нелегальну і вуличну проституцію; – легалізація проституції і декриміналізація секс-індустрії забезпечує зростання дитячої проституції; – легалізація не захищає жінок, що займаються проституцією; – легалізація проституції збільшує попит на це явище. Вона підсилює чоловічу мотивацію до покупки жінок для сексу в масштабах, що значно перевищують соціально прийнятні рамки дозволеного; – легалізація проституції не сприяє жіночому здоров'ю; – легалізація проституції не зміцнює вибір жінки; – жінки, що працюють у

проституції, не бажають її легалізації [163, с. 125].

Тепер перейдемо до розгляду самого способу втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Загалом, спосіб учинення злочину Н.Ф. Кузнецова характеризує як систему дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [125, с. 50]. Також науковці визначають його як дію або систему дій, які застосовуються при виконанні будь-якої роботи, при здійсненні будь-чого [183, с. 658].

Погоджуючись з тим, що це система дій, одразу наведемо визначення Г.Г. Зуйкова, який зазначає, що спосіб учинення злочину – це система дій по підготовці, скоєнню і приховуванню злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища і властивостями особистості, що можуть бути пов'язаними з використанням відповідних знарядь і засобів, умов, місця й часу [75, с. 14-19]. В такому ж ракурсі В. В. Тіщенко до змісту цієї категорії відносить комплекс діянь злочинця з підготовки, вчинення і приховування злочину, обумовлених метою злочинного діяння, властивостями особи злочинця й обстановкою (об'єктивними і суб'єктивними факторами), результати яких відбиваються на матеріальних та інтелектуальних слідах, що характеризують психічні й фізичні риси особи злочинця [247, с.18].

Погоджуючись з наведеними твердженнями нами також буде розглядатися спосіб втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства як сукупність взаємопов'язаних складових: підготовки, безпосереднього втягнення та приховування.

При втягненні неповнолітнього наявним є повноструктурний склад способу, оскільки переважно (96%) мають місце елементи підготовки й приховування злочину. Як зазначає В.П. Бахін, для виявлення злочинців і розкриття злочинів найбільш важливим є повноструктурний зміст способу. Вчений дану позицію обґрунтовує тим, що велику кількість суспільно-небезпечних діянь вчинює організована і професійна злочинність, для яких

підготовка до здійснення злочинів є елементом їхньої життєдіяльності, а приховування злочинної діяльності представляє систему забезпечення цієї життєдіяльності [11, с. 199].

Типовими способами підготовки до вчинення злочину, пов'язаного з сутенерством, окремі науковці називають такі: підшукування приміщень, де будуть надаватися сексуальні послуги або збиратимуться члени злочинної групи та повії (нерідко для цього можуть використовуватися спеціально створені фірми); підшукування жінок, які будуть займатися проституцією; пошук співучасників та розподіл між ними функцій (хто транспортує, хто охороняє повій і територію, хто залучає нових повій чи клієнтів тощо); налагодження системи зв'язку між співучасниками, складання «графіків» роботи; розміщення оголошень у ЗМІ чи в Інтернеті, виготовлення візиток; пошук зв'язків серед працівників правоохоронних органів або «кримінального даху» тощо. [165, с. 300]

Доречною з цього приводу є позиція В.С. Соловйова, який зазначає, що втягнення неповнолітніх у заняття проституцією відрізняється специфікою механізму індивідуальної злочинної поведінки. Для досягнення мети злочинцем використовується чотирьохкомпонентна модель впливу на неповнолітнього: залучення в кримінальний контакт; використання фонових чинників; вплив на потенційно віктимогенні «мішені»; стимулювання активності неповнолітнього в сфері «секс-бізнесу». Сумарним результатом дії перерахованих компонентів є схиляння до заняття проституцією. [215, с. 6] Тобто виділяються окремі складові втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Як бачимо, вони мають більше підготовчий характер.

В свою чергу, М.В. Куратченко серед способів підготовки до вчинення досліджуваного правопорушення визначив такі: підшукування або утворення місця для надання інтимних послуг – 48 %; пошук осіб, які будуть надавати інтимні послуги – 95 %; створення певної бази осіб, які займаються проституцією – 44 %; схиляння осіб до надання інтимних послуг (грошова винагорода, шантаж, компрометація, використання службової залежності) –

62 %; розміщення інформації про послуги у засобах масової інформації та Інтернеті – 57 %; виготовлення буклетів й візиток – 39 %; добір співучасників злочинної діяльності (утримувачі місць розпусти, водії, охоронці) – 97 %; координація діяльністю з надання інтимних послуг та звідництва – 89 %; створення електронної бази постійних клієнтів, які отримують інтимні послуги. [130, с. 157]

Стосовно підбору неповнолітніх осіб для заняття проституцією слід зазначити, що важливе місце має безпосередній вплив на них. Зазначене може мати наступні вирази: пропаганда злочинного способу життя; психологічна підготовка підлітка до того, щоб він став на злочинний шлях [206, с. 65]; культивування у підлітка паразитичного способу життя, вихованні низьких почуттів та інстинктів [216, с. 88-89].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] дав змогу встановити, що особи, які втягують неповнолітніх в заняття проституцією здебільшого (94 %) застосовували заходи щодо підготовки до учинення правопорушення, зокрема:

- планування злочину – 98 %;
- пошук приміщення для надання інтимних послуг – 37 %;
- облаштування зазначеного приміщення – 18 %;
- добір співучасників звідництва та розподіл між ними функцій – 62 %;
- підбір неповнолітніх осіб для систематичного надання ними на постійній основі іншим особам сексуальних послуг - 82 %;
- вибір й підготовка засобів злочину – 79 %;
- створення у неповнолітнього мотивації до заняття проституцією – 57 %;
- пошук клієнтів – 26 %;
- визначення засобів зв'язку між сутенером і клієнтами – 49 %;
- розміщення оголошень в ЗМІ чи Інтернеті – 28 %;
- виготовлення візиток – 2 %.

Так, гр. Ю. вчинила злочин, спрямований на створення та утримання місць розпусти, звідництво для розпусти, вчинені з метою наживи. З указаною

метою, гр. Ю. орендувала нежиле приміщення, яке об'єднала під салон еротичного масажу. Залучила за допомогою оголошень осіб жіночої статі, в тому числі неповнолітніх, та досягнула їх згоди щодо умов надання ними послуг сексуального характеру, а саме: задоволення статевої пристрасті клієнтів неприродним способом. Гр. Ю. склала план злочинної діяльності і визначила способи його виконання. Відповідно до розробленого плану злочинних дій організованого злочинного об'єднання, його учасникам необхідно було здійснити наступне: підшукати та залучити до організованої групи співучасників учинення злочинів; підшукати осіб жіночої статі (повій) для систематичного надання ними на постійній основі іншим особам платних сексуальних послуг; орендувати на певний проміжок часу нежитлове приміщення зі зручностями та утримувати його для виконання розпусних дій і проституції; розмістити в різних засобах масової інформації та всесвітній мережі загального доступу «Інтернет» оголошення про надання платних послуг з еротичного масажу, під виглядом якого, надавати сексуальні послуги; придбати телефонний апарат з SIM-карткою оператора стільникового зв'язку для постійного зв'язку клієнтів-осіб, що бажали отримати платні сексуальні послуги із так званими адміністраторами салону – особами, які повинні були отримувати замовлення на надання платних сексуальних послуг; орендувати автомобілі (таксі) для перевезення повій до місць надання сексуальних послуг тобто ескорт послуг з виїздом; отримувати на постійній основі прибутки від надання спеціально підшуканими повіями іншим особам сексуальних послуг та розподіляти грошові кошти, здобуті злочинним шляхом між членами організованої групи, на виплату грошової винагороди повіям, а також спрямовувати їх на витрати, пов'язані з утриманням місця розпусти, діяльністю та подальшим функціонуванням самої організованої групи. [234]

Стосовно безпосереднього втягнення неповнолітнього у заняття проституцією, тобто у надання сексуальних послуг за плату, слід зазначити, що воно може здійснюватися шляхом застосування насильства чи погрози його застосування, знищення чи пошкодження майна, шантажу (наприклад, у формі

погрози повідомити батькам, сусідам, товаришам неповнолітнього відомості, що його компрометують) або обману (наприклад, у формі обіцяння надати роботу масажистки, артистки, офіціантки, одружитися, сприяти участі у конкурсі без наміру виконати обіцяне). [191].

Загалом, втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність (за наявності інших фактичних обставин) охоплюються випадки вчинення особою дій, спрямованих на формування у свідомості неповнолітнього своєрідної антисоціальної злочинної установки без виникнення наміру вчинити злочин певного виду.

Ми погоджуємося з В.О. Гацелюком з приводу того, що принципова відмінність між поняттями «втягнення» та «використання» полягає в наступному. «Втягнення» – це схилення дитини до злочину або іншої негативної девіації, тобто здійснення дитиною активної протиправної або аморальної дії (крадіжки, шахрайства, вживання спиртних напоїв, жебракування та ін.). «Використання», у свою чергу, означає сприйняття злочинцем дитини не як людини, а як корисної для нього речі, що своїм видом спонукує інших осіб до безоплатної передачі певних матеріальних цінностей (грошей, продуктів та ін.) [43, с. 55]. Відповідно до положень Нового тлумачного словника української мови слово «втягнути» означає залучати, притягати, заохочувати когось до участі в чому-небудь [179, с. 394].

Доречною є думка В.К. Негоденка з приводу того, що схилення неповнолітнього до вчинення навіть одного злочину негативно позначається на його моральному розвитку, на психіці і поведінці, на формуванні його особи. Внаслідок цього неповнолітні нерідко стають на шлях систематичного вчинення злочинів та інших правопорушень [178, с. 47].

Втягнення полягає у впливі на свідомість конкретного неповнолітнього завдяки переконуванню в доцільності, вигідності певної поведінки. Воно здійснюється шляхом умовлянь, залякування, підкупу, обману, розпалювання почуття помсти, заздрощів або інших низьких спонукань, розповідей про легкість і доступність певних дій, навчання способам та прийомам їх виконання

тощо. [99, с. 58]

В свою чергу Р.А. Арсланбекова під втягненням в заняття проституцією розуміє дії, спрямовані на збудження в особи бажання систематично займатися проституцією як поодинці, самотійно, так і брати участь в їх спільному вчиненні з іншими особами. Залучення до заняття проституцією матиме місце тільки в разі, якщо винну особу кінцевим результатом своїх дій бачить скоєне утягують систематичне вступ у сексуальні відносини з метою отримання матеріальної винагороди. Схиляння, примус до вчинення разового вступу в сексуальні відносини за плату даного складу злочину не утворює і в залежності від дій, вчинених винним, можуть бути розглянуті як інші злочини – побої, катування, заподіяння шкоди здоров'ю різної тяжкості, погрозу вбивством або заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю, умисне знищення або пошкодження майна і т. д. [5, с. 15]

Тобто втягнення неповнолітнього до заняття проституцією – це дії, внаслідок яких іншу особу підштовхують до певної поведінки, викликаючи в неї бажання поводитися певним чином. Окремі автори вказують на те, що на відміну від примушування, особа згодом вчиняє бажані для винного дії за власною волею. Втягнення полягає у впливі на свідомість конкретної особи шляхом переконування в доцільності, вигідності певної поведінки, умовлянь, підкупу, розпалювання почуття помсти, заздрощів або інших низьких спонукань, розповідей про легкість і доступність певних дій, навчання способів та прийомів їх виконання тощо. Примушування полягає в діях, унаслідок яких інша особа всупереч власному бажанню повинна почати займатися проституцією [177, с. 896].

Зазначений наслідок може досягатися за допомогою всіх видів фізичного насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, мордування, катування тощо) і психічного впливу (погроза застосувати насильство, завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків та товаришів, позбавити повсякденного спілкування, переконання, залякування, обман, шантаж, підкуп, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких почуттів; давання порад про місце

й способи вчинення злочину або приховання його слідів; обіцянка приховати сліди злочину, забезпечити грошима, подарунками, розвагами тощо). Судам необхідно враховувати, що серед різноманітних способів втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність найбільш небезпечним є примушування до вчинення конкретного суспільно небезпечного діяння. У випадках, коли таке примушування супроводжувалося мордуванням, катуванням, заподіянням середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, погрозою вбивством, умисним знищенням або пошкодженням майна тощо, відповідальність повинна наставати за сукупністю вчинених злочинів [191].

Окремі науковці зазначають, що способи втягнення особи в заняття проституцією на кваліфікацію не впливають, але повинні бути враховані при індивідуалізації покарання і тому виявлені в кожному конкретному випадку. На практиці зустрічаються такі способи залучення в заняття проституцією як загроза застосувати насильство, шантаж, знищення або пошкодження майна, обман, обіцянки, фактичне застосування насильства. Специфічним способом залучення в заняття проституцією є поширення порнографії. Однак, довести втягнення в заняття проституцією шляхом поширення порнографічних зображень предметів практично неможливо. [5, с. 16]

З огляду на зазначене нами було виділено і проаналізовано способи втягнення неповнолітніх в заняття проституцією на основі матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А]. Вони мають наступний вигляд:

- застосування фізичного насильства – 17 %;
- погроза застосування фізичного насильства – 8 %;
- викрадення – 14 %;
- компрометація чи шантажування (погроза видати компрометуючу інформацію інтимного чи особистого характеру) – 12 %;
- обман – 9 %;
- схилення до відпрацювання боргу (грошова або інша матеріальна заборгованість) – 8 %;
- використання емоційної залежності – 16 %;

- сексуальне насильство – 5 %;
- використання алкогольної чи наркотичної залежності – 15 %;
- використання психічного стану особи – 9 %;
- застосування мотивуючих засобів – 53 %.

Нами з'ясовано, що зазначені способи злочину у більшості випадків (63 %) використовуються у певній сукупності.

Так, гр. Й. втягнула неповнолітніх в заняття проституцією, після чого виступила посередником при здійсненні розпусних дій, за участі неповнолітніх осіб, що виразилися в підшуканні учасників для розпусних дій за грошову винагороду, створила умови для сексуальної експлуатації зазначених осіб, здійснюючи нагляд за ними. Зокрема, в середині вересня 2015 року гр. Й. перебуваючи за місцем свого проживання з використанням уразливого стану неповнолітньої гр. Л. (вплив життєвих негараздів, матеріальних труднощів) втягнула останню в заняття проституцією, шляхом переконання до легкого заробляння грошей, що виразилося у подальшому в наданні неповнолітньою добровільних сексуальних послуг незнайомим особам за грошову винагороду. []

Також важливе значення має спосіб приховування досліджуваних правопорушень. Загалом, його визначають як ситуаційне, повторюване явище, детерміноване низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів, найважливішим із яких є умисел та пов'язані з ним мотив і мета [150, с. 31].

Доречно наголошує В. О. Коновалова на тому, що психічна напруженість при застосуванні різних способів приховування і наявність об'єктивних чинників, що створюють певні, непередбачені перешкоди, порушують навіть ретельно продуману логіку приховування і створюють для злочинця можливість допущення безлічі промахів, з одного боку, і одержання важливої інформації для слідчого – з іншого [101, с. 21].

Ми підтримуємо позицію В.М. Карагодіна, який зазначає, що спосіб приховування утворює систему або комплекс взаємопов'язаних дій з приховання злочину, які взаємно впливають одна на одну [83, с. 63]. Зазначені дії можуть бути найрізноманітнішими. Для досліджуваної категорії

кримінальних правопорушень вони також відрізняються певними аспектами.

Дослідження судово-слідчої [Додаток А] дозволило зробити висновок, що найбільш розповсюдженими серед типових способів приховування втягнення неповнолітнього в зайняття проституцією, є такі:

- відмова від дачі показань – 69 %;
- висунення неправдивого алібі – 37 %;
- давання неправдивих свідчень у разі викриття сутенерства – 54 %;
- маскуванню цільового призначення приміщення чи іншого місця з надання інтимних послуг – 76 %;
- ліквідація слідів та засобів втягнення неповнолітнього в проституцію – 71 %;
- використання корумпованих зв'язків у правоохоронних органах, органах влади й управління – 7 %.

Констатуючи вищезазначене, слід наголосити на тому, що способи втягнення неповнолітнього в заняття проституцією складаються зі взаємопов'язаних елементів: підготовки, безпосереднього втягнення та приховування діяння і його результатів. Кожен з зазначених елементів має важливе значення для розуміння загального вигляду цієї наукової категорії.

Наступним елементом, який, на нашу думку, необхідно виділити в криміналістичній характеристиці досліджуваного правопорушення є засоби втягнення. На думку деяких науковців, засоби вчинення злочину – це різноманітні речовини, предмети, гази тощо, хімічні (отрути), фізичні (радіація, електричний струм), біологічні (інфекційні хвороби) та інші властивості яких використовуються злочинцем у процесі вчинення злочину для створення сприятливих умов його вчинення та які полегшують процес його вчинення. Ці засоби не піддаються повному контролю волі суб'єкта (вони лише включаються суб'єктом у злочинну діяльність, а сам процес впливу на об'єкти матеріального світу здійснюється незалежно від контролю над ними волі суб'єкта). [250, с. 37]

В свою чергу, В. К. Лисиченко наголошує на тому, що це засоби «праці» злочинця, до яких належать не тільки матеріальні предмети, але й нематеріальні

діяння, слова, мімічні рухи тощо. Вони бувають пристосованими предметами та приладами, за допомогою яких виконується певна робота або ж дія (машина, інструмент, транспорт і. т. ін.), і непристосованими (палка, камінь тощо). Пристосовані засоби вчинення злочину на зорі криміналістики називали «злочинськими інструментами», на відміну від інструментів столярних, слюсарних, які, проте, можуть використовуватись для вчинення злочину, але які не можна назвати знаряддям учинення злочину [111, с. 40-41].

А вже В.І. Гуров зазначає, що засоби вчинення злочину поділяються на знаряддя та інші засоби вчинення злочину. Знаряддя – це предмети, використовуючи які особа вчиняє фізичний (як правило, руйнівний) вплив на матеріальні об'єкти (вогнепальна і холодна зброя, інструменти, транспортні засоби, пристрої, технічне устаткування тощо). До інших засобів вчинення злочину (засоби у вузькому значенні слова) можуть бути віднесені, зокрема, підроблені документи, формений одяг. [51, с. 42] Тобто засоби вчинення кримінального правопорушення в одних моментах вкрай полегшують вчинення суспільно-небезпечного діяння, а в інших – без них це взагалі неможливо.

Для втягнення неповнолітніх в заняття проституцією характерними є ряд засобів вчинення кримінального правопорушення. Хоча вони відіграють другорядну роль у процесі заподіяння шкоди, але, в той же час, спрощують вчинення цього діяння.

Крім того, необхідно зазначити, що вони не завжди контактують з потерпілим. В той же час, засоби вчинення злочину можуть використовуватися на будь-якій його стадії. Засоби вчинення злочину не характеризуються такою залежністю від наявності предмета посягання та потерпілого від злочину – за відсутності останніх у складі злочину не існує і знарядь його вчинення.

Так, гр. Х., влітку 2015 року, з метою втягнення осіб в заняття проституцією, за допомогою соціальної мережі Інтернет сайту знайомств, розпочав листування з неповнолітньою гр. Д.. Потім, у квітні 2016 року, гр. Х., використовуючи соціальну мережу Інтернет сайту знайомств, під приводом надання гр. Д. грошей в борг, запропонував їй приймати. Далі, гр. Х., достовірно

знаючи, що гр. Д. є неповнолітньою та раніше не займалася проституцією, шляхом розповідей переконав її в легкості, доступності та вигідності заробляння грошей, надаючи сексуальні послуги чоловікам за грошову винагороду, чим викликав у неї бажання займатися проституцією. У подальшому, 19.07.2016 о 19.04, гр. Х., звів для розпусти гр. О., якого підшукав за допомогою соціальної мережі Інтернет сайту «VK», з неповнолітньою гр. Д., за що отримав грошову винагороду у розмірі 100 грн. За допомогою зазначених засобів гр. Х. втягнув в проституцію й інших неповнолітніх осіб, яких зводив з новими клієнтами. [233]

Нами було проаналізовано засоби втягнення неповнолітніх в заняття проституцією на основі матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] та здійснено їх класифікацію по критерію способів втягнення, зокрема:

- 1) використання емоційної залежності – родинні зв'язки, кохання;
- 2) використання психічного стану особи або алкогольної чи наркотичної залежності – алкоголь, наркотичні речовини, психічне захворювання;
- 3) застосування мотивуючих засобів (матеріальна забезпеченість) – грошові кошти, дорогоцінні речі, прикраси;
- 4) створення інших умов для вирішення особистих проблем.

Серед інших засобів, які можуть використовуватись незалежно від способу втягнення неповнолітніх в заняття проституцією, виокремлено наступні:

- соціальні мережі (засоби Інтернет);
- «реклама» у шкільних закладах або довузівських закладах освіти;
- розповсюдження візиток у нічних клубах;
- розповсюдження оголошень у ЗМІ та інших місцях.

Підводячи підсумок, зазначимо, що зазначена категорія має важливе значення не тільки як елемент криміналістичної характеристики, але і як певний орієнтир при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Зокрема, огляду місця події – для пошуку відповідних предметів, допитів та одночасних допитів – для визначення окремих аспектів їх предмету тощо.

Обстановка вчинення будь-якого кримінального правопорушення є незмінною складовою його криміналістичної характеристики. Адже кожне суспільно-небезпечне діяння характеризується певною сукупністю умов, в яких воно було вчинене. Дослідження цих умов дозволяє працівникам моделювати процес розслідування в залежності від конкретної слідчої ситуації, планувати проведення слідчих (розшукових) дій та інших заходів. В той же час, їх систематизація в залежності від конкретного складу злочину забезпечує відповідну модель зазначеної поведінки. Тому питання обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства беззаперечно є актуальними. [136, с. 226]

Загалом, ми погоджуємося з вченими, які визначають обстановку вчинення злочину розуміють як сукупність різного роду об'єктів, що взаємодіють між собою, об'єктів, явищ та процесів, що характеризують умови місця і часу, речові, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, особливості поведінки непрямих учасників протиправної поведінки, психологічні зв'язки між ними та інші обставини об'єктивної реальності, що склалися (незалежно або по волі учасників) в момент злочину, які впливають на спосіб і механізм його вчинення, що проявляються в різного роду слідах, що дають змогу будувати висновки про особливості цієї системи та змісту злочину [32, с. 125].

З огляду на зазначене, слід зробити висновок, що обстановка втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства визначається тісним зв'язком з іншими структурними частками криміналістичної характеристики. Ю.І. Ільченко доречно зазначає, що перед слідчим стоїть завдання в ході огляду місця події встановити початковий стан цієї структури з метою з'ясування початкових змін в обстановці, які відбулися в результаті вчинення злочину (це свого роду розумове, з допомогою логічного мислення, проникнення у механізм злочину по матеріальній обстановці, яке можливе за уважного і цілеспрямованого вивчення обставин події) [77, с. 9].

Але якщо інші елементи криміналістичної характеристики мають окремі

кореляційні зв'язки з обстановкою втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, то безпосередньо складові цієї наукової категорії досить тісно поєднані. Серед них А.Г. Васіляді виокремлює такі: місце вчинення злочину; час вчинення злочину; людину; матеріальні предмети; природно-кліматичні і деякі інші фактори [31, с. 13]

На наше переконання, в обстановці втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства найбільшу роль відіграють місце, час та умови його скоєння. Тому більш конкретно дослідимо ці складові.

Місце вчинення досліджуваної категорії кримінальних правопорушень є частиною події. Воно містить великий об'єм відомостей щодо способу скоєння кримінального правопорушення, певних даних про особу злочинця. Завдяки її дослідженню працівники поліції одразу можуть висунути певні версії та визначити подальші напрямки розслідування.

А.В. Ландіна стосовно місць вчинення злочинів проти моральності зазначає, що серед них є «...різного роду приміщення: квартиру, будинок або частину будинку; кімнату в гуртожитку або готельний номер; офіс або інше службове приміщення; приміщення в будівлях промислово-виробничого, комунально-побутового, навчально-виховного, медичного призначення; в місцях розваг, будинках відпочинку, підсобних приміщеннях (сауна, сарай, гараж, підвал, лазня) та інших приміщеннях, в яких відбуваються вказані дії» [145, с. 146-147].

В свою чергу, К.Ю. Береза, проаналізувавши матеріали кримінальних проваджень за фактом вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, класифікувала місця їх скоєння наступним чином: 1) розважальні заклади – 16 % (з них: нічні клуби – 10 %, кафе – 1 %, бари – 2 %, ресторани – 3 %); 2) спортивно-оздоровчі комплекси – 36 % (з них: сауни – 22 %, масажні кабінети – 3 %, салони краси – 2 %, фітнес-клуби – 3 %, оздоровчі центри – 6 %); 3) місця відпочинку і проведення вільного часу – 28 % (з них: бази відпочинку – 4 %, готелі – 9 %, «зйомні» квартири – 15 %), у тому числі й закордоном; 4) місця проживання «замовника»

– 4 % (з них: квартири – 2 %, будинки – 1 %, дачні кооперативи – 1 %); 5) транспортні засоби – 9 % (з них: легкові (6 %) або вантажні (3 %) автомобілі); 6) відкрита місцевість – 4 % (з них: парки – 1 %, сквери – 1 %, лісосмуги – 2 %); 7) підсобні приміщення – 3 % (з них: фотостудії – 1 %, гаражі – 1 %, інше – 1 %).[16, с. 259]

З огляду на означене нами запропоновано класифікацію місць втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, зокрема: зокрема: 1) розважальні заклади – 29 % (з них: нічні клуби – 22 %, кафе – 2 %, бари – 1 %, ресторани – 4 %); 2) місця проведення вільного часу – 42 % (з них: бази відпочинку – 23 %, готелі – 6 %, «зйомні» квартири – 13 %); 3) місця проживання «замовника» – 8 % (з них: квартири – 3 %, будинки – 4 %, дачні кооперативи – 1 %); 4) відкрита місцевість – 14 % (з них: парки – 4 %, сквери – 1 %, лісосмуги – 9 %); 5) підсобні приміщення – 7 % (з них: фотостудії – 3 %, масажні салони – 3 %, інше – 1 %).

З наведених класифікацій можна зробити висновок, що найбільш розповсюдженими місцями вчинення злочинів проти моральності є місця проведення вільного часу та відпочинку громадян.

Місця вчинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства мають наступні характерні особливості:

- характеризуються обмеженим колом очевидців;
- розташовуються за місцем проведення вільного часу та відпочинку громадян (сауни, готелі);
- характеризуються обмеженою можливістю доступу (власник, клієнти, проститутки).

В.Б. Малінін зазначає, що місце і час вчинення злочину має значення для визначення обстановки, виходячи із розуміння простору як органічної їх єдності, коли ні час, ні територія не можуть існувати один без одного (в одних випадках вони дозволяють виділити значиму саме в кримінально-правовому значенні ділянку обстановки, в інших вони утворюють просторово-часові межі, в межах якої існує принципова для кримінального права залежність суспільної

небезпечності діяння від обстановки його вчинення) [159, с. 477].

Час вчинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства не має значення для його юридичної кваліфікації. Загалом, ця категорія науковцями розглядається як означений у законі проміжок часу, протягом якого може бути вчинено злочин [30, с. 27]. Але для криміналістичного забезпечення розслідування орієнтири часу доби, сезонності вчинення можуть виявитися досить корисними. [129, с. 238]

Відповідно до сезонної складової, вчинення зазначених дій вирізняється наступними відомостями: 34 % діянь вчиняється навесні, 32 % – влітку, 23 % – восени, 11 % – взимку. Відносно часу доби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією вчинюється вранці – 1 %; удень – 19 %; ввечері – 73 %, вночі – 7 %.

Так, 05 березня 2013 року гр. Б., приїхавши у м. Луганськ, зустрівся з гр. П. та неповнолітньою гр. М., з якими познайомився в Інтернеті на початку січня поточного року. Гр. Б. запропонував останнім, знаючи, що гр. М. є неповнолітньою, робити сексуальні послуги за грошову винагороду в РФ, на що останні дали згоду. Після чого 05.03.2013 року гр. Б. повідомив їм про те, що вони поїдуть в м. Ростов-на-Дону РФ на таксі, яке він вже сплатив. 05.03.2013 року приблизно о 18.00 годині він перебував на пункті пропуску державного кордону «Червонопартизанськ» Луганської області разом з ними, коли підішли робітники міліції та затримали гр. Б. [228]

Підводячи підсумок, зазначимо, що при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства важливе значення має дослідження обстановка його скоєння. Вона складається з декількох елементів: місце, час та умови вчинення. Також місця вчинення досліджуваних злочинів мають наступні характерні особливості: характеризуються обмеженим колом очевидців; розташовуються за місцем проведення вільного часу та відпочинку громадян; характеризуються обмеженою можливістю доступу.

Важливе значення має також слідова картина втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. В. Я. Колдін констатує, що слідова

картина відображає в матеріально-фіксованій формі всю суму обставин досліджуваної події, що належать до предмета доказування, і представляють сукупний слід цієї події. Продовжуючи свою думку науковець вказує на те, що матеріальна обстановка є потенційним слідносієм, а слідова картина – виділеною в матеріальній обстановці цілісною системою джерел актуальної криміналістичної інформації [97, с. 242].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень надав змогу встановити, що сліди втягнення неповнолітнього в заняття проституцією у 64 % випадків виявлялися на місці надання інтимних послуг. Поза місцем надання інтимних послуг дані сліди утворювалися внаслідок дій правопорушника по підготовці чи приховуванню суспільно-небезпечних дій [Додаток А].

А вже В.І. Галаган також поділяє сліди на матеріальні (що виникають як результат взаємодії різних об'єктів), та ідеальні (суб'єктивні образи об'єктивної дійсності, відображені в пам'яті людини) [40, с. 2]. Подія злочину, як зазначає С.М. Зав'ялов, один із матеріальних процесів дійсності, що перебуває у зв'язку і взаємообумовлена з іншими процесами, подіями і явищами, відбивається в них і сама є відображенням якихось процесів. Будь-яка подія пов'язана зі змінами в навколишньому середовищі, і для того щоб дізнатися про подію злочину, необхідно виокремити пов'язані з ним зміни. Лише за слідами, які досліджуються в ході розслідуваної події, можна судити про його зміст [70, с. 9], що ми підтримуємо.

Виявлено вузлові ділянки, де можуть бути зосереджені сліди кримінального правопорушення, зокрема це місця:

- а) надання неповнолітніми інтимних послуг;
- б) проживання сутенера;
- в) проживання неповнолітнього потерпілого.

А. Н. Басалаєв та В. А. Гуняєв убачають, що сліди проявляються у двох формах: а) як властивості станів та відношень матеріальних об'єктів (матеріальні сліди); б) у вигляді образів подій та об'єктів, що закріпилися у пам'яті осіб, що їх сприймали (інтелектуальні сліди) [9, с. 98]. В свою чергу,

В.О. Малярової визначила наступні групи слідів:

– за формою відображення події злочину: а) сліди матеріальні й б) ідеальні (сліди пам'яті).

– за видом змін, що сталися в результаті дій злочинця існують два підвиди слідів: 1) сліди як результат зміни речової обстановки місця події в цілому: а) зникнення раніше існуючих предметів; б) поява сторонніх об'єктів; в) зміна місцезнаходження та розташування об'єктів; 2) сліди як результат зміни власних властивостей окремих предметів, що сталися в результаті дій злочинця (сліди в вузькому або трасологічному значенні): а) зміна зовнішніх (морфологічних) властивостей, що виявляється в зруйнуванні й остаточній деформації, в тому числі виникненні об'ємних слідів-відображень на поверхні; б) зміна внутрішніх субстанціональних (склад, структура) властивостей; в) зміна функціональних властивостей.

– за відображенням окремих властивостей злочинця: а) сліди-відбитки особи (сліди в вузькому або трасологічному значенні: сліди рук, ніг, зубів, інших частин тіла); б) сліди-відображення інших властивостей особи: усної та письмової мови, голосу, ходи тощо.

– за агрегатним станом матеріальних слідів злочину: а) тверді, в тому числі одиничні (монолітні), множинні (сипкі), складні; б) рідкі; в) газоподібні, в тому числі – «сліди запаху».

– за розміром слідів злочину, згідно з якими всі тверді й рідкі сліди можуть бути розділені на макрооб'єкти і мікрооб'єкти (мікрочастки, мікрокількість речей, мікрівідбитки зовнішньої будови предметів) [161, с. 60-61].

За даними проведеного дослідження [Додаток А] найчастіше слідчі на місцях надання інтимних послуг виявляли: а) сліди рук – у 23 % випадків; б) сліди крові та інших органічних речовин – 87 %; в) сліди засобів учинення злочину – 4 %.

Підсумовуючи, зазначимо, що при втягненні неповнолітніх в заняття проституцією виникає велика кількість слідової інформації. В той же час, ці

сліди досить складно виявити без ретельної підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій.

1.3. Характеристика особи злочинця та потерпілого

Для побудови дієвої криміналістичної характеристики повинні виокремлюватись елементи, які мають чітку розшукову спрямованість та можуть сприяти визначенню подальших напрямків розслідування. Тому беззаперечним є виокремлення в структурі криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства такої складової як особа злочинця. Завдяки визначенню її характерних ознак стає можливим побудова версій на початковому етапі розслідування, використання певних тактичних прийомів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій тощо.

Загалом, криміналістичне вивчення особистості складається зі встановлення криміналістично значимої інформації про злочинця, жертву злочину, про обвинуваченого, про потерпілого та інших учасників процесу розслідування. Ми підтримуємо позицію науковців, які серед подібної інформації визначають такі обов'язкові складові як притаманні їм анатомічні, біологічні, психологічні та соціальні якості, які необхідні для ідентифікації особистості, вирішення тактичних задач та з'ясування фактичних обставин картини злочину у процесі його розкриття та розслідування, а також для використання отриманої інформації у криміналістичній профілактиці [155, с. 44].

Стосовно визначення поняття особи злочинця, то, наприклад, деякі автори визначають її як сукупність соціальних властивостей, ознак, зв'язків і відносин, що характеризують особу, яка порушує кримінальний закон, і в поєднанні з іншими (не особистісними) умовами й обставинами спонукають особу до антисуспільної поведінки [122, с. 78]. Як зауважував

О.Н. Колесніченко, це досить широке поняття, яке охоплює складний комплекс ознак, що його характеризують, в тому числі його моральний та духовний світ, взаємодію із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які певною мірою вплинули на вчинення злочину. [213, с. 38]

Відомості про особу злочинця, про що наголошує А.Ф. Волинський, входять в коло обставин, що підлягають доведенню у будь-якій кримінальній справі, а тому включаються в орбіту кримінального процесу. Чи не вивчивши глибоко особистість яка притягається до кримінальної відповідальності, не можна правильно вирішити такі кримінально-процесуальні питання, як обрання відносно підозрюваного (обвинуваченого) запобіжного заходу, дотримання прав і законних інтересів його як учасника слідчих дій, забезпечення повноти і об'єктивності розслідування. Дані про особу обвинуваченого можуть мати важливе значення при оцінці доказів. У разі недостатньо повного, всебічного і об'єктивного вивчення особистості обвинуваченого прокурор і суд вправі повернути справу на додаткове розслідування. [114, с. 204] Ми погоджуємося з позицією автора в розрізі того, що дані про особу злочинця можуть мати важливе значення при оцінці доказів. Але одразу відмітимо, що зазначений елемент є важливою складовою криміналістичної характеристики злочину, а не лише обставиною, що підлягає доведенню по кримінальному провадженню.

В свою чергу, А.Ф. Зелінський визначає особистість злочинця як сукупність соціально-демографічних, психологічних та моральних характеристик, які в тій чи іншій мірі типово притаманні людям, винним у злочинній діяльності певного типу [73, с. 57]. Майже ідентичною є позиція П.С. Дагеля, який формулює цю наукову категорію як сукупність соціально-політичних, психічних і фізичних ознак особи, яка вчинила злочин, який має кримінально-правове значення [52, с. 15]. Різниця у визначеннях, як можна помітити з їх аналізу полягає у тому, що перший автор визначає, що визначений перелік ознак притаманний особі злочинця. В той час, як другий вважає за необхідне акцентувати увагу на їх кримінально-правовому значенні.

Ю.М. Антонян наголошує на тому, що особа злочинця відіграє виключну

важливу роль інструмента наукового пізнання тих, хто скоїв злочин. Адже це галузь кримінологічних знань, об'єкт кримінологічного дослідження, без якого існування кримінології неможливе, оскільки за його допомоги може бути вирішено головне завдання кримінології – пояснення злочинності [4, с. 42]. Не менш важливе значення відіграє зазначена категорія і для криміналістики.

Досліджуючи проблему особистості злочинця, психологи вказують на те, що злочинна поведінка зумовлена взаємодією особистості з соціальним середовищем. Політичні, соціально-економічні, духовні сторони суспільства здійснюють зовнішній вплив на формування механізму злочину, а психічні особливості формують механізм злочину з середини. Крім того, вони зазначають, що психологія організованої злочинності відрізняється спільністю злочинних цілей та інтересів. Адже злочинна група створюється з метою здійснення не одного єдиного злочину, а для постійної і довготривалої злочинної діяльності [13, с. 151]. Тому у разі вчинення сутенерства організованою групою зазначена характеристика буде недостатньою, оскільки в зазначеній системі всі учасники виконують відповідні функції.

К.Є Ігошев наголошує на тому, що в досліджуваному понятті поєднується складний комплекс негативних властивостей, якостей, станів, їх структури і співвідношення, соціальні і психологічні характеристики, які в сполученні з конкретними об'єктивними обставинами зумовлюють вибір злочинного варіанта поведінки [76, с. 20]. А вже М.І. Єнікеев визначає її як сукупність типологічних якостей індивіда, які обумовили вчинене ним злочинне діяння [62, с. 47].

Підтримуючи в певній мірі наведені позиції науковців, слід зазначити, що всі вони ведуть мову про певну сукупність характерних рис, які притаманні особі злочинця. [141, с. 113] Спробуємо більш детально з'ясувати, які ознаки можуть входити до цієї категорії, та які є притаманними їй як елементу криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.

Наприклад, Р.Я. Ахмедшин в своєму дослідженні виокремив такі

характеристики досліджуваної категорії: значущі психофізичні властивості та якості, мотиваційні установки, емоційні та раціональні сфери людської свідомості, що відбилися у слідах злочину в процесі підготовки, вчинення і приховання слідів злочину, а також у поведінці після вчинення злочину [6, с. 57].

Більш стисло В.Ю. Шепітько зауважив, що особа злочинця має певні дані демографічного характеру, деякі моральні якості та психологічні особливості [273, с. 258]

А вже В.О. Образцов формулює наступні риси, якими характеризується особа злочинця: безпосередні незмінні ознаки біологічного походження; соціально – обумовлені ознаки, які можуть змінюватися. При цьому, зміни можуть бути пов'язані із впливом на даного суб'єкта зовні (травми, каліцтва), а також можуть виходити як від нього (зміна зовнішності), так й проти його бажання, під впливом соціальної сфери та інших умов [112, с. 41].

В свою чергу М.М. Демідов наголошував на наступних елементах: психофізичні властивості та якості, мотиваційні установки, емоційні та раціональні сфери людської свідомості, що відбилися у слідах злочину в процесі підготовки, вчинення і приховання слідів злочину, а також у поведінці після вчинення злочину [53, с. 13]. Тобто певні властивості та якості, мотиваційні установки якраз і визначають до якого типу відноситься та чи інша особа.

Ми підтримуємо позицію М.Ю. Валуйської, яка досліджує кримінально-правову природу особи злочинця та наголошує на тому, що вона може рельєфно відбити внутрішньотипові структурні розходження досліджуваної сукупності, який характеризує ступінь участі особи у вчиненні кримінального правопорушення. Уточнюючими параметрами названих критеріїв вона називає наступні: домінуючі інстинкти; умови соціалізації (особливо ранньої); темперамент; інтелект; вольові якості; мотивація злочину (у тому числі ступінь віддаленості від умовної психологічної норми рушійних сил конфлікту, що знайшов своє вирішення у вчиненні вбивства); суб'єктивна кількість зусиль, що

направлені для досягнення злочинного результату (фізичних, інтелектуальних, психологічне навантаження по подоланню психологічних бар'єрів)[28, с. 140].

З огляду на зазначене слід вказати на те, що особа злочинця – це широке поняття, що включає комплекс ознак, що характеризують моральний та духовний світ особи у взаємодії з соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які тією чи іншою мірою вплинули на вчинення кримінального правопорушення. Значна роль у використанні таких ознак при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства належить особі, яка їх виявляє та фіксує.

Під час опису цього елемента криміналістичної характеристики, як зазначає А.В. Мішин, більшість авторів виходить в основному з вікових, соціально-демографічних, морально-психологічних і других подібних особливостей, що характеризують ту чи іншу особу [173, с. 29-33].

І.М. Даньшин зазначає, що особа злочинця включає низку елементів, тобто певну кількість різних ознак, властивостей, рис, особливостей, які об'єднує так:

– соціально-демографічні ознаки (відомості про стать, вік, рівень освіти, рід занять, стаж роботи, сімейний стан, місце проживання, інші дані про соціальний статус особи). Соціально-демографічні ознаки дають істотну інформацію про особу злочинців, що може бути використана як із науковою, так і прикладною метою, зокрема під час розробки та реалізації заходів запобігання злочинам;

– особистісно-рольові властивості (соціальні позиції, рольові особливості тощо);

– соціально-психологічні якості (особливості особи, які сформувалися на базі її психічних станів і процесів у ході власного соціального досвіду; спрямованість особистості, мотиваційна сфера, потреби, установки, інтереси тощо);

– риси правової й моральної свідомості;

– кримінально-правові ознаки (спрямованість злочинної поведінки

суб'єкта на конкретні суспільні відносини, узяті під охорону законом; ступінь і характер суспільної небезпечності вчиненого злочину; способи, обрані для досягнення злочинної мети; мотив, яким керувався суб'єкт злочину; ставлення винного до вчиненого) [121, с. 37–40].

Виходячи з вищезазначеного, наголошуємо на існуванні сталих кореляційних зв'язків між такими елементами криміналістичної характеристики досліджуваного правопорушення як способами вчинення злочину та особою злочинця. А їх визначення є важливим не тільки в криміналістичному аспекті, адже правильна кримінально-правова оцінка вчиненого, як доречно зазначає С.А. Тарарухін, багато в чому залежить від встановлення зв'язку мотиву не тільки з суб'єктивними ознаками злочину (формою вини та метою вчинених дій), але й ознаками об'єктивними, зокрема способом та результатами вчинених дій [246, с. 74].

Тобто типові характеристики особи злочинця (сутенера) повинні розглядатися шляхом узагальнення відомостей про його фізичні, біологічні, соціальні та демографічні властивості.

Фізичні та біологічні властивості особи злочинця, що втягує неповнолітнього в заняття проституцією, має значення на початковому етапі розслідування у слідчій ситуації, коли особа зникла з місця події. Саме в даний момент на перший план виходять такі відомості: ознаки зовнішності та одягу злочинця; його функціональні ознаки (хода, міміка, жести тощо); тембр голосу та ін. Однак не завжди можна визначити залежність між певними фізичними (наприклад, статурою) або біологічними (наприклад, голосом) властивостями та особою, яка вчинює злочини зазначеної категорії.

Злочинці можуть класифікуватися за будь-якою демографічною ознакою (стать, вік), ознакою їх формування, соціального розвитку (освіта, спеціальність, зайнятість працею, іншими справами), соціального статусу, ролі (рід занять, сімейний стан, житлові умови, належність до соціальних груп), за безпосередніми ознаками спрямованості (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, діяльнісні вияви). Підставою класифікації осіб, які вчинили злочини, можуть

бути психофізіологічні особливості, показники фізичного або психічного здоров'я, переважання індивідуальних психологічних рис (характеру, елементів вольової та емоційної сфер). Безперечно, класифікацію особи злочинця кожна проводить за будь-якою кримінально-правовою ознакою, у тому числі за об'єктом і способом посягання, мотивом учинення тощо. За кожною з названих ознак, що є підставою класифікації, осіб, які вчинили злочини, можна поділити на відповідні групи (класи).

Розпочнемо розгляд з демографічних ознак. На підставі аналізу кримінальних проваджень [Додаток А] визначено, що втягнення неповнолітнього в заняття проституцією переважно вчиняють жінки – 76 %. Здебільшого вони є організаторами злочину. Іншим учасниками злочинної діяльності (сутенери, охоронці, водії) здебільшого є чоловіки (79 %).

З цього приводу ми підтримуємо позицію В.С. Соловйова з приводу того, що значну частину досліджуваних діянь здійснюють жінки, яким набагато простіше утримувати притон для заняття проституцією, в тому числі використовувати власне житлове приміщення для цих цілей. Крім того, число власниць місць розпусти часто поповнюється з лав повій, які змушені шукати більш легкий спосіб заробітку, відповідний їх віку та здоров'ю. Інші особи, задіяні в сфері надання сексуальних послуг, наприклад сутенери, охоронці, водії, практично завжди є чоловіками. [215, с. 11]

Вік, з досягненням якого можлива кримінальна відповідальність за досліджуване правопорушення, чітко визначено в законі. Вікова характеристика особи злочинця має важливе значення і в криміналістичному аспекті. Це пояснюється тим, що різні вікові групи осіб, що вчиняють досліджуваний злочин, не є однаковими. Такий висновок підтверджено результатами нашого дослідження.

Встановлено, на підставі аналізу кримінальних проваджень [Додаток А], що на момент здійснення сутенерства злочинці перебували у віці 14-20 років (7 %), 20-30 років (23 %), 30-40 (42 %), 40 років і старше (28 %). Як бачимо, втягнення неповнолітнього в заняття проституцією здійснюється особами

різного віку, але співвідношення вікових груп є досить різним. Тобто найбільш криміногенну групу складають особи віком 30-40 років.

Важливою є також така характеристика особи злочинця як рівень освіти. Залежно від рівня освіти злочинців базову середню освіту мають 1 %, середню – 7 %, середню спеціальну - 13 %, базову вищу – 52 %, вищу – 24 %, іншу – 3 %.

Взаємозв'язок зовнішньої і внутрішньої сторін злочинної поведінки передбачає багатоаспектність характеристики суб'єктивної сторони злочину. Насамперед її визначають як психічне відображення у свідомості суб'єкта об'єктивних ознак вчиненого діяння, підкреслюючи тим самим її обумовленість об'єктивними ознаками. Однак її характеризують і з позиції притаманній їй відносній самостійності, яка полягає в тому, що суб'єктивна сторона породжує, спрямовує і регулює об'єктивну сторону злочину [123, с. 12].

З огляду на зазначене, не можна оминати увагою і вид діяльності злочинця. Адже його зайнятість, професійна надійність, графік роботи може впливати на вчинення даної категорії кримінальних правопорушень. Наявність певних сімейних відносин також впливає на особу злочинця, тому нами було здійснено аналіз і за цією категорією. За результатами проведеного дослідження [Додаток А], розподіл кількості вчинених злочинів залежно від роду діяльності та сімейного стану має такий вигляд: більшість з них перебувають у шлюбі (65 %), не мають постійного місця роботи (51 %).

У криміналістичному сенсі важливим є такі дані про особистість особи злочинця, які вказують на закономірні зв'язки між особою злочинця та вчиненим злочином, що виявляються ззовні – у різних наслідках вчиненого. У цьому плані особистість треба вивчати як слідоутворюючий об'єкт, джерело інформації про вчинений злочин і як засіб його розкриття [38, с. 197].

Тому ще однією обставиною, яку потрібно з'ясувати при вивченні особи злочинця, є наявність попередньої судимості. Наявність попередньої судимості є також важливою обставиною в розрізі вчинення особою втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Адже судимість суспільством

сприймається як негативний критерій моральності особи, яка, у свою чергу, також негативно оцінюється як її носій. Судимість позицій може розглядатися і як соціальний критерій кримінальної схильності особи, що викликає деякі, а часом і повністю обґрунтовані побоювання у свідомості людей [2, с. 92].

В розрізі вчинення особою досліджуваного виду правопорушення факт попередньої судимості є важливою обставиною. Як слушно зазначає В. М. Додонов, визнання рецидиву обставиною, що обтяжує відповідальність, об'єктивно переносить акцент із діяння на діяча. Теоретичне обґрунтування цього було запропоновано соціологічною школою кримінального права у вигляді розробленої концепції «небезпечного стану особистості», яка полягає в тому, що існують певні категорії людей, чия особистість під впливом різноманітних факторів злочинності опинилася у такому стані, а оскільки ці особи становлять загрозу для суспільства, то їх слід виявити до того, як вони вчинять злочин, і завчасно знешкодити [54, с. 365].

В той же час, характеристика особи, як зазначає М.В. Грамматчиков, хоча й враховується під час призначення покарання, однак у деяких випадках вона має використовуватися при кваліфікації злочину, посилюючи відповідальність раніше судимих осіб, причому в цьому випадку особа, яка вперше вчинила злочин, не може бути засуджена за частиною статті, в якій передбачається підвищена відповідальність судимої особи [47, с. 83]. Як зазначає Ю.П. Степанов, рецидивіст долучає до злочинної діяльності в середньому три-вісім осіб, достатньо часто – неповнолітніх. До того ж вони активно пропагують традиції кримінального середовища і є організаторами злочинних угруповань, нерідко їх діяльність набуває ознак професійної [237, с. 258].

Вивченням кримінальних проваджень [Додаток А] встановлено наступне: особи, які втягують неповнолітніх в заняття проституцією, були раніше засудженими в 13 % від загальної кількості. Отже, перевірка по обліках осіб, раніше засуджених за злочини проти моральності, може бути достатньо ефективною.

Із рецидивістів у наш час активно формується нове покоління

професіоналів кримінального світу. Деякі статистичні дані є прямим свідченням того, як недоліки в діяльності правоохоронних органів, зокрема не виправдана гуманізація ставлення до окремих злочинців, їх безкарність впливають на негативні тенденції в рецидивній злочинності. Так, недосконала і відомча система обліку рівня рецидиву серед осіб, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчих інспекціях. Зрозуміло, що аналіз стану рецидивної злочинності є одним із найважливіших показників оцінки ефективності конкретного виду покарання. Показники рівня рецидиву, які розраховуються за матеріалами статистичних форм звітності і широко використовуються в аналітичних матеріалах і офіційних документах, не відображають дійсну рецидивонебезпечність осіб, які відбувають альтернативні покарання. Наявність спеціальних видів статистичної звітності показників стану рецидивної злочинності і характеристики особи злочинця-рецидивіста, засудженого до альтернативних видів покарань, дозволить здійснити аналіз рецидивної злочинності осіб, засуджених без ізоляції від суспільства, всебічно і науково обґрунтовано [266, с. 68].

У результаті ретельного вивчення соціально-демографічної, кримінально-правової та морально-психологічної характеристик Т.А. Шевчук склала кримінологічний портрет осіб, які займаються сутенерством та втягненням особи в заняття проституцією, через визначення наступних кримінологічно значущих характерних рис. Переважно це особи чоловічої статі, від 30 ти до 40 років, які не зайняті суспільно-корисною працею, мають середню або середньо-спеціальну освіту, іноді судимі за злочини, що вчинялись на сексуальному підґрунті, специфіка антисоціальної особистості злочинця проявляється у мотивації злочинної поведінки, яка має переважно корисливу спрямованість. Цим особам притаманні такі якості, як агресивність, жорстокість, цинізм, культ насильства. Моральні якості, ідеали сім'ї у цих осіб або занижені, або зовсім відсутні. [269, с. 15]

В свою чергу, В.С. Соловйов зазначає, що досліджувані правопорушення вчинюють особи віком від 18 до 39 років, що переважають серед злочинців,

мають особистісні якості, засновані на більшій життєвому, в тому числі кримінальному досвіді і авторитеті, завдяки яким вони здатні чинити на неповнолітніх вплив для залучення їх до заняття проституцією. Злочинці, що залучають неповнолітніх в «сексуальний бізнес», не володіють високим рівнем освіти, не мають бажання працевлаштуватися на престижну і високооплачувану роботу, але в той же час прагнуть до отримання високих доходів. Вони розглядають цю діяльність в якості основного джерела отримання матеріальних засобів, намагаються всіляко розвивати і підтримувати її, що дає можливість розглядати злочинність, пов'язану з залученням неповнолітніх в заняття проституцією, як вид професійної злочинності. [215, с. 12]

Завершуючи розгляд особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики, з отриманих у процесі дослідження даних спробуємо створити портрет ймовірного злочинця, що вчиняє діяння, відповідальність за яке передбачена ч. 3 ст. 303 КК України.

Злочини зазначеного виду переважно вчиняють це здебільшого жінки, віком від 30 до 40 років, які мають базову вищу освіту, заміжні, не мають постійного місця роботи, раніше притягувалися до кримінальної відповідальності за злочини проти громадського порядку й моралі. Дані особи проживають в даному районі, а також можуть бути раніше засудженими.

Так, гр. Б., офіційно ніде не працюючи та не маючи постійного та достатнього джерела прибутку для існування, керуючись корисливим мотивом, в серпні 2010 року, вирішила займатись злочинною діяльністю направленою на порушення норм моральних засад суспільства у сфері статевих стосунків. Гр. Б. маючи за мету використовувати злочинну діяльність, як постійне та основне джерело прибутку та усвідомлюючи, що для виконання злочинного умислу із забезпечення діяльності з організації надання сексуальних послуг за оплату необмеженому колу чоловіків, з метою отримання достатнього прибутку для задоволення своїх матеріальних потреб, необхідне залучення інших осіб. Для реалізації свого злочинного умислу, гр. Б. зі змовниками 11.08.2010 року приїхали до м. Кіровограда, де знаходилися особи жіночої статі, з яких дві

неповнолітні, які проживали за вказаною адресою та які згідно злочинного плану повинні були знаходитись за вищевказаною адресою та у визначений час здійснювати виїзд для надання сексуальних послуг особам чоловічої статі за грошову винагороду [227].

Також ми вважаємо за необхідне означити кореляційні зв'язки особою злочинця та особою потерпілого. Більш докладно ми їх визначимо при дослідженні наступного елементу криміналістичної характеристики. Але зараз наведемо позицію Є. Є. Центров, який поділяє їх: 1) часом виникнення: а) що утворюється до вчинення злочину; б) що виникає у процесі злочинного посягання; 2) характером (наявністю чи відсутністю) взаємодії потерпілого і злочинця у процесі вчинення посягання зв'язок може бути безпосереднім (контактним) або ж опосередкованим; 3) обставинами утворення зв'язок поділяється на такі: а) що розвивається в результаті певних взаємовідносин, існуючих між злочинцем і його жертвою до вчинення злочину; б) що утворюється в результаті гостроконфліктної ситуації безпосередньо до чи в момент вчинення злочину; в) що виникає за відсутності яких-небудь конфліктних взаємовідносин між жертвою і особою, яка вчиняє посягання до вчинення злочину [260, с. 60-62].

Особа потерпілого є одним з можливих елементів криміналістичної характеристики злочинів. При розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства актуальність введення означеної складової до цієї структури є просто неодмінною. Це пояснюється необхідністю розширення можливостей слідчого стосовно проведення окремих слідчих (розшукових) дій та заходів. Крім того, зазначений елемент має сталі кореляційні зв'язки з іншими складовими криміналістичної характеристики досліджуваного кримінального правопорушення, зокрема, з особою злочинця, способом вчинення злочину тощо. Завдяки визначенню означених зв'язків працівники правоохоронних органів на початковому етапі розслідування зможуть висувати відповідні версії та будувати певну послідовність проведення різних слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та інших

заходів в кримінальному провадженні. [142, с. 178]

Починаючи мову про особу потерпілого необхідно надати її визначення. Доречною нам здається думка М.В. Сенаторова з приводу того, що завдяки дослідженню теорії кримінального права, положень кримінального закону та практики його застосування зробив висновок, що потерпілий від злочину та обставини, пов'язані з ним, мають значення для встановлення соціальної сутності злочину, з'ясування характеру та ступеня його суспільної небезпечності, криміналізації та декриміналізації діянь, диференціації кримінальної відповідальності. Чітка вказівка на потерпілого та обставини, пов'язані з ним, дозволяють відмежувати один злочин від іншого; виступають ознаками складу переважної частини злочинів; сприяють конкретизації інших ознак складу; враховуються при кваліфікації злочинів та призначенні покарання, а також при вирішенні питань чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання [207, с. 3]

А вже Є.Є. Центров, створюючи криміналістичне вчення про потерпілого, наголошував на тому, що особа потерпілого від злочину здавна привертала до себе увагу криміналістів, оскільки доволі часто, особливо на початковому етапі розслідування, жертва виступає у ролі одного з особливих джерел отримання суттєвої для встановлення істини інформації. Саме потерпілий від злочину нерідко повідомляє перші, вихідні, інколи дуже важливі для організації і проведення подальшого розслідування злочину фактичні відомості про подію, що відбулась [260, с. 8].

Загалом, ми підтримуємо точку зору В.І. Полубинського, який визначає особу потерпілого як людину, яка постраждала від неправомірних дій інших осіб, власної поведінки, збігу негативних обставин, нещасного випадку [190, с. 11]. Але все ж таки більш широко його визначив М.В. Сенаторов, формулюючи те, що потерпілий від злочину – це соціальний суб'єкт (фізична чи юридична особа, держава, інше соціальне утворення або ж суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, що знаходиться під

охороною кримінального закону, злочином заподіюється шкода або створюється загроза такої. [208, с. 60]

В той же час необхідно відмітити, що для розслідування втягнення неповнолітніх в заняття проституцією має значення не саме поняття потерпілого, а наповнення його відповідними ознаками для створення ймовірного портрету або визначення окремих віктимогенних груп.

З приводу віктимності цієї наукової категорії В.А. Журавель слушно зазначає, що істотним моментом є встановлення й того, наскільки сприяла вчиненню злочину поведінка потерпілого. Такі дані мають певне значення не лише для попередження злочину, а й правильної побудови методики його розслідування, бо тільки відтворення обстановки та обставин події, поведінки злочинця і потерпілого допомагає як правильно кваліфікувати скоєне, так і швидко виявити і затримати злочинця. Віктимологічний підхід у розслідуванні злочинів полягає в тому, що вихідним моментом для збору інформації про особу, яка могла вчинити злочин, є особа потерпілого і його поведінка в ситуації злочину.[67, с. 97]

В чинному КПК визначено, що потерпілою може бути визнано як фізичну особу – за умови завдання їй моральної, фізичної або майнової шкоди, так і юридичну особу – за умови завдання їй майнової шкоди. В.Г. Пожар зазначає, що якщо раніше потерпілий у будь-якому випадку до сторони обвинувачення і користувався в судовому розгляді правами сторони обвинувачення, то за новим КПК потерпілий перебуває осторонь, це окремий учасник кримінального провадження, який стає стороною обвинувачення лише в окремих випадках, передбачених КПК (у разі зміни прокурором обвинувачення на менш тяжке або відмови прокурора від підтримання обвинувачення). Та й узагалі, якщо проаналізувати норми нового КПК можна дійти висновку, що постраждала особа від злочину може й не набути статусу потерпілого, якщо вона цього не забажає. У такому разі її можна залучити до провадження лише як свідка [189, с. 127].

Загалом, відомості про дану категорію або ж інформацію, надану

потерпілим, визначають як таку, що може бути використана під час висунення слідчих версій, планування початкового та подальшого етапів розслідування, розроблення заходів криміналістичної профілактики тощо. Загалом, актуальність та практична корисність дослідження особи потерпілого детермінували появу віктимологічного підходу у криміналістиці, відповідно до якого збирання інформації про злочинця розпочинається саме з дослідження особи та поведінки потерпілого [68, с. 46].

Кримінологічні показники і тенденції втягнення неповнолітніх у заняття проституцією, які дозволяють виявити дані офіційної статистики, не відповідають реальним масштабам поширення даного негативного соціального явища. У той же час вони мають значну цінність, оскільки відображають ступінь активності правоохоронних органів у виявленні фактів втягнення дітей та підлітків в «сексуальний бізнес». В регіонах, де коефіцієнт злочинності, пов'язаної з залученням неповнолітніх в заняття проституцією, вище, відповідно вище активність правоохоронних органів у виявленні зазначеної групи злочинів.

Слід розуміти, що потерпілим від кримінально караного діяння може стати будь хто. В той же час, деякі особи мають більше на це «шансів» в силу своїх особистісних особливостей, системи поглядів, уявлень про себе і свої обов'язки, конкретної життєвої ситуації, яка склалась. Адже дії потерпілого деякою мірою обумовлюють відповідні дії особи злочинця, провокують його, у зв'язку з чим виникає віктимогенна ситуація як окремий випадок криміногенної ситуації [255, с. 10].

Б. Холист серед ознак, що вказують на віктимність потерпілого вирізняє такі: біологічні властивості (стать, недостатність фізичного розвитку, вік); психічні властивості (агресивність, відсутність захисних механізмів); властивості, набуті через суспільне становище особи (наприклад, водії таксі, нічні охоронці, особи, які працюють вночі, та ін.); властивості, що характеризуються економічним становищем особи, матеріальна забезпеченість особи, її демонстрація [257, с. 73-77].

В свою чергу, В.О. Туляков з приводу рис потерпілих зазначає, що характерні для рикошетних жертв страждання, симптоми психологічних утруднень, що мають різне пояснення (емоційні чи поведінкові реакції на спричинення шкоди суб'єкту, до якого прив'язана рикошетна жертва, або звичайні людські уявлення про безпеку та справедливість оточуючого світу, що порушуються злочином, або відчуття страху тощо) [251, с. 116].

З огляду на зазначене, доречним нам здається умовивід Д.В. Рівмана з приводу того, що віктимність окремої особи поняття відносне, оскільки вона реалізується як через її особистісні риси, так і залежно від конкретної ситуації: зовнішніх обставин, характеристик злочинця тощо [195, с. 27]. Тобто слід розглядати всю сукупність певних ознак для побудови дієвих віктимогенних груп, дослідження яких зможе сприяти профілактиці втягнення неповнолітніх в заняття проституцією.

О.Н. Колесніченко зазначає, що система ознак щодо особи потерпілого має складну структуру, яка, зокрема, включає демографічні показники: а) стать, вік, місце проживання, навчання, роботи тощо; б) відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, нахили, зв'язки (особисті, родинні, службові, побутові й інші), стосунки (ворожі, неприязні, дружні); в) у деяких методиках розслідування – ознаки віктимності (аморальна, ризикова поведінка, необачність) [213, с. 37-38].

А вже С. В. Анощенкова до загальних ознак потерпілого у теорії кримінального права відносить такі:

- фізична природа потерпілого;
- сутнісна (соціально-правова) ознака потерпілого;
- характер шкоди, що заподіюється потерпілому, її реальність чи потенційність;
- юридичний факт, з яким пов'язана поява потерпілого;
- ставлення потерпілого до спричиненої йому шкоди [3, с. 64].

Перелік ознак та властивостей особи потерпілого, що можуть стати основою для його класифікації, найбільш повно, на наш погляд, надає

В. Ю. Шепітько, зокрема виділяючи:

– відомості анкетного характеру (стать, вік, місце народження, роботи або навчання, стаж, професія (фах), сімейний стан, наявність родичів);

– соціально-психологічні дані (тип темпераменту, риси характеру, емоційні прояви, особливості взаємодії (спілкування) в колективі);

– особливості поведінки – до злочинної події, в момент вчинення злочину, після його вчинення;

– незалежні характеристики (за місцем роботи чи навчання, за місцем проживання, за показаннями рідних, близьких чи найближчого оточення);

– соціальні зв'язки (коло спілкування, найближчі знайомі, особливості проведення вільного часу, наявність або відсутність спільного бізнесу, комерційна діяльність, специфіка групової поведінки, бажання вступити в певні мікрогрупи);

– дані про суспільно-корисну діяльність, її особливості;

– матеріальне становище (наявність майна, в тому числі і нерухомості, грошових вкладів, джерело збагачення, наявність або відсутність боргових зобов'язань, отримання кредитів і можливість їх погашення);

– злочинний досвід (наявність або відсутність судимостей, зв'язки з кримінальними угрупованнями, дружні стосунки з особами, які притягувалися до кримінальної відповідальності);

– причини віктимної поведінки (виконання певних професійних функцій; соціальна деформація особистості) тощо [274, с. 169-170].

Загалом, як наголошує С.І. Мінченко, профілактика злочинності являє собою комплекс заходів, спрямований на виявлення, обмеження, усунення чи нейтралізацію криміногенних факторів, які детермінують злочинність в цілому та окремий злочин, ще до того, як вони призведуть до суспільно небезпечних діянь чи наслідків. Автор робить висновок, що профілактика злочинності – діяльність, здійснювана на ранніх стадіях виникнення та формування в особи намірів здійснення подальшої протиправної діяльності [169, с. 11], що ми підтримуємо.

Згідно з результатами аналізу кримінальних проваджень потерпілі від втягнення неповнолітніх в заняття проституцією, мають деякі властивості, що зумовлюють їх віктимність.

Серед них можна виділити біологічні – стать, вік, фізичний розвиток (дівчата, які мають привабливу зовнішність, добре розвинені на свій вік); соціальні – соціальні ролі і статус (студенти та учні коледжів, які проживають далеко від сім'ї); економічні (малозабезпечені); морально-психологічні – схильність до вживання спиртних напоїв і наркотичних речовин, аморальний спосіб життя. Не менш важливим чинником віктимності особи є випадкові знайомства та надмірна довіра до сторонніх осіб.

Залежно від місця і розміру оплати за інтимні послуги, осіб, які їх надають, К.Ю. Назаренко виокремила наступні групи повій: 1. Особи, які надають інтимні послуги на трасах і автошляхах. Злочинна група складається із: організатора, звідника (сутенера), водія та повії. Оплата залежно від виду послуги коливається від 200 до 600 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають працівники місцевих прокуратур і відділень поліції. 2. Особи, які надають інтимні послуги у спортивно-оздоровчих комплексах та розважальних закладах. До складу групи входять: організатор, утримувач місця розпусти, адміністратор, звідник (сутенер), повії, водії, охорона, особи, які здійснюють прихований відеозапис. В таких групах оплата залежно від виду послуги коливається від 700 до 3000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають керівники місцевих прокуратур та відділів поліції. 3. Особи (так званого «VIP-класу»), які надають інтимні послуги на елітних базах відпочинку, за місцем проживання замовника або пов'язані із виїздом за кордон, участю у приватних вечірках, супроводженням різного роду «делегацій» або «VIP-персон» та ін. Злочинні групи такого типу є сталими, латентними, характеризуються складною ієрархією. В таких групах оплата залежно від виду послуги починається від 10.000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривається представниками влади й управління, керівниками правоохоронних органів. 4. Особи, які надають інтимні послуги з використанням web-камер у режимі on-

live трансляції у всесвітній інформаційній мережі Internet. [176, с. 63]

На підставі аналізу матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] нами виявлено, що найвищий рівень віктимності мають неповнолітні дівчата (96 % серед усіх випадків втягнення в заняття проституцією). В ході дослідження визначено деякі соціально-демографічні якості неповнолітніх потерпілих: 97 % – незаміжні; 5 % – на момент втягнення працювали, 84 % – навчалися.

До факторів, що впливають на процес втягнення неповнолітнього в заняття проституцією відносяться:

– соціально-економічні детермінанти: несприятливе економічне становище значної частини населення, в першу чергу неповнолітніх, що приводить до пошуку джерел засобів до існування, в тому числі і за допомогою заняття проституцією;

– криза духовно-моральної сфери суспільства: руйнування моральних і поведінкових стереотипів; схвалення антисоціальних форм поведінки, спрямованої на отримання матеріальної вигоди, в тому числі і шляхом надання сексуальних послуг;

– деморалізація статевої відносин: комерціалізація інтимної сфери; безладні статеві зв'язки; ранній початок статевого життя; недосконалість системи статевого виховання;

– пропаганда проституції, в тому числі за участю неповнолітніх, в кіно, на телебаченні, в мережі Інтернет та інших засобах масової комунікації;

– проблеми в сімейному і шкільному вихованні неповнолітніх: індиферентне ставлення до поведінки дитини, а також свідоме формування негативного поведінки неповнолітніх;

– недосконалість системи організації дозвілля неповнолітніх: відсутність у молоді уявлення про соціально-позитивних формах проведення дозвілля або відсутність можливості скористатися ними;

– недоліки в правові заходи протидії сексуальній експлуатації неповнолітніх: недосконалість кримінального, сімейного законодавства,

законодавства про засоби масової інформації, про рекламу, про адміністративні правопорушення;

– недоліки в роботі правоохоронних органів у попередженні, виявленні, розкритті та розслідуванні злочинів, пов'язаних із залученням неповнолітніх в «сексуальний бізнес»: відсутність спеціалізованих підрозділів органів внутрішніх справ, відсутність регулярних оперативно-профілактичних операцій, спрямованих на виявлення фактів втягнення неповнолітніх у заняття проституцією;

Також було з'ясовано, що морально-психологічні ознаки потерпілих у 18 % випадків відзначалися схильністю до вживання алкоголю, 15 % – наркотичних засобів, 6 % – різними психічними відхиленнями. Виявлено, що поведінка потерпілого відрізнялася окремими вагомими характеристиками. При проведенні окремих слідчих (розшукових) дій (допит потерпілого, одночасний допит раніше допитаних осіб, слідчий експеримент) потрібно перевіряти показання даних осіб. Оскільки непоодинокі випадки, коли неповнолітні намагаються зобразити свою роль у втягненні себе в заняття проституцією по-іншому. Зокрема, вказують, що їх втягнули в злочинну діяльність обманом, примусом, хоча насправді вони добровільно почали займатись проституцією.

Р.А. Арсланбекова зазначає, що однією з основних умов, що сприяє злочинній поведінці є статева деморалізація, яка відбувається в нашому суспільстві, особливо в молодіжному середовищі. У чималому ступені статевої деморалізації населення сприяють засоби масової інформації. У ЗМІ тема проституції і злочинів, їй супутніх, висвітлюється далеко не з критичних позицій, а опису цих явищ як комерційної діяльності (аж до вказівки цін на послуги повій, місць їх найбільшого скупчення і т.д.). Різні видання ЗМІ наводили матеріали, які знайомлять читача з організацією і функціонуванням закладів індустрії розваг: саун, масажних кабінетів та салонів і т. п., під якими часто замасковані місця для розпусти. [5, с. 17]

Тому, на нашу думку, необхідно крім визначення певних характеристик потерпілої особи, окреслити певні віктимогенні групи, що характеризують

сукупність окремих властивостей неповнолітніх.

Наприклад, О. Козицька залежно від умов життя та виховання дітей, які є потерпілими, можна виокремити тих, які проживають і виховуються у: повній сім'ї; неповній сім'ї (сім'я, що складається з матері або батька і дитини); багатодітній сім'ї; прийомній сім'ї; дитячому будинку сімейного типу; дитячому будинку-інтернаті. За місцем навчання потерпілі розподіляються на:

- 1) дітей, які не охоплені навчанням;
- 2) дітей, які відвідують дошкільні навчальні заклади;
- 3) дітей, які відвідують позашкільні навчальні заклади (станції дитячої, юнацької творчості, учнівські та студентські клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи мистецтв, студії тощо);
- 4) учнів загальноосвітніх навчальних закладів;
- 5) учнів професійно-технічних закладів освіти;
- 6) студентів вищих навчальних закладів. [92, с. 205]

Інші науковці до детермінант, які впливають на внутрішній (особистісний) рівень поділу неповнолітніх, яких можуть втягнути в заняття проституцією, відносять такі: особливості осіб, які страждають сексуальним потягом до підлітків, які формують попит на комерційні сексуальні послуги неповнолітніх і порнографічну продукцію з їх участю; особистісні особливості злочинців, тобто тих, хто організовує і контролює сферу «сексуального бізнесу», залучає туди нових підлітків; особистісні особливості неповнолітніх, яких залучають до розглянуту сферу. [215, с. 13]

З огляду на аналіз судово-слідчої практики [Додаток А] було виділено віктимологічні групи неповнолітніх, втягнутих в заняття проституцією, а саме це:

- особи із малозабезпечених сімей – 29 %;
- особи, які навчаються далеко від місця проживання батьків – 67 %;
- особи з нестабільною психікою або психічними захворюваннями – 11 %;
- особи із неблагополучних сімей – 54 %;

– особи, які проживають в зоні проведення антитерористичної операції – 5 %.

Аналізуючи факторний комплекс втягнення в заняття проституцією та організації заняття проституцією, Р.А. Арсланбекова прийшла до висновку, що основне протиріччя в соціальній сфері укладено в тому, що, з одного боку, ринкова модель дозволяє вільно розвиватися економічній ініціативи, самостійності, особистісної автономії у виборі форм зайнятості. З іншого боку, супутня даної моделі економічних відносин конкуренція робочої сили середніх соціальних верств населення відкинула їх в контингент безробітних, причому більшість з них – жінки, які поповнюють ряди сутенерів, звідників і повій. Значна кількість жінок, а останнім часом і осіб чоловічої статі, все частіше знаходять вирішення проблеми безробіття в торгівлі своїм тілом. Це визначає підсилюється криміналізацію суспільства і вміле використання даної обставини особами, що спеціалізуються на наданні посередницьких послуг в сфері секс-бізнесу (сутенери, звідники, що паразитують на проституції). [5, с. 17]

Стосовно першої групи (особи із малозабезпечених сімей) слід відмітити наступне. Дана категорія в більшості випадків пронизує й всі інші групи. Вона досить тісно переплітається з такими способами вчинення правопорушення як мотивація до надання послуг інтимного характеру шляхом використання грошових коштів, матеріальних та інших цінностей.

Так, на початку серпня 2014 року гр. О., користуючись тим, що має психологічний вплив на неповнолітню гр. Є., завідомо знаючи, що остання позбавлена засобів для проживання, зокрема житла, будь-якого джерела доходу, ввійшла в довіру до неї, надавши потерпілій умови для проживання в гуртожитку та забезпечивши її засобами існування, таким чином зробила її матеріально залежною від себе. В подальшому, гр. О. використовувала психологічний вплив на свідомість неповнолітньої, маніпулюючи тим, що остання перебуває в матеріальній залежності від неї, а також користуючись уразливим її станом, зумовленим збігом тяжких особистих сімейних обставин, які обмежують її здатність в повному обсязі приймати виважені, самостійні

рішення схилила останню до надання платних сексуальних послуг чоловікам. Гр. О. приблизно 14-15 серпня 2014 року підшукала гр. Ж., якому запропонувала надання платних сексуальних послуг гр. Є., на що той погодився. Пізніше гр. О., з метою схилити неповнолітню до надання платних сексуальних послуг, погрожуючи застосуванням насильства, прибула спільно з нею до радіозаводу, що с. Угринів, Тисменицького району, де у вечірню пору доби, примусила гр. Є. до надання платних сексуальних послуг. Остання, побоюючись за своє здоров'я та сприймаючи погрози сестри реально, в приміщенні авто мийки, що неподалік радіозаводу, вступила в статевий контакт з гр. Ж. за що отримала гроші в сумі 150 грн., таким чином була втягнута в заняття проституцією. В подальшому, гр. О. упродовж листопада 2014 року, підшукуючи клієнтів для надання платних сексуальних послуг, з використанням уразливого стану неповнолітньої потерпілої, а також із застосуванням насильства до неї, що виражалось в нанесенні ударів, побоїв та погрози застосування такого насильства, примушувала потерпілу до заняття проституцією. Упродовж серпня, а також листопада 2014 року гр. О., під час сексуальної експлуатації неповнолітньої сестри, попередньо втягнувши її та в подальшому примушуючи до заняття проституцією, отримувала грошову винагороду в розмірі від 100 до 800 гривень. [226]

З приводу останніх двох категорій (особи із неблагополучних сімей; особи, які проживають в зоні проведення антитерористичної операції) слід зазначити наступне. З огляду на ситуацію на сході країни дані категорії неповнолітніх потребують як найбільшого догляду за собою.

В цьому розрізі доречною є наступна позиція: наявність потреби в особливому захисті держави зумовлює виділення таких категорій потерпілих від злочинів, учинених стосовно дітей: дитина-сирота; дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; діти, позбавлені батьківського піклування; дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах; дитина, розлучена із сім'єю; безпритульні діти; дитина-інвалід; дитина-біженець; дитина, яка потребує додаткового захисту; діти, які потребують тимчасового

захисту. [92, с. 205]

Так, гр. В., не будучи офіційно працевлаштованою, мала фактично виконувати функції адміністратора розважального закладу та здійснювати злочинні дії, спрямовані на досягнення загального злочинного плану: за вказівкою власника, знаходячись біля прохідної Маріупольського морського порту роздавати рекламні візитні картки «Seamen's club» та запрошувати моряків прибулих теплоходів відвідати розважальний заклад; безпосередньо в приміщенні розважального закладу домовлятися з відвідувачами щодо надання сексуальних послуг; надавати вказівки особам жіночої статі вступати у статевий зв'язок із відвідувачами закладу, видавати їм в разі потреби засоби контрацепції; одержувати від відвідувачів грошові кошти за надання сексуальних послуг; за домовленістю з відвідувачем особисто надавати сексуальні послуги, отримувати за це грошові кошти та передавати їх власнику, дотримуватися розроблених засобів конспірації. В подальшому, приблизно в кінці травня-на початку липня 2016 року, власниця запропонувала увійти до складу організованої нею групи ще одній своїй донці – гр. О., яка на той час перебувала в скрутному матеріальному становищі. При цьому, гр. О., згідно розробленого власницею плану була відведена роль активного учасника організованої групи: надавати вказівки особам жіночої статі вступати у статевий зв'язок із відвідувачами закладу, видавати їм в разі потреби засоби контрацепції; одержувати від відвідувачів грошові кошти за надання сексуальних послуг; за домовленістю з відвідувачем особисто надавати сексуальні послуги, отримувати за це грошові кошти та передавати їх власнику, дотримуватися розроблених засобів конспірації.[223]

З приводу осіб з нестабільною психікою або психічними захворюваннями слід наголосити на тому, що, здебільшого, їх втягують в заняття проституцією близькі родичі.

Так, починаючи з червня 2015 року по 15 серпня 2015 року гр. Б. займалася сутенерством, тобто з метою особистого збагачення організувала надання сексуальних послуг. Це виразились у тому, що протягом цього часу

сексуальні оплатні послуги клієнтам, за її вказівкою надавала неповнолітня гр. Ю., яку правопорушниця втягнула у дану злочинну діяльність, використовуючи її уразливий стан, а саме психіатричне захворювання. Зокрема, гр. Б. особисто приймала замовлення від клієнтів, здійснювала супроводження неповнолітньої сестри до клієнтів, отримувала від замовників плату за надання послуг сексуального характеру. Так, у середині червня 2015 року гр. Б., у ході розмови з гр. М., запропонувала останньому послуги сексуального характеру, вартість яких становить 50 гривень. Останній погодився і замовив дівчину для надання йому послуг сексуального характеру. Того ж дня гр. Б. привела до нього додому в с. Гірсівка Приазовського району Запорізької області неповнолітню гр. Ю., де вона надала послуги сексуального характеру за грошову винагороду у сумі 50 гривень. [225]

Підводячи підсумок, зазначимо, що потерпілий від злочину нерідко повідомляє перші, вихідні, інколи дуже важливі відомості про подію, що відбулась, для організації і проведення подальшого розслідування злочину. Система ознак, що його характеризує, включає демографічні показники; відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, нахили, зв'язки; ознаки віктимності. Серед них можна виділити біологічні – стать, вік, фізичний розвиток (дівчата, які мають привабливу зовнішність, добре розвинені на свій вік); соціальні – соціальні ролі і статус (студенти та учні коледжів, які проживають далеко від сім'ї); економічні (малозабезпечені); морально-психологічні – схильність до вживання спиртних напоїв і наркотичних речовин, аморальний спосіб життя. Дослідження зазначених відомостей дає змогу планувати процес розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією.

Висновки до розділу 1

Підводячи підсумки, по даному розділу можна зробити наступні висновки:

На основі аналізу наукових розробок провідних вчених-криміналістів з'ясовано, що криміналістична характеристика є важливою складовою методики розслідування окремих видів злочинів. Встановлено, що розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства є внутрішньовидовою методикою, а також надано авторське визначення криміналістичної характеристики.

Виокремлено структурні елементи криміналістичної характеристики досліджуваного виду кримінального правопорушення. Акцентовано увагу на тому, що визначені складові мають між собою сталі кореляційні зв'язки та вирізняються чіткою розшуковою спрямованістю, яка забезпечує найбільш оптимальне їх використання у процесі розслідування.

Обґрунтовано необхідність введення до структури криміналістичної характеристики такого елемента як засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Хоча вони відіграють другорядну роль у процесі заподіяння шкоди, але, у той же час, спрощують вчинення злочинного діяння. Засоби вчинення злочину можуть використовуватися на будь-якій його стадії.

Складовими елементами способу учинення злочину з огляду на погляди вчених-криміналістів визначено підготовку, безпосереднє учинення та приховування.

Наголошено на важливості повноструктурного складу способу, оскільки встановлення наявності усіх вищенаведених характеристик вказує на ретельну підготовку до учинення суспільно-небезпечного діяння. Це, в свою чергу обтяжує відповідальність сутенера та осіб, які втягують неповнолітніх в заняття проституцією. Встановлено, що правопорушники у 94 % випадків здійснювали дії щодо підготовки до учинення злочину.

Окреслено основні способи учинення злочину, зокрема: застосування фізичного насильства – 17 %; погроза застосування фізичного насильства – 8 %; викрадення – 14 %; компрометація чи шантажування – 12 %; обман – 9 %; схилення до відпрацювання боргу – 8 %. З'ясовано, що зазначені способи злочину у більшості випадків (63 %) використовуються у певній сукупності.

Виокремлено типові засоби втягнення неповнолітнього у заняття проституцією. Акцентовано увагу, що сутенери здебільшого використовують соціальні мережі (засоби Інтернет), «рекламу» у шкільних закладах або довузівських закладах освіти, розповсюдження візиток у нічних клубах та оголошень у ЗМІ та інших місцях. Розкрито основні способи приховування кримінального правопорушення.

Проаналізовано час, місце й умови учинення злочину. Запропоновано класифікацію місць втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, зокрема: 1) розважальні заклади – 29 % (з них: нічні клуби – 22 %, кафе – 2 %, бари – 1 %, ресторани – 4 %); 2) місця проведення вільного часу – 42 % (з них: бази відпочинку – 23 %, готелі – 6 %, «зйомні» квартири – 13 %); 3) місця проживання «замовника» – 8 % (з них: квартири – 3 %, будинки – 4 %, дачні кооперативи – 1 %); 4) відкрита місцевість – 14 % (з них: парки – 4 %, сквери – 1 %, лісосмуги – 9 %); 5) підсобні приміщення – 7 % (з них: фотостудії – 3 %, масажні салони – 3 %, інше – 1 %).

Відповідно до сезонної складової, вчинення зазначених дій вирізняється наступними відомостями: 34 % діянь вчиняється навесні, 32 % – влітку, 23 % – восени, 11 % – взимку. Відносно часу доби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією вчинюється вранці – 1 %; удень – 19 %; ввечері – 73 %, вночі – 7 %.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень надав змогу встановити, що сліди втягнення неповнолітнього в заняття проституцією у 64 % випадків виявлялися на місці надання інтимних послуг. Поза місцем надання інтимних послуг дані сліди утворювалися внаслідок дій сутенера, що пов'язані з підготовкою та приховуванням злочинної діяльності. Найчастіше на місцях

надання інтимних послуг слідчі виявляли: сліди рук – 23 %; сліди крові та інших органічних речовин – 87 %; сліди засобів учинення злочину – 4 %.

Опрацьовано типові характеристики особи злочинця (сутенера) шляхом узагальнення відомостей про його фізичні, біологічні, соціальні та демографічні властивості. На підставі аналізу кримінальних проваджень визначено, що втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, переважно вчиняють жінки – 76 %. Здебільшого вони є організаторами злочину. Іншим учасниками злочинної діяльності (сутенери, охоронці, водії) здебільшого є чоловіки (79 %).

Встановлено, що на момент здійснення сутенерства злочинці перебували у віці 14-20 років (7 %), 20-30 років (23 %), 30-40 (42 %), 40 років і старше (28 %). Тобто найбільш криминогенну групу складають особи віком 30-40 років.

Залежно від рівня освіти злочинців базову середню освіту мають 1 %, середню – 7 %, середню спеціальну - 13 %, базову вищу – 52 %, вищу – 24 %, іншу – 3 %. Більшість з них заміжні (65 %), не мають постійного місця роботи (51 %).

З'ясовано, що морально-психологічні ознаки потерпілих у 18 % випадків відзначалися схильністю до вживання алкоголю, 15 % – наркотичних засобів, 6 % – різними психічними відхиленнями. Виявлено, що поведінка потерпілого відрізнялася окремими вагомими характеристиками.

На підставі аналізу матеріалів кримінальних проваджень виявлено, що найвищий рівень віктимності мають неповнолітні дівчата (96 % серед усіх випадків втягнення в заняття проституцією). В ході дослідження визначено деякі соціально-демографічні якості неповнолітніх потерпілих: 97 % – незаміжні; 5 % – на момент втягнення працювали, 84 % – навчалися.

Виокремлено віктимологічні групи неповнолітніх, які втягнуті у заняття проституцією.

Основні результати розділу опубліковані у працях [136; 141; 142; 144].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ І СУТЕНЕРСТВА

2.1. Обставини, що підлягають встановленню, та особливості планування розслідування

Аналіз первинної інформації про вчинене діяння є важливим аспектом в діяльності правоохоронних органів. Адже з огляду на отримані відомості працівники відповідного відомства повинні здійснити ряд заходів, що зумовлені посадовими інструкціями, відомчими та законодавчими актами. По фактам можливого втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства необхідно вирішити питання щодо проведення необхідних перевірочних заходів, а також внесення відомостей до ЄРДР.

Тому, як доречно наголошує А.П. Шеремет, на першочерговому етапі слідчий встановлює наявність ознак злочину в події, що вчинена, та приймає відповідне рішення. На цьому етапі проводяться першочергові невідкладні дії – визначаються напрями розслідування, здійснюється пошук злочинця за «гарячими слідами», будуються версії тощо. [275, с. 337]

В свою чергу, Є.Г. Коваленко акцентує увагу на тому, що безпосередніми завданнями стадії початкового етапу розслідування є швидке встановлення наявності або відсутності достатніх даних, що вказують на ознаки злочину, а також обставин, що виключають кримінальне провадження, у зв'язку з чим вся робота на цій стадії спрямовується на збирання фактичних даних, які в подальшому має бути визнано достатніми для прийняття рішення по справі [90, с. 225].

Ми підтримуємо позицію В.В. Тіщенка з приводу визначеного ним переліку завдань, які повинні вирішуватись на початковому етапі розслідування злочинів:

– виявлення і фіксація доказової інформації щодо злочину, який розслідується по «гарячих слідах»;

– вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що міститься в слідах, документах, інших об'єктах, її своєчасне виявлення та фіксація;

– з'ясування й оцінка сформованої після порушення кримінальної справи слідчої ситуації;

– виявлення джерел інформації про розслідуваний злочин;

– визначення напрямку розслідування і розробка плану розслідування;

– обрання форми і методів взаємодії з органами і службами, що здійснюють оперативно-розшукову роботу;

– пошук і одержання інформації про механізм і обстановку вчиненого злочину;

– збирання і вивчення відомостей про особистість потерпілого;

– пошук, одержання й аналіз інформації про осіб, що вчинили злочин, їхній розшук і затримання [249, с. 137].

А вже Т.В. Авер'янова та Р.С. Белкін зазначають, що на даному етапі слідчий повинен діяти швидко, встигнути виявити і зібрати максимальну кількість доказів, які в іншому випадку можуть зникнути або бути знищеними, спрямувати зусилля на розслідування злочинів «по гарячим слідам», встановлення і затримання винних, забезпечити можливість відшкодування збитків, заподіяних злочином [116, с. 689].

Завдяки дослідженню судово-слідчої практики [Додаток А] нами було з'ясовано, що початкові відомості, які є підставою для внесення відомостей в ЄРДР за фактом учинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, отримуються відповідними органами з наступних джерел:

а) заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян (82 %);

б) повідомлення працівників різних установ та організацій (4 %);

в) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (8 %);

г) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів

(6 %).

Ми погоджуємося з І.В. Басистою, яка пропонує закріпити в законодавстві приводи та підстави для прийняття слідчим початкового процесуального рішення про внесення відомостей до ЄРДР. [9, с. 35] Зазначене спростить діяльність слідчого в розрізі внесення в реєстр відомостей, які не відповідають певним критеріям.

Як доречно зазначає О.С. Саїнчин, розслідування окремих видів кримінальних правопорушень в криміналістиці можна розділити на три етапи: початковий, наступний та завершальний. Початковий етап розслідування починається з моменту знаходження ознак вчинення злочину. З моменту встановлення особи, підозрюваної у вчиненні злочинів, і визначення ступеня її вини вирішується питання про повідомлення про підозру [201]. В той же час необхідно розуміти, що аналіз первинної інформації залежить від конкретних даних, отриманих від заявника, а також виявлених у ході перевірочних заходів. [134, с. 88]

Під час вирішення конкретних практичних завдань, як відмічає Ю.М. Черноус, кримінального провадження вказана діяльність виражається в: фіксації ходу і результатів проведення процесуальних, слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; виявленні, фіксації, збиранні, дослідженні слідів злочину; веденні систем кримінальної реєстрації та криміналістичних обліків; залученні спеціальних знань до проведення процесуальних, слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; залученні експертів та проведенні судових експертиз та ін. [268, с. 221], що ми підтримуємо.

М.М. Гапанович відзначає, що усе різноманіття початкових повідомлень і заяв про злочини, залежно від наявності чи відсутності в них достатніх даних, які вказують на ознаки того чи іншого складу злочину, можна розділити на три групи:

– повідомлення (матеріали і заяви), які містять достатні дані, що вказують на ознаки будь-якого злочину;

– повідомлення (матеріали) і заяви, у яких відсутні достатні дані про ознаки того чи іншого складу злочину;

– повідомлення (матеріали) і заяви про злочини, у яких таких даних недостатньо [42, с. 12-21].

Погоджуючись з вищенаведеним твердженням, наголосимо на тому, що при отриманні заяви про вчинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства ознак можливого правопорушення в більшості випадків є достатньо.

Тому після внесення відомостей до ЄРДР початковий етап розслідування формально тільки починається. Це відбувається на відміну від попереднього КПК. Наприклад, В.К. Гавло, виділяючи наявність попереднього етапу, зазначає, що попередню перевірку, яку проводять до порушення кримінальної справи, не можна вважати самостійним етапом розслідування, оскільки слідства як такого не було, процесуальні засоби виявлення обставин події не використовувалися. На його думку, така перевірка повинна розглядатися лише в якості підготовчої стадії до початку судового провадження [38, с. 304]. В зв'язку з відсутністю стадії порушення кримінальної справи перестала існувати і попередня перевірка матеріалів. В більшості випадків відомості до ЄРДР вносяться навіть до проведення огляду місця події.

По фактам втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства часто проводиться опитування потерпілого – неповнолітньої особи, а також, за наявності, його батьків або інших родичів. Звісно, якщо заявник не вказав саме на них, як тих осіб, які втягують неповнолітнього в заняття проституцією. Також бажано безпосередньо провести бесіду з заявником.

О. М. Ємець доречно наголошує на тому, що пошук фактичних даних про фактам втягнення осіб в заняття проституцією найбільш доцільно проводити за специфічними напрямками. Серед них науковець виділяє наступні: оперативна робота з негласними штатними та позаштатними працівниками, спрямована на встановлення конкретних фактів і обставин втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до таких дій; здійснення пошуку

фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією за допомогою мережі Інтернет; прийняття та перевірка заяв і повідомлень про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до цього від громадян, яким стало відомо про такі факти; організація взаємодії з іншими правоохоронними і державними органами й закордонними колегами з метою отримання від них та подальшої перевірки інформації про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зазначеного; забезпечення взаємодії з неурядовими організаціями, до сфери діяльності яких належить протидія торгівлі людьми та злочинам проти моральності, а також захист осіб, постраждалих від сексуального насильства або експлуатації, з метою отримання від них та подальшої перевірки інформації про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до того; перевірка повідомлень, оприлюднених у засобах масової інформації, про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією, а також результатів журналістських розслідувань у цій сфері; моніторинг діяльності масажних салонів, туристичних фірм, агенцій із працевлаштування, найму, ескорт-агенцій та шлюбних бюро щодо отримання інформації про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до вказаних дій; перевірка повідомлень, що надходять на гарячі лінії, спрямованих на допомогу потерпілим від торгівлі людьми, сексуального насильства тощо; гласна та негласна робота з особами, раніше засудженими за аналогічні злочини проти моральності чи торгівлю людьми, що передбачає отримання інформації про такі, що готувалися, або раніше не встановлені факти й обставини втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією; отримання й перевірка інформації від уже відомих потерпілих від злочинів проти моральності чи торгівлі людьми, їх близьких і родичів, про підготовлювані або ще не встановлені факти та обставини втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією; встановлення та перевірка інформації про такі, що перебувають на стадії підготовки, чи ще не встановлені факти й обставини

втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до цього під час розслідування інших кримінальних проваджень. [60, с. 267-268]

Розслідування випадків втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства має свої складності в сфері проведення НСРД та оперативно-розшукових заходів. Адже особи, які залучаються для їх здійснення в багатьох випадках повинні бути досить освідомленні в сфері надання незаконних інтимних послуг та, можливо, безпосередньо надавати їх.

З огляду на це ми підтримуємо позицію С.І. Мінченка, який зазначає, що у ході оперативно-розшукової діяльності доволі часто доводиться вдаватися до конспіративних заходів, дезінформації, використовувати легенди, налагоджувати конфіденційні стосунки, утручатися в приватне життя людей, таємно проникати в житло, прослуховувати телефонні розмови, контролювати поштові відправлення, контролювати інформацію технічних каналів зв'язку тощо. Незважаючи на підпорядкованість таких заходів професійно виправданій меті та суспільнозначущим інтересам, вони мають негативний відтінок. Така діяльність не завжди справляє позитивний ефект на оперативних працівників і на тих громадян, які надають їм певні конфіденційні послуги: виникають деформації моральної та правової свідомості, пов'язані з утвердженням установок на припустимість будь-якого втручання в особисте й сімейне життя людини, застосування примусових заходів; розвитком почуття вседозволеності, пріоритетності прихованих дій перед відкритими; адаптацією до зворотного боку життя, маргінальних цінностей, стереотипів тіньової субкультури тощо. [168, с. 159] Тобто необхідно поруч з безпосереднім залученням цих осіб до співпраці зі слідством проводити заходи профілактичного характеру для зменшення ризиків професійної деформації.

В цьому розрізі, доречною є думка В.С. Соловйова, який виділяє три групи об'єктів впливу, щодо яких необхідно проводити індивідуально-профілактичну роботу та відповідні їм три напрямки попереджувального впливу: 1) особи, поведінка яких свідчить про те, що вони можуть вчинити злочин, пов'язаний з залученням неповнолітнього в заняття проституцією (індивідуальна

профілактика злочинної поведінки); 2) неповнолітні, які в силу певних особистісних особливостей і зовнішніх умов можуть бути залучені в «сексуальний бізнес» (індивідуальна віктимологічна профілактика); 3) особи, які є «споживачами» сексуальних комерційних послуг з боку неповнолітніх, тобто вступають з ними в сексуальні відносини за матеріальну винагороду або набувають порнографічну продукцію з їх участю (індивідуальна профілактика «споживання» сексуальних послуг). [215, с. 14]

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що аналіз первинної інформації про втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства є важливим аспектом в діяльності правоохоронних органів. Після отримання зазначених відомостей з відповідних джерел працівники поліції повинні здійснити ряд заходів. Зокрема, провести опитування потерпілого – неповнолітньої особи, а також, за наявності, його батьків або інших родичів. Також бажано безпосередньо провести бесіду з заявником. По даним фактам необхідно вирішити питання щодо внесення відомостей до ЄРДР для можливості проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів.

Важливе значення на початковому етапі розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства займають обставини, що підлягають доказуванню. Адже завдяки їх визначенню можливе найбільш ретельне наповнення плану кримінального провадження усіма можливими заходами щодо їх встановлення (проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, заходів розшукового спрямування тощо). [139, с. 94]

Одразу зауважимо, що ми підтримуємо позицію М.В. Салтевського стосовно того, що структуру криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню. Усі елементи предмета доказування не можуть бути охоплені елементами криміналістичної характеристики, які в основному описують типові властивості та ознаки злочину, проте їх поєднання допускається [202, с. 419]. В той же час,

В.Д. Берназ акцентував увагу на тому, що для того, щоб збирати те, що потім може бути доказами, спочатку необхідно все ж виявити, розшукати, наприклад, осіб, що можуть дати показання, а тільки потім проводити з ними слідчі (розшукові) та інші дії з метою збирання фактичних даних. Тому сформульована в КПК України структура доказування не враховує таку суттєву сторону слідчої діяльності, як роботу з виявлення слідів, предметів зі слідами злочину, інформації про злочин [18, с. 175-176].

Загалом, обставини, що підлягають встановленню, на відміну від криміналістичної характеристики злочинів, інтегрують у собі властивості правової сутності злочину. Це дає змогу виділити з усіх подій і діянь ті, які наділені ознаками кримінально-правового, юридично значущого характеру (суспільна небезпека, протиправність, винність) і дати їм правильну кримінально-правову оцінку [249, с. 142]. З огляду на зазначене, ми визначили обставини, що підлягають доказуванню, як окрему складову методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

Щодо поєднання понять обставин, що підлягають доказуванню, та предмету доказування зазначимо наступне. Так, М.М. Михеєнко розглядає під предметом кримінального процесуального доказування таку сукупність передбачених кримінальним процесуальним законом обставин, встановлення яких необхідне для вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, кримінального провадження у цілому, а також прийняття процесуальних профілактичних заходів [172, с. 99]. А вже В.А. Банін, навпаки, у зміст предмета доказування вкладає будь-які обставини, що визначені в законі та мають значення для прийняття остаточних рішень у конкретній справі [7, с. 13].

В свою чергу, В.Т. Нор визначену наукову категорію розглядає як діяльність органів розслідування, прокурора і суду, а також інших учасників процесу, яка здійснюється у встановлених законом процесуальних формах і спрямована на збирання, закріплення, перевірку й оцінку фактичних даних

(доказів), необхідних для встановлення істини у кримінальній справі [180, с. 75]. На нашу думку, найбільш точним є твердження, що предметом доказування є загальний перелік обставин, що підлягають обов'язковому встановленню в кожній кримінальній справі, яка надсилається до суду. Він зауважує, що в ході розслідування можуть бути встановлені й інші обставини, але це не є обов'язковим для органів розслідування.[196, с. 29] Тобто обставини, що підлягають доказуванню, входять в його предмет та розкривають його.

Тому ми вважаємо доречною думку Є.І. Макаренка з приводу того, що предмет доказування поєднує в собі п'ять груп обставин, що визначають напрям і межі розслідування, зокрема:

- обставини, пов'язані із встановленням та доказуванням злочину;
- обставини, пов'язані із встановленням та доказуванням вини обвинувачених у вчиненні злочину;
- обставини, що впливають на ступінь та характер відповідальності обвинувачених;
- обставини, пов'язані із встановленням характеру і розміру завданої злочином шкоди;
- обставини, що сприяли формуванню злочинної групи та вчиненню злочину [157, с. 77].

Доречною є думка окремих науковців з приводу того, що серед обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні, можуть бути наступні:

- подія (факт) злочину;
- відповідність його ознакам складу злочину, передбачених статтею Кримінального кодексу;
- вчинення злочину обвинуваченим;
- наявність вини;
- обставини, що пом'якшують чи обтяжують вину;
- обставини, що характеризують особу обвинуваченого [243, с. 363-369].

З прийняттям чинного КПК України дискусія з приводу визначення кола

обставин, що входять в предмет доказування, перейшла в інші площину. Адже законодавчий акт визначив наступний їх перелік: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [120].

В той же час, слід розуміти, що визначені обставини є орієнтиром для слідчого, а не чітко обмеженим та визначеним переліком. Адже в залежності від конкретного кримінального правопорушення їх число може змінюватись, а зазначені вище – наповнюватись конкретними даними.

Ми підтримуємо позицію К.О. Чаплинського, який розширює можливість дослідження окремих питань під час розслідування наступним чином: виникнення злочинного задуму; відомості про об'єкт посягання, мотив злочину, ставлення особи до злочинних наслідків; способи підготовки та вчинення

злочинів, послідовність злочинних дій, а також особливості приховування злочинної діяльності (її характер); час, місце, обстановка та механізм учинення злочинів; відомості про особу злочинця; умови, за яких допитуваний спостерігав будь-які предмети або явища; психологічний та фізичний стан особи в момент сприйняття чи після нього; загальна здібність допитуваного до певного сприйняття, запам'ятовування та відтворення; обставини, що сприяли або перешкоджали учиненню злочинів; способи формування організованої групи та характер злочинної діяльності; виявлення психологічної й функціональної структури групи (якісний склад, рівень організованості) та розподілу функціональних обов'язків; кількісний склад групи при учиненні кожного епізоду злочинної діяльності, конкретні дії кожного, навички володіння зброєю та прийомами боротьби; виявлення осіб, які не брали безпосередньої участі у вчинених злочинах, але обізнаних про їх підготовку, вчинення або приховання; наявність корумпованих зв'язків та зв'язків з іншими злочинними групами; способи протидії розслідуванню та впливу на потерпілих, свідків та членів групи, які дають правдиві показання; наявність в групі конфліктів, протиріч та розбіжностей; способи легалізації отриманих прибутків та відтворення злочинної діяльності; встановлення осіб, які залишилися на волі і продовжують злочинну діяльність або налагоджують зв'язки між членами групи та намагаються створити єдину, вигідну для усіх лінію поведінки та ін. [265, с. 210].

Д.Б. Сергєєва доречно зазначає з приводу недоліків ч. 2 ст. 91 КПК України, що, розглядаючи як перший елемент збирання доказів, законодавець допускає гносеологічну і правову помилку: нібито до початку кримінально-процесуальної діяльності, до того як уповноважена особа здійснить відповідне дослідження виявлених на місці події слідів злочину, вони вже апріорі є доказами. Якщо слідувати такою логікою, то в ході доказування збираються, надаються чи подаються докази, які існують об'єктивно в готовому вигляді ще до того, як вони у встановленій процесуальній формі будуть отримані й визнані такими суб'єктом доказування [210, с. 299].

Серед обставин, що підлягають встановленню, В.Ю. Шепітько, зокрема виділив: просторово-часові зв'язки між окремими слідами злочину та обставинами події; ідентифікаційні та ситуаційні властивості слідів і їхню доказову цінність; причини відсутності або наявності слідів як фактів, що суперечать природному перебігу аналогічних подій (негативні обставини) [109, с. 379]. П.А. Лупинська акцентує увагу на тому, що юридично значимі фактичні обставини, передбачені в кримінальному та кримінальному процесуальному законі, й підлягають встановленню за допомогою доказів з метою прийняття рішення у справі в цілому або з окремих правових питань повинні бути докладно визначені стосовно конкретного суспільно-небезпечного прояву [252, с. 294].

В свою чергу, Н.П. Кузнецов вказує на те, що система обставин, встановлення яких необхідно для правильного вирішення кримінального провадження і виконання завдань кримінального судочинства, і які у зв'язку з цим підлягають встановленню за допомогою доказів. Доказуванню, на його думку, повинні підлягати тільки ті факти та обставини, що мають дійсно істотне значення для правильного вирішення кримінального провадження. Іншими словами, сукупність фактів і обставин, що складають предмет доказування, являє собою ту частину об'єктивної дійсності, яка пізнається в ході досудового розслідування та судового розгляду з метою встановлення істини. [126, с. 28].

З огляду на вищезазначене, ми вважаємо, що при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства до обставин, які підлягають доказуванню, належать наступні:

- визначені чинним КПК України;
- зазначені в диспозиції ст. 303 КК України;
- інші обставини, що мають значення для ефективного проведення кримінального провадження по конкретному факту вчинення правопорушення. [138, с. 109]

О.М. Васильєв наголошує на тому, що на самому початку розслідування

доцільно користуватися формулою із семи питань: хто, що, де, із чією допомогою, чому, яким чином і коли. Надалі ж обставини потрібно встановлювати відповідно до елементів складу злочину, тому що головне в розслідуванні – це встановлення наявності або відсутності складу злочину в діянні особи. [33, с. 148]

Говорячи про конкретне кримінальне правопорушення – втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства до обставин – необхідно навести думки науковців з приводу обставин, що повинні встановлюватись під час його розслідування. М.В. Куратченко доречно наголошує на тому, що по досліджуваній категорії кримінальних проваджень до предмету доказування, крім встановлення події злочину і винних осіб, також входять:

- встановлення місць надання сексуальних послуг, що входять в єдину мережу;

- встановлення способів зв'язку і методів маскування злочинної діяльності;

- виявлення принципів розподілу отриманих доходів;

- виявлення корумпованих зв'язків в правоохоронних органах [127, с. 125].

В свою чергу, С.А. Циркун класифікував обставини, що підлягають доказуванню, за допомогою предметного аналізу злочину з позиції теорії людської діяльності. При такому підході, доречно наголошує автор, до предмету доказування входять обставини, групуються в чотири системи: докримінальні обставини; обставини, безпосередньо пов'язані зі злочином (в нашому випадку точніше говорити не про злочин, а про злочинну діяльність); посткримінальні обставини; паралельні події. З урахуванням того, що втягнення в заняття проституцією відбувається в сфері, як правило, професійної та організованої злочинності, встановлення і доведення докримінальних обставин має значення не тільки з точки зору характеристики особистості злочинців, а й для виявлення раніше скоєних ними злочинів. Центральне місце

серед цих обставин займає механізм втягнення в заняття проституцією, яке може бути пов'язане зі звалтуванням, викраденням, незаконним позбавленням волі. [261, с. 8]

В свою чергу, В.О. Маляровою було визначено перелік обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування злочинів проти моральності:

1. Обставини, пов'язані з подією злочину та іншими елементами об'єктивної сторони: подія злочину (який злочин вчинено – ст. ст. 300, 301, 302, 303 КК України, наявність кваліфікуючих ознак: вчинені групою, з залученням дітей тощо); місце вчинення злочину (виконання кожного з етапів злочинної операції: втягнення або вербування до участі в антигромадській діяльності, переміщення; місце надання сексуальних послуг, збуту інформаційної продукції, яка пропагує жорстокість та насильство, сексуальну розпусту та порнографію, межі злочину в цілому); час і термін виконання окремих етапів і злочину в цілому; способи дії злочинців на кожному з етапів злочинного посягання; знаряддя і способи, використані злочинцями; характер їх застосування на кожному з етапів; походження цих знарядь і засобів у злочинців; зміни в обстановці місця події; наявність дій з приховування окремих етапів реалізації злочинного задуму, їх слідів або злочину в цілому; їх характер.
2. Обставини, пов'язані з об'єктом і предметом злочинного посягання, а також ті, що характеризують вид і розмір завданої їм шкоди: кількість і персональні дані потерпілих, їх особистісні характеристики, вид діяльності (яка саме); якщо злочин вчинено за участю неповнолітньої чи малолітньої особи, то крім зазначених відомостей, необхідно зібрати інформацію про батьків (або законних представників) і сферу їх діяльності; серед виявлених осіб слід встановити чи притягувалися вони до адміністративної відповідальності за заняття проституцією у відповідності до ст. 181-1 КУпАП тощо; поведінка виявлених осіб до, під час і після злочину; характер і розмір шкоди, заподіяної здоров'ю потерпілих (одному чи декільком); походження цієї шкоди, її джерела; розмір і характеристики матеріальних збитків; інші тяжкі наслідки вчинення злочину.
3. Обставини,

пов'язані з суб'єктом, суб'єктивною стороною та особою підозрюваного (обвинуваченого): кількість осіб, які брали участь у реалізації злочинних дій або окремих етапів, їх роль; наявність і характер висловлених злочинцями пропозицій або погроз (які, кому, коли і яким способом передавалися: безпосередньо, опосередковано (по телефону, іншому переговорному пристрою, у листі, записці тощо); замовний характер вчиненого злочину: одержання плати за вчинення злочину (безпосередньо від замовника, через посередника), пов'язані з цим обставини; наявність ознак організованості в діях групового суб'єкта злочину, розподіл ролей співучасників, їх функції в загальному механізмі вчинення злочину; наявність попередніх контактів злочинців з встановленими особами; як відбувалося підбурення та втягнення осіб до антигромадської діяльності; мотив учинення злочину, характеристика особи підозрюваного (обвинуваченого). 4. Обставини, що сприяли вчиненню злочину: причини та умови вчинення злочинів у сфері моралі; інші фактори [162, с. 94-95].

В зв'язку з тим, що в нашому випадку фігурує особа неповнолітнього слід зазначити наступне. Кримінально-процесуальний напрям вивчення особистості підлітка необхідний для здійснення обґрунтованих процесуальних дій (проведення слідчих дій, обрання заходів процесуального примусу тощо). Криміналістичний напрям вивчення даних, що характеризують особистість підлітка, організується з метою правильного висунення слідчих версій, встановлення всіх епізодів у кримінальній справі і всіх співучасників обвинуваченого, а також для обґрунтованого вибору тактичних прийомів при провадженні окремих слідчих дій. Таке вивчення особистості підозрюваного, обвинуваченого неповнолітнього спрямоване на встановлення характерних властивостей, особливостей конкретного злочинця; його криміногенних інтересів і мотивації, які породили відповідну злочинну поведінку. Це важливо для створення якнайкращих основ і методик індивідуальної профілактики [24, с. 40].

Також важливе значення при розслідуванні втягнення неповнолітнього в

заняття проституцією та сутенерства має доказуванню обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання (ст. ст. 66, 67 КК України), обставин, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження, обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. Оскільки доказувати вину підозрюваного зобов'язана особа, яка здійснює досудове розслідування, то для всебічного, повного, неупередженого дослідження обставин кримінального провадження необхідно збирати докази як такі, що обвинувачують особу у вчиненні кримінального правопорушення, так і ті, що її виправдовують.

М. Кокошко акцентує увагу на тому, що відповідно до ч. 1 ст. 486 КПК України у разі необхідності для вирішення питання про наявність у неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого психічного захворювання чи затримки психічного розвитку та його здатності повністю або частково усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними в конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза. Крім того, така експертиза має бути призначена для визначення психічного стану підозрюваного згідно з п. 3 ч. 2 ст. 242 КПК України, якщо відомості, що містяться у медичних документах, викликають сумнів стосовно осудності, обмеженої осудності неповнолітнього [93, с. 15]

А вже О.Ф. Вакуленко наголошує, що відповідно до положень ст. 485 КПК України крім обставин, передбачених ст. 91 КПК України, також з'ясовуються :

1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього : його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними;

2) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;

3) умови життя та виховання неповнолітнього;

4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення. [27, с. 79-80]

Завдяки проведеному аналізу вищенаведених позицій науковців та дослідження кримінальних проваджень зазначеної категорії нами було виділено наступні обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, зокрема:

1) наявність факту втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства;

2) у чому саме полягали ці дії;

3) способи учинення злочину;

4) засоби, які застосовував сутенер для втягнення неповнолітнього в заняття проституцією;

5) обстановка злочинної події;

6) місце злочинних дій;

7) тривалість злочинної діяльності;

8) відомості, що характеризують особу злочинця (сутенера);

9) мотиви злочину;

10) обставини, що впливають на ступінь й характер відповідальності злочинця;

11) конкретні наслідки діяння;

12) характеристика особи неповнолітнього;

13) психологічний стан неповнолітнього, до та після втягнення його в заняття проституцією;

14) вчинення відносно неповнолітнього інших суспільно-небезпечних діянь;

15) причини та умови, що сприяли учиненню злочину;

16) обставини, що впливають на ступінь й характер відповідальності злочинця.

Констатуючи вищерозглянуте зазначимо, що завдяки встановленню

обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства більш злагодженою стає діяльність працівників поліції. Адже в даному випадку планування кримінального провадження направлене на з'ясування характерних ознак конкретного правопорушення. Тому обов'язково необхідно визначити перелік обставин, що підлягають доказуванню.

2.2. Алгоритми дій слідчого відповідно до типових слідчих ситуацій розслідування

Для систематизованого розслідування будь-якого кримінального правопорушення слід притримуватись певного алгоритму дій, який бажано розуміти з самого початку кримінального провадження. Тому в методиці розслідування окремих видів злочинів виділяється така складова як типові слідчі ситуації. Не є виключенням і побудова методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Адже завдяки цьому елементу її структури можливо створити певний порядок здійснення певних дій, необхідних для найбільш ефективного процесу доказування. З огляду на зазначене, нами і буде проведена типізація слідчих ситуацій при розслідуванні досліджуваного суспільно-небезпечного діяння.

Одразу слід наголосити на тому, що в ході розслідування слідчий ознайомлюється з великою кількістю речових доказів, документів. Він реалізує це з метою безпосереднього отримання інформації в результаті проведення оперативно-розшукових і слідчих дій. Враховуючи це, приймаються відповідні рішення про організацію та планування процесу розслідування злочинів, використання допомоги спеціалістів й інших підрозділів органів внутрішніх справ. Дані про обставини вчинення злочину є предметом аналізу в процесі розслідування. Сукупність зазначеної інформації, отриманої з різних джерел, становить зміст слідчої ситуації [94, с. 56].

В той же час, слід розуміти, що типізація слідчих ситуацій у всій повноті її змісту вона неможлива. Адже, як зазначають деякі автори, типізувати слідчі ситуації можна лише по одному з їхніх компонентів, а точніше – лише з її складових компонентів. В якості об'єкту типізації обирається один з елементів компонентів інформаційного характеру, а саме – наявність інформації про подію та її учасників. У зв'язку з чим термін «типова слідча ситуація» носить умовний характер.[114, с. 162] Тобто нам необхідно з'ясувати за яким з елементів інформаційного характеру типізувати слідчі ситуації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

В.П. Лавров стосовно змісту початкової слідчої ситуації зазначав, що вона може розглядатися в двох аспектах: теоретичному (як типова стосовно конкретного виду злочину і навіть ширше – як наукова, абстрактна категорія) і практичному (як конкретна життєва ситуація в кримінальній справі, що знаходиться в провадженні слідчого, характеризує початковий етап розслідування і включає, в першу чергу, інформацію про результати попередніх перевірок, невідкладних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів), а її основними елементами є: першочергова інформація, отримана в ході перевірки заяв, повідомлень і відразу після порушення кримінальної справи, про подію, що містить ознаки злочину, і про осіб, причетних до цієї події; об'єктивні умови, що характеризують отримання цієї інформації (місце, час, кліматичні умови, використання науково-технічних засобів тощо); сили та засоби, що має в своєму розпорядженні слідчий для подальшої роботи щодо використання початкової інформації в цих умовах; позиція підозрюваного, потерпілого, свідків, а також результати їх протидії встановленню істини на початковому етапі розслідування та потенційна можливість протидії; інші фактори, що перешкоджають чи сприяють успішному вирішенню криміналістичних завдань (втрата речових доказів, виявлених під час огляду, явка з повинною тощо) [132, с. 68].

А вже В.К. Гавло зазначав, що необхідно враховувати під час

практичного застосування типової слідчої ситуації для висунення версій й орієнтування в обстановці розслідування наступні положення: типова слідча ситуація – це наукове поняття відносно прояву загальних меж ходу і стану розслідування до визначеного його моменту; вона є найбільш вірогідною, зразковою для заданих умов обстановкою розслідування; в основі типової слідчої ситуації знаходяться інформаційні дані, зорієнтовані на загальні межі криміналістичної характеристики окремих видів (груп) злочинів і умови їх розслідування; типова ситуація має «свій» закономірний набір ознак (про хід і стан розслідування), система яких індивідуалізує її, робить стійкою, фіксованою на даний момент розслідування, що дозволяє групувати ситуації за різними, раніше названими, положеннями [38, с. 243-244].

Крім того, ми підтримуємо позицію Д.В. Кіма, який акцентує увагу на тому, що не зважаючи на такий умовний характер, типові ситуації мають велике значення у розслідуванні злочинів, оскільки чим більшим запасом знань типових слідчих ситуацій та алгоритмів їх рішення володіє слідчий, тим ефективніше йде процес розслідування злочину.[87, с. 23]

Стосовно початку розслідування В. І. Лунгу наголошував, що він є системою взаємопов'язаних початкових невідкладних та інших слідчих дій, що зумовлені вимогами невідкладності та процесуальної економії, спрямовані на з'ясування обставин вчиненого суспільно небезпечного діяння, як правило, по гарячих слідах, виявлення та закріплення слідів злочину, встановлення та затримання осіб, причетних до нього, забезпечення подальшого усестороннього, повного та об'єктивного розслідування з тим, щоб вжити заходів до ліквідації шкідливих наслідків, усунути причини та умови, які сприяли вчиненню суспільно небезпечних діянь [154, с. 11-12]. Тому побудова цієї системи взаємопов'язаних дій в певних алгоритмах і є основним завданням при побудові системи типових слідчих ситуацій.

Говорячи про визначення поняття цієї наукової категорії необхідно наголосити на тому, що його надавали різні науковці починаючи з середини ХХ століття. Так, О.Н. Колесніченко формулював її як певне становище в

розслідуванні злочинів, яке характеризується наявністю тих або інших доказів і інформаційного матеріалу й виникаючих у зв'язку із цим конкретними завданнями його збирання й перевірки [95, с. 214].

Пізнше В.К. Лисиченко та О.В. Батюк визначили її як сукупність умов, що об'єктивно складаються в процесі розслідування злочинів, утворюють своєрідну обстановку на його певний момент, яка ставить перед слідчим проблему вибору відповідного напрямку подальших дій і прийняття тактичних рішень [148, с. 5]. Підтримуючи позицію зазначених авторів, С.В. Великанов охарактеризував цю категорію як сукупність сформованих на певному етапі умов – положення, стану й обстановки – розслідування, що сприймаються, оцінюються і використовуються слідчим для вирішення тактичних задач і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування.[35, с. 7] Як бачимо, в наведених визначеннях йде мова про сукупність умов, які виникають на певному етапі кримінального провадження.

Ми підтримуємо позицію Р.Л. Степанюка, який наголошує на тому, що типова слідча ситуація може бути визначена як сформульована на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів абстрагована штучна модель, яка відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини злочину й обставини, що склалися на відповідному етапі розслідування [241, с. 111].

В свою чергу Л.Я. Драпкін підійшов до визначення слідчої ситуації з інформаційних позицій, говорячи, що це динамічна інформаційна система, елементами якої є істотні ознаки й властивості обставин, що мають значення у кримінальній справі, зв'язки, відносини між ними, а також учасниками процесу розслідування, що настали, і передбачувані результати дій сторін [58, с. 28]. В такому ж ракурсі, С.С. Чернявський у типовій слідчій ситуації визнає інформаційну модель з найбільш значущими властивостями та ознаками процесу розслідування в кримінальних провадженнях щодо злочинів певної категорії [267, с. 405]. В даних випадках мова вже йде про певну інформаційну модель, яка включає певну сукупність ознак та обставин.

Дещо по-іншому розуміє її Г.А. Матусовський, який зазначає, що це уявна динамічна модель, що відображає інформаційно-логічний, тактико-психологічний, тактико-керівний та організаційний стани, що склались у кримінальній справі, та характеризує сприятливий (чи несприятливий) перебіг процесу розслідування [104, с.165].

А, наприклад, В.А. Журавель взагалі вважає, що слідча ситуація – це наукова абстракція, яка сформована на підставі апріорних знань, є результатом узагальнення та аналізу значного емпіричного матеріалу і в якій відображено найбільш загальні риси, що характеризують перебіг і стан розслідування на певному етапі (вихідному, початковому, наступному) [70, с. 106].

М.С. Качковський завдяки аналізу розвитку визначення цих понять зробив такі висновки: типізація слідчих ситуацій можлива за умови виділення інформації про окремі найбільш значущі елементи і таких компонентів, що часто зустрічаються, які науковець поділяє на дві групи. До першої належать відомості про окремі обставини злочинної діяльності (особу, котра вчинила злочин, спосіб, сліди злочину, предмет посягання і розмір заподіяної злочином шкоди, зв'язки з іншими злочинами). Другу групу складає сукупність інформації про найбільш значущі обставини розслідування (стан доказової бази, можливості слідства, лінію поведінки підозрюваних та інших учасників розслідування, сторонніх осіб, котрі намагаються втручатися у процес розслідування тощо). Типові слідчі ситуації несуть основне інформаційне й організаційно-методичне навантаження у побудові методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним введенням на ринок України небезпечної продукції, а самі типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування взаємопов'язаними [86], що ми підтримуємо.

Констатуючи вищенаведене, зазначимо, що типова слідча ситуація є сукупністю певних умов об'єктивної дійсності, які виходять з конкретних особливостей вчинення певного суспільно-небезпечного діяння та визначають загальні риси в кожному окремому випадку розслідування.

Початкова слідча ситуація, на думку науковців, включає низку етапів,

проходження яких означає її вирішення. Для кожного з них характерними є свої завдання та способи їх розв'язання. Типовими для них є отримання інформації, її уточнення та прийняття рішення про зміст першочергових слідчих дій і складання плану їх реалізації, втілення прийнятого рішення шляхом провадження першочергових слідчих дій, в ряді випадків у поєднанні з оперативно-розшуковими заходами, розшук і затримання підозрюваного, його особистий обшук, обшук житла, за місцем роботи, аналіз усієї сукупності отриманих даних, побудова версій, складання плану подальшого розслідування в даній кримінальній справі [276, с. 142].

Тому важливим є визначення умов, які створюють загальні слідчі ситуації. Очевидно, що в переважній більшості випадків втягнення неповнолітніх до проституції зумовлене комплексом причин. Визначити, які з вищенаведених причин є домінуючими, досить складно, оскільки кожен конкретний випадок залучення дівчинки до проституції є індивідуальним процесом, зумовленим конкретними обставинами. Однак, дозволимо собі відмітити, що, якщо в 20-ті рр. ХХ ст. основними мотивами заняття проституцією серед жінок, в тому числі неповнолітніх дівчат, були голод, бідність та злидні, то в наш час сфера секс-бізнесу є способом забезпечення «красивого життя» [131], що свідчить про кризу перетворення сексуальності із мети в засіб; посттравматичний синдром сексуального насильства; несформованість позитивного образу «Я»; невпевненість у собі та низька самооцінка; спроба за допомогою фізичної близькості вирішити проблеми психологічного дискомфорту. [22, с. 198]

Зазначені умови вчені визначають іноді як «фактори», «компоненти» або «чинники» та поділяють їх на об'єктивні та суб'єктивні. Зокрема, В.К. Весельський об'єктивними чинниками визначав наступні: наявність і характер доказової та орієнтуючої інформації, яка є в розпорядженні слідчого; наявність і стійкість існування ще не використаних джерел доказової інформації та надійних каналів надходження орієнтуючої інформації; інтенсивність процесів зникнення доказів і сила чинників, які впливають на ці процеси; наявність у даний момент у розпорядженні слідчого необхідних сил,

засобів, часу і можливість їх оптимально використання; існуюча в даний момент кримінально-правова оцінка розслідуваної події. [36, с. 194-195].

В цьому розрізі доречною також є позиція Л.О. Бондаренко, яка наголошує на тому, що соціально-економічні чинниками, які впливають на поширення досліджуваних кримінальних правопорушень будуть наступні: соціально-економічна нестабільність в державі; криміналізація економіки держави; наявність тіньової економіки; бідність; безробіття; зубожіння населення; деформації у сфері розподілу благ; деформація споживацьких установок; соціальна нерівність; бажання неповнолітніх швидко стати матеріально незалежними. Серед психофізіологічних: акселерація; наявні психічні відхилення (психопатія, олігофренія в степені дебільності і т. п.); експериментальна форма сексуальної поведінки як наслідок порушення процесу психосексуального розвитку дівчинки; гіперсексуальність як наслідок підвищення рівня статевих гормонів; сексуальна компульсивність (сексуальна залежність), в основі якої лежить підвищена сексуальна активність, пов'язана з компульсивним (непоборним) тяжінням і нездатністю контролювати сексуальні бажання. Психолого-педагогічні: дефіцит емоційного контакту з батьками, особливо з матір'ю; висока особистісна тривожність; порушення у сфері міжособистісних відносин (нездатність індивіда встановити адекватний контакт з оточуючим середовищем); бажання виглядати дорослим; прагнення здобути підтримку й захоплення ровесників; несформована або деформована система моральних цінностей; бажання самоствердження; цікавість; орієнтація на задоволення своїх потреб будь-якою ціною; відчуження сексуальних відносин.[23]

Суб'єктивними чинниками, на його думку, є: психологічний стан осіб, які фігурують у розслідуваній справі; психологічний стан слідчого, рівень його знань і вмінь, практичний досвід, здатність приймати і реалізовувати рішення в екстремальних умовах; протидія встановленню істини з боку злочинця та його зв'язків, а іноді потерпілого та свідків; сприятливий (безконфліктний) перебіг розслідування; зусилля слідчого, спрямовані на зміну слідчої ситуації в бажану

сторону; наслідки помилкових дій слідчого, оперативного працівника, експерта; наслідки розголошення даних досудового слідства; непередбачені дії потерпілого або осіб, не причетних до розслідування. [36, с. 194-195]

На наше переконання з визначених чинників найбільш важливе значення мають ті, які вказують на недосконалість проведення окремих дій під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Адже не слід забувати, що у зв'язку з поєднанням об'єктивні та суб'єктивні чинники впливають на реалізацію конкретних завдань кримінального провадження. [133, с. 110]

Т.А. Шевчук серед суб'єктивних чинників називає наступні: зваблення дорослими, примус; низький рівень сексуальної культури особистості; конфлікти в сім'ї; насилля в сім'ї; неблагополуччя в родині: пияцтво й аморальна поведінка батьків; виховання в неповній сім'ї; бездоглядність; занадто жорсткий контроль з боку батьків; порушення емоційних контактів із батьками, особливо з матір'ю; зниження престижу материнства; соціальне сирітство; невідповідність освітніх програм статевого виховання; недоліки статево-рольового виховання; відчуження від школи, розрив позитивних зв'язків зі школою; ранній початок статевого життя; статева деморалізація суспільстві споживацької психології. Ефективними адміністративно-профілактичними заходами представляють комплексні заходи щодо попередження втягнення неповнолітніх до проституції, здійснювані злагоджено у взаємодії органів освіти, охорони здоров'я, міліції та ін. Але першочергове значення має здійснення комплексу соціально-економічних, моральних, правових заходів на подолання залучення в проституцію [270].

В.С. Соловійов, в свою чергу, до факторів, що діють на загальносоціальному рівні на втягнення неповнолітніх в заняття проституцією, відносить наступні: соціально-економічні детермінанти: несприятливе економічне становище значної частини населення, в першу чергу неповнолітніх, що приводить до пошуку джерел засобів до існування, в тому числі і за допомогою заняття проституцією; криза духовно-моральної сфери

суспільства: руйнування моральних і поведінкових стереотипів; схвалення антисоціальних форм поведінки, спрямованої на отримання матеріальної вигоди, в тому числі і шляхом надання сексуальних послуг; деморалізація статеких відносин: комерціалізація інтимної сфери; безладні статеві зв'язки; ранній початок статевого життя; недосконалість системи статевого виховання; пропаганда проституції, в тому числі за участю неповнолітніх, в кіно, на телебаченні, в мережі Інтернет та інших засобах масової комунікації; проблеми в сімейному і шкільному вихованні неповнолітніх: індиферентне ставлення до поведінки дитини, а також свідоме формування негативного поведінки неповнолітніх; недосконалість системи організації дозвілля неповнолітніх: відсутність у молоді уявлення про соціально-позитивних формах проведення дозвілля або відсутність можливості скористатися ними; недоліки в правові заходи протидії сексуальній експлуатації неповнолітніх: недосконалість кримінального, сімейного законодавства, законодавства про засоби масової інформації, про рекламу, про адміністративні правопорушення; недоліки в роботі правоохоронних органів у попередженні, виявленні, розкритті та розслідуванні злочинів, пов'язаних із залученням неповнолітніх в «сексуальний бізнес»: відсутність спеціалізованих підрозділів органів внутрішніх справ, відсутність регулярних оперативно-профілактичних операцій, спрямованих на виявлення фактів втягнення неповнолітніх у заняття проституцією; самодетермінація досліджуваного виду злочинності. [215, с. 13]

Як доречно наголошує О.В. Пчеліна, на перший погляд поняття «протидія» є простим і несуперечливим, не викликає жодних непорозумінь. Всі одразу проводять аналогію зі словами перешкоджати, заважати тощо. Проте, якщо мова йде про протидію розслідуванню злочинів, то тут уже серед науковців виникає жвава дискусія стосовно того, що слід вкладати в зміст вказаного словосполучення. [193, с. 629]

Аналіз анкетування респондентів дозволив визначити, що факторами, які впливали на те, що розслідувані ними кримінальні правопорушення, кваліфіковані за ч. 3 ст. 303 КК України, залишались нерозкритими, були

наступні:

До об'єктивних чинників слід віднести такі:

- відсутність свідків й очевидців злочинної події – 43 %;
- знищення сутенерами слідів, знарядь й засобів злочину (записів з камер відеоспостереження, комп'ютерної техніки) – 64 %;
- активна протидія розслідуванню (використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах) – 22 %;
- прихований характер надання інтимних послуг – 89 %;
- небажання неповнолітніх співпрацювати зі слідчим – 28 %.

Суб'єктивними чинниками є:

- невчасний виїзд СОГ на місце події – 3 %;
- поверхневий огляд місця події – 63 %;
- неякісне проведення розшукових заходів при встановленні сутенера за «гарячими» слідами – 38 %;
- недостатнє використання науково-технічних засобів при проведенні процесуальних дій – 78 %;
- вибіркове використання спеціальних знань – 71 %;
- відсутність чіткого планування й системності в організації початкового етапу розслідування – 27 %;
- помилки в оцінці наявної інформації та доказів – 34 %.

Стосовно можливої класифікації слідчих ситуацій вважаємо за доцільне наголосити на тому, що для цього, як зазначалося вище, може бути декілька критеріїв. Л.Я. Драпкін основним критерієм загальної класифікації слідчих ситуацій вбачає їх складність, тому поділяє слідчі ситуації на прості та складні, визначаючи, що залежно від кількості, характеру і змісту формуючих факторів усі складні слідчі ситуації можна диференціювати на п'ять класифікаційних груп: проблемні, конфліктні, тактичного ризику, організаційно неупорядковані й комбіновані (змішані ситуації) [57, с. 98].

Багато з цих ситуацій носять типовий характер. Розрізняються вони лише обсягом наявної інформації про подію злочину та причетних до нього осіб.

Відповідно визначаються і основні напрямки розслідування. Наприклад, для початкового етапу характерні наступні ситуації: 1) є відомості про подію злочину і про нібито винному в ньому особі (головним чином, від потерпілих), але ще не ясно, чи дійсно була ця подія, чи мала вона пре-ступнях характер і чи причетна до нього зазначена особа (згвалтування, грабіж, розбій, дача і одержання хабара і т.д.). Напрямок розслідування – встановлення дійсності події, його конкретних обставин, причетності до нього запідозреного особи. При цьому велике значення має виявлення відповідних слідів і речових доказів та особливостей взаємин між учасниками події. При необхідності підозрювану особу затримується; 2) встановлено події з ознаками злочину і відомі конкретні особи, що несуть за це відповідальність по своєму службовому становищу, але характер їх особистої провини не ясний (порушення правил безпеки на виробництві та транспорті та ін.). Напрямок розслідування – з'ясування безпосередніх і основних причин події і ступеня впливу на виникнення основних причин кожного із зазначених осіб, виявлення основних винних і доведення їх вини; 3) встановлено події з ознаками злочину, здійснити який і скористатися його результатами могли тільки особи з певного кола за своїм становищем (підроблені видаткові документи, безтоварні операції, знищення облікових документів і ін.) Або для здійснення якого потрібні особливі професійні навички і знання (виготовлення під-слушних грошей, цінних паперів, злом сховища з використанням складних методів і т.д.). Напрямок розслідування – дослідження поведінки, пов'язаного з досліджуваним подією, кожного підозрюваного, характеру їх відносин до виявлених даними, встановлення факту використання будь-ким з них результатів злочину; 4) встановлено події з ознаками злочину, але відсутні або майже відсутні відомості про винну особу (крадіжка, таємні вбивства і ін.). Напрямок розслідування – із використанням користування типових версій виявлення максимальної кількості даних, що характеризують злочинця, району його можливого перебування, просівання виявлених запідозрених осіб, встановлення і затримання винної особи.[117, с. 262]

В свою чергу, інші науковці класифікують слідчі ситуації на: 1) сприятливі і несприятливі; 2) безконфліктні і конфліктні; 3) початкові, проміжні і кінцеві; 4) типові і специфічні. Важливим є поділ типових слідчих ситуацій залежності від етапу розслідування. З огляду на це визначаються типові слідчі ситуації на стадії виявлення злочину та етапах його розслідування [109, с. 366]. З огляду на це, В.О. Малярова, визначаючи зміст та межі етапів розслідування злочину, акцентує увагу на тому, що початковий етап починається з моменту внесення відомостей про подію до ЄРДР і закінчується винесенням письмового повідомлення про підозру, що робиться за наявності достатніх доказів (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України). [160, с. 88-89] На наш погляд, зазначена класифікація має найбільш дієве значення для розслідування окресленого кримінального правопорушення. Тому нами були типізовані слідчі ситуації на початковому та подальшому етапах розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.

Загалом, типова слідча ситуація є сукупністю певних умов об'єктивної дійсності, які виходять з конкретних особливостей вчинення певного суспільно-небезпечного діяння та визначають загальні риси в кожному окремому випадку розслідування.

Підводячи підсумок, зазначимо, що на початковому етапі розслідування, на основі аналізу матеріалів судово-слідчої практики, визначено, що виникають такі типові слідчі ситуації, зокрема:

а) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, є достатні фактичні дані, які свідчать про конкретні обставини злочину та її причетності до нього – 19 %;

б) злочинець (сутенер) відомий, але недостатньо доказів для повідомлення йому про підозру – 47 %;

в) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, наявні матеріальні сліди й очевидці злочину, але вона переховується від слідства й суду – 18 %;

г) наявний факт втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, але

відсутні матеріальні сліди й очевидці злочину, особу злочинця не встановлено – 16 %.

Стосовно першої ситуації слід зазначити наступне. За неї головним завданням слідчого є збирання інших доказів вини особи для повідомлення їй про підозру. Слідчий повинен провести першочергові слідчі (розшукові) дії, зокрема:

- огляди;
- освідування потерпілого та підозрюваного;
- обшуки;
- допит потерпілого, свідків та підозрюваного;
- огляд та долучення до провадження відеозаписів, фотографій, на яких зафіксовані злочинні дії;
- призначення експертизи для доведення причетності конкретної особи до злочину.

Під час їх здійснення необхідно лише зафіксувати відповідними процесуальними діями. Зокрема, матеріальні докази необхідно вилучити під час огляду місця події, провести допити потерпілого та свідків для з'ясування іншої інформації. У цій ситуації можливе проведення інших заходів: припинення злочинних дій; затримання підозрюваного; особистий огляд підозрюваного; встановлення особи затриманого.

Так, у середині листопада 2012 року гр. Ю. перебуваючи в квартирі, достовірно знаючи про те, що гр. Н. неповнолітня, переслідуючи мету втягнення її до заняття проституцією, використовуючи її уразливий стан, порушила бажання у останньої займатися проституцією шляхом опису переваг роботи в якості повії та запропонувала останній надавати сексуальні послуги клієнтам за матеріальну винагороду під її керівництвом. Реалізуючи свій злочинний гр. Ю. протягом листопада 2012 року створила умови для сексуальної експлуатації гр. Н., а саме: визначила місце для заняття проституцією, ділянку місцевості розташовану біля автомобільної траси в Орджонікідзевському районі м. Маріуполя та здійснювала дії щодо

забезпечення її клієнтами для надання нею сексуальних послуг. Зокрема, в листопаді 2012 року домовилась з гр. Й. про надання йому гр. Н. послуг сексуального характеру, їх виду та розміру матеріальної винагороди, познайомила раніше не знайомих гр. Й. та гр. Н., отримавши від гр. Й. матеріальну винагороду за надання йому послуг сексуального характеру в сумі 100 гр. [222]

Друга слідча ситуація є найбільш складною в процесі доказування. Важливого значення набуває вміння слідчого якісно провести одночасні допити раніше допитаних осіб, пред'явлення для впізнання, НСРД для виявлення доказової інформації з метою доведення причетності особи до сутенерства. Тому у даному випадку необхідно зібрати максимум орієнтуючої інформації: записи відеокамер з різних об'єктів, що розташовані неподалік від місця події, дані про надання послуг інтимного характеру в цьому районі. Серед СРД, які в будь-якому випадку доцільно якнайшвидше проводити будуть наступні:

- огляд місця події з метою виявлення найбільшої кількості доказів надання послуг інтимного характеру;
- призначення експертиз, необхідних для встановлення окремих обставин правопорушення;
- огляд та долучення до провадження відеозаписів, фотографій, на яких зафіксовані злочинні дії;
- встановлення та допит свідків.

Так, гр. Г. в січні 2015 року розробив злочинний план щодо здійснення дій по забезпеченню заняття проституцією іншими особами з втягненням осіб в заняття проституцією. При цьому, роль гр. Г., як організатора групи полягала у виконанні функції контролю за діяльністю членів створеної їм організованої групи, вимагання від них, чіткого виконання покладених на них функцій, безпосередньому забезпеченні безперервної діяльності належного особисто йому банного комплексу розташованого, де здійснювалось надання послуг сексуального характеру за грошову винагороду, розподіленні грошових коштів отриманих від заняття сутенерством, забезпечення безпеки повій та ін. Крім

того, він встановив розмір винагороди за надання послуг сексуального характеру у розмірі 500 гривень за 1 годину наданої послуги. В період часу з січня 2015 року по липень 2015 року гр. Г. запропонував займатися проституцією під його керівництвом трьом дівчатам. Останнім було повідомлено, що за надання послуг сексуального характеру особам чоловічої статі, їм виплачуватиметься грошова винагорода в сумі 250 гривень за 1 годину надання таких послуг, гарантував нагляд та опіку над ними, захист та відвернення насильства чи обману з боку клієнтів, тощо. Вказані особи погодилися на цю пропозицію та дали згоду вступати в багаторазові позашлюбні сексуальні зв'язки за грошову винагороду. При цьому з метою конспірування злочинної діяльності організованою групи підприємство діяло під прикриттям законної діяльності – надання готельних послуг та послуг сауни. Зокрема, 24.06.2015 приблизно о 22.23 до готельного комплексу прибув гр. Л., де отримав від адміністратора номер телефону, за яким клієнт мав можливість замовити жінку, для надання послуг сексуального характеру за грошову винагороду. Отримавши номер телефону, він зателефонував на номер, за яким гр. І. приймала замовлення від клієнтів на надання сексуальних послуг за грошову винагороду, з проханням замовити жінку для надання йому сексуальних послуг. Після чого отримав від неповнолітньої гр. Ф. послуги сексуального характеру в своєму номері. [220]

Третя ситуація характеризується наступними обставинами: зникненням одного чи декількох підозрюваних у вчиненні втягнення неповнолітнього проституцію. За цієї ситуації слідчому необхідно провести тактичну операцію «Розшук злочинця» та вжити вичерпних заходів для швидкого встановлення його місця знаходження й затримання. Це обов'язок працівників правоохоронних органів. Він здійснюється шляхом збирання доказів по встановленню всіх обставин справи на стадії досудового розслідування.

Все це забезпечує належне розслідування кримінального правопорушення та складання обвинувального акту до суду з подальшим підтриманням обвинувачення під час провадження в суді до винесення відповідного судового

рішення. Л.М. Лобойко зазначає, що зміст зазначеного вище обов'язку полягає в необхідності доводити вину, а не довести її. Інакше на службових осіб державних органів довелося б покласти юридичну відповідальність за невиконання обов'язку. Відповідальність компетентних службових осіб встановлена лише за невжиття всіх заходів для встановлення вини особи. Тобто за неналежне здійснення процесу доказування, а не за отриманий під час законного й об'єктивного доказування результат – невстановлення вини обвинуваченого. [149, с. 88]

Доречною в цьому розрізі є думка О.В. Пчеліної, яка наголошує на тому, що взаємодія суб'єктів правоохоронних органів є вкрай важливою й необхідною умовою забезпечення ефективності кримінального провадження. Проте не слід взаємодію під час розслідування кримінальних правопорушень обмежувати виключно співпрацею слідчих та оперативних працівників, оскільки слідчі можуть співпрацювати й з іншими підрозділами органів внутрішніх справ, з іншими правоохоронними органами, іншими установами й громадськими об'єднаннями. [194, с. 168]

Тактична операція «Розшук злочинця» передбачає ряд різних заходів, спрямованих на з'ясування фактичних обставин справи та встановлення її учасників. Зокрема, проводяться огляди місця події, допити свідків, потерпілих, обшуки, впізнання, а також оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії. Крім цього, необхідно провести ряд СРД, НСРД, пошукових та інших заходів: огляд інших місць з метою виявлення ознак, що допоможуть звузити коло підозрюваних; призначення та проведення експертиз.

Так, 07 травня 2013 року за попередньою змовою гр. Ю. разом з гр. Ц., приїхавши в м. Луганськ на потязі сполучення «Харків-Луганськ», зустрілися з трьома дівчатами, з однією з яких початку травня 2013 року гр. Ю. у Інтернеті познайомився та домовився зустрітися в м. Луганську та з умовою, щоб остання прийшла с подружкою. Після чого гр. Ю. разом з гр. Ц. запропонували шляхом вмовлення останнім надавати сексуальні послуги за грошову винагороду у м. Москва РФ, на що дві з них надали згоду. 07 травня 2013 приблизно о 16.30

годині вони на таксі перебували на кордоні Луганської та Донецької областей разом з дівчатами, коли під'їхали робітники міліції та затримали правопорушників. Гр. Ц. вдалося потім зникнути та довгий час переховуватися від слідства.[229]

Четверта ситуація є найбільш складною, адже особа, яка вчинила злочинні дії не встановлена. У цій ситуації необхідно ретельно зафіксувати матеріальні й ідеальні сліди злочину, вжити вичерпних заходів щодо встановлення й розшуку сутенера та можливих його співучасників.

Так, невстановлена слідством особа вирішила займатись злочинною діяльністю направленою на порушення норм моральних засад суспільства у сфері статевих стосунків. Способом вчинення злочинної діяльності невстановлена слідством особа, матеріали відносно якої виділені в окреме провадження, обрала сутенерство, тобто забезпечення заняття проституцією іншими особами з метою власної наживи. Володіючи якостями лідера, сильним і стійким характером, переслідуючи корисливі цілі, маючи за мету використовувати злочинну діяльність, як постійне і основне джерело прибутку та усвідомлюючи, що для виконання функцій із забезпечення діяльності з організації надання сексуальних послуг за плату необмеженому колу чоловіків з метою отримання достатнього прибутку для задоволення своїх матеріальних потреб, необхідне залучення інших осіб, Вона вирішила для заняття сутенерством створити в м. Одесі організовану групу учасників якої об'єднати єдиним планом з розподілом функцій кожного з учасників групи, а також приймати участь у такій групі та керувати нею. Зокрема, невстановлена слідством особа, як лідер приймала остаточні рішення з питань порядку надання послуг сексуального характеру, їх тривалості, вартості, а також вирішення всіх інших основних питань діяльності злочинної групи, встановлювала розмір заробітку повій, розміщувала оголошення про надання повіями послуг сексуального характеру на сайті «mister-x.org» дощці об'яв «UKRGO», контролювала розміщення на них фотознімків повій, спілкувалась за допомогою всесвітньої мережі Інтернет з особами чоловічої статі, які мали

намір на отримання сексуальних послуг від імені дівчат-повій, залучених учасниками організованої групи; передавала дівчатам-повіям, залученим учасниками організованої групи отримані замовлення від осіб чоловічої статі про надання сексуальних послуг; організовувала зустрічі клієнтів з повіями; вела облік відпрацьованих годин, залучених учасниками організованої групи дівчат-повій; вела облік коштів отриманих в результаті надання повіями залученими учасниками організованої групи чоловікам сексуальних послуг. [230]

Констатуючи вищенаведене, слід наголосити на тому, що нами було досліджено погляди науковців на сутність типової слідчої ситуації як наукової категорії. Крім того, на основі судово-слідчої практики вирізнено відповідні ситуації під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. З огляду на ці ситуації було визначено найбільш оптимальний порядок проведення ЄРД, НЄРД, процесуальних дій та інших заходів.

Висновки до розділу 2

Отже, по даному розділу можна зробити певні висновки:

В ході дослідження було визначено підстави для початку кримінального провадження та виокремлено коло обставин, що підлягають встановленню під час розслідування злочину. Так, на підставі узагальнення судово-слідчої практики з'ясовано, що початкові відомості, які є підставою для внесення відомостей в ЄРДР за фактом втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, отримуються відповідними органами з наступних джерел: а) заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян (82 %); б) повідомлення працівників різних установ та організацій (4 %); в) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (8 %); г) матеріали, отримані під час проведення НЄРД та розшукових заходів (6 %).

Наголошено, що аналіз первинної інформації про втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство є важливим аспектом в діяльності правоохоронних органів. Після отримання зазначених відомостей з відповідних джерел працівники поліції повинні негайно вжити ряд заходів, зокрема, невідкладно опитати неповнолітнього потерпілого й очевидців злочинної події, встановити ознаки та місце перебування сутенера та ін.

Виокремлено обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

На підставі узагальнення слідчої практики встановлено, що більшість слідчих ситуацій, які виникають при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ч. 3 ст. 303 КК України, складаються за несприятливих умов – 83 %. Все це зумовлено певними об'єктивними й суб'єктивними чинниками.

До об'єктивних чинників слід віднести такі: 1) відсутність свідків й очевидців злочинної події – 43 %; 2) знищення сутенерами слідів, знарядь й засобів злочину (записів з камер відеоспостереження, комп'ютерної техніки) – 64 %; 3) активна протидія розслідуванню (використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах) – 22 %; 4) прихований характер надання інтимних послуг – 89 %; 5) небажання неповнолітніх співпрацювати зі слідчим – 28 %.

Суб'єктивними чинниками є: невчасний виїзд СОГ на місце події – 3 %; поверхневий огляд місця події – 63 %; неякісне проведення розшукових заходів при встановленні сутенера за «гарячими» слідами – 38 %; недостатнє використання науково-технічних засобів при проведенні процесуальних дій – 78 %; вибіркоче використання спеціальних знань – 71 %; відсутність чіткого планування й системності в організації початкового етапу розслідування – 27 %; помилки в оцінці наявної інформації та доказів – 34 %.

Сформульовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та відповідно до них визначено алгоритм дій слідчого.

На початковому етапі розслідування виникають такі типові слідчі ситуації:
1) сутенера встановлено, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні

обставини злочину. За цієї ситуації головним завданням слідчого є збирання інших доказів вини особи для повідомлення їй про підозру. Слідчий повинен провести першочергові слідчі (розшукові) дії, зокрема, огляд, обшук, допит, призначення експертизи, для доведення причетності конкретної особи до злочину; 2) сутенера встановлено, проте недостатньо доказів для повідомлення йому про підозру. Це найбільш складна слідча ситуація. Важливого значення набуває вміння слідчого якісно провести одночасні допити раніше допитаних осіб, пред'явлення для впізнання, НСРД для виявлення доказової інформації з метою доведення причетності особи до сутенерства; 3) злочинця встановлено, але він переховується від слідства і суду. За цієї ситуації слідчому необхідно провести тактичну операцію «Розшук злочинця» та вжити вичерпних заходів для швидкого встановлення його місця знаходження й затримання; 4) особу злочинця не встановлено. У цій ситуації необхідно ретельно зафіксувати матеріальні й ідеальні сліди злочину, вжити вичерпних заходів щодо встановлення й розшуку сутенера та можливих його співучасників.

Основні результати розділу опубліковані у працях [133; 134; 138; 139].

РОЗДІЛ 3. ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

3.1. Тактика проведення огляду місця події та освідування

Розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства вимагає від працівників правоохоронних органів негайного реагування на будь-які випадки можливого отримання доказової інформації про подію правопорушення або окремі її сліди. В той же час, на початковому етапі розслідування найбільш розповсюдженою слідчою (розшуковою) дією для збору первинної матеріальної інформації про суспільно-небезпечне діяння є огляд місця події. Його проведення забезпечує, по-перше, збір можливих доказів, які через певний проміжок часу можуть втратити свою репрезентативність (наприклад, сліди біологічного походження, презервативи), а, по-друге, орієнтування слідчого в напрямках подальшої діяльності (планування розслідування, побудова версій). Тому актуальним залишається питання надання конкретних пропозицій щодо організації і тактики проведення огляду місця події при розслідуванні досліджуваного правопорушення.

Загалом, відповідно до ст. 237 до КПК України серед об'єктів, що можуть оглядатися, виділено наступні категорії: місцевість, помешкання, предмети і документи. Крім того, в означеному нормативно-правовому акті в ст. 214 йдеться мова про огляд місця події. Вчені-криміналісти, в свою чергу, виділяють більш ширший перелік об'єктів огляду: місце події (місцевість або приміщення); місцевість або приміщення, що не є місцем події; живі особи; предмети (зброя і сліди злочину чи злочинця); труп; документи; тварини або їхні трупи [106, с. 156].

Дослідженням матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] встановлено, що здебільшого слідчими проводилися такі огляди:

- огляд місця події – 100 %;
- огляд живих осіб (освідування) – 79 %;
- огляд комп'ютерної техніки – 68 %;
- огляд предметів і документів – 54 %.

Розглянемо два найбільш розповсюджені види огляду: ОМП та освідування. Аналіз анкетування респондентів [Додаток Б] дозволив дійти висновку, що при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 303 КК України, огляд є найбільш незамінною й ефективною процесуальною дією. Дані, які отримані під час огляду, у 47 % випадках є джерелом інформації для висування версій, встановлення особи сутенера та проведення подальших процесуальних дій, НСРД й розшукових заходів. Як бачимо, кількість зазначених осіб складає менше половини опитаних працівників правоохоронних органів. Тобто ОМП не викликає у них зацікавлення в плані ефективності проведення. Що, на наше переконання, є недоліком процесу розслідування досліджуваного кримінально караного діяння.

Слід також наголосити на тому, що збирання та перевірка доказів під час досудового розслідування займає чільне місце в правозастосовній діяльності слідчого. Водночас процес доказування тісно пов'язаний з інститутом слідчих (розшукових) дій, адже ця діяльність є не лише засобом збирання, перевірки та оцінки доказів, але й виступає ключовим елементом для прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Від якості проведення слідчих (розшукових) дій та дотримання їх процесуального порядку залежить дальший успіх досудового розслідування. Тому наукове та методичне забезпечення діяльності слідчого в цьому напрямі в умовах реформування правоохоронної системи в сучасний період набуває неабиякої актуальності. [137, с. 240]

Загалом, огляд місця події науковці визначають як невідкладну слідчу дію, що полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні, оцінці і фіксації слідчим обстановки місця події, слідів та об'єктів, які мають відношення до справи, їх ознак, властивостей, станів та взаємозв'язків з метою з'ясування суті

події, що сталася, механізму злочину і його обставин, які мають значення для встановлення істини по справі [98, с. 18], з чим ми погоджуємося.

Але одразу слід вказати на те, що, наприклад, Н.П. Яблоков звузив це поняття до такого – це слідча дія, що полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні слідчим об'єктів матеріальної обстановки з метою виявлення слідів злочину, речових доказів, з'ясування обстановки події та інших обставин, що мають відношення до подією, що відбулася. [110, с. 206] Таке визначення є характерним для ряду науковців.

На нашу думку, в ньому відсутня досить важлива складова – невідкладність проведення. Зазначена характеристика впливає на здійснення окремих підготовчих заходів. Тому їх висвітлення в розрізі розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства є просто необхідним.

Досліджувана процесуальна дія, на думку Є.І. Макаренко, є невідкладною слідчою дією, спрямованою на дослідження території (помешкання або споруди), де сталася подія, що містить ознаки злочину [156, с. 8]. Як бачимо, в досить короткому визначенні передана суть досліджуваної СРД з усіма найбільш важливими ознаками.

Серед завдань ОМП більшість криміналістів [184, с. 13] виділяє наступний перелік:

- вивчення і фіксація обстановки місця події з метою з'ясування характеру та механізму події;
- виявлення та вилучення слідів злочину, які надалі можуть слугувати речовими доказами у провадженні;
- виявлення ознак, що характеризують осіб, які брали участь у вчиненні злочину;
- фіксація особливостей, притаманних потерпілому та іншим об'єктам посягання;
- встановлення обставин, що відображають об'єктивну сторону злочину: час і спосіб його вчинення, дії злочинця на місці події;

– наслідки злочину, наявність причинного зв'язку між діями злочинця і наслідками;

– виявлення ознак, що вказують на мотиви і мету вчинення злочину;

– виявлення обставин, які сприяють вчиненню злочину.

Стосовно визначення місця події як певної категорії, слід погодитись з І. Є. Биховським, який розглядає його як місце, де було виявлено що-небудь, що порушило звичний порядок речей, нормальний плин життя, це порушення знов-таки свідчить про злочин [20, с. 7]. В даному контексті доречною є думка М.В. Салтевського з приводу того, що судово-слідча діяльність з розслідування та попередження злочинів представляє собою дослідницьку, пізнавальну діяльність, що характеризується загальними закономірностями пізнання. Разом з тим, пізнання не можна ототожнювати з процесом розслідування, що здійснюється у формі процесуального доказування. Розслідування слід розуміти як двоєдиний процес, що характеризується з однієї сторони пізнавальною, а з іншою – засвідчувальною діяльністю слідчого [203, с. 3-4]. З іншого боку, зазначена діяльність базується на вивченні умов об'єктивної дійсності, які можуть заважати зібранню доказової інформації.

Так, на думку слідчих [Додаток Б], ОМП при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства переважно відбувався за несприятливих ситуацій (82 %), зокрема:

– невстановлення очевидців події – 53 %;

– відсутність (знищення) слідів злочину – 47 %;

– очевидці злочину наявні, проте вони не можуть назвати прикмети, за якими можна встановити сутенера – 18 %.

Досліджувана СРД, як і більшість інших, складається з трьох етапів: підготовчого, робочого та заключного. Підготовчий етап починається з моменту прийняття рішення про проведення слідчого огляду і включає діяльність слідчого до виїзду на місце події і на місці події. [264, с. 26]

Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК ОМП у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових

розслідувань. З огляду на наведені положення ми підтримуємо позицію науковців, які пропонують включити огляд місця події до переліку видів огляду, який наведено в ч. 1 ст. 237 КПК України. [153, с. 268]

На підготовчому етапі огляду В.В. Степанов виокремлює такі заходи як встановлення меж місця події, в процесі якого виявляється характер вчинених дій; з врахуванням характеру місцевості та інших факторів, визначається порядок просторового охоплення місця події і пересування учасників огляду; вирішується питання про організацію роботи учасників огляду, розподілу їх обов'язків; проведення заходів, спрямованих на збереження слідів на місці події; вирішення питання про застосування технічних засобів, які доцільно використовувати на місці події. [238, с. 90-91]

Д.Г. Заброда на основі проведеного дослідження зробив умовивід, що до виїзду на місце події слідчий повинен здійснити такі підготовчі дії:

- одержати вичерпну інформацію про обставини учиненого злочину;
- забезпечити до свого прибуття охорону місця події, зокрема, силами патрульно-постової служби або пересувної міліцейської групи, які знаходяться неподалік від місця злочину, або адміністрації установи. [71, с. 28]

Також ми підтримуємо позицію Р.С. Белкіна, який серед організаційно-підготовчих заходів виокремив наступні:

- переконатися, що заходів щодо охорони місця події, надання допомоги потерпілим, ліквідації наслідків вжито та скласти план огляду;
- перевірити зміни, які відбулися на місці події до його прибуття;
- визначитися з колом учасників огляду і провести інструктивну нараду;
- встановити особу потерпілого (свідків) і за необхідності опитати їх, дати завдання оперативним працівникам щодо встановлення зазначених осіб;
- отримати оперативну інформацію для висунення слідчих та розшукових версій;
- видалити з місця події сторонніх осіб, які не пов'язані з проведенням огляду;
- забезпечити збереження речових доказів та охорону обстановки місця

події;

- організувати переслідування і затримання злочинців по «гарячих» слідах;

- оповістити територіальні органи про характер злочину та прикмети злочинців;

- організувати спостереження у місцях можливої появи злочинців;

- використовувати (за необхідності) засоби масової інформації. [115, с. 558]

Серед найбільш важливих заходів підготовчого етапу ОМП при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства є визначення учасників цієї слідчої (розшукової) дії. Адже в багатьох випадках для вилучення доказів слідчий повинен залучити до ОМП окремі категорії осіб. Зокрема:

- працівників патрульної поліції за погодженням з їх безпосереднім керівництвом – для забезпечення збереження доказів до приїду СОГ, охорони місця події, а також пошуку можливих її очевидців;

- експертів НДЕКЦ відповідних областей – для найбільш ефективного виявлення та вилучення слідів біологічного походження;

- спеціалістів відповідного профілю – для вилучення іншої важливої інформації. [143, с. 19]

Згідно п. 2.6. Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень «Після прибуття на місце події члени СОГ з'ясовують обставини кримінального правопорушення, встановлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні цих кримінальних правопорушень». [192]

Слідчому також необхідно залучати до огляду при розслідуванні досліджуваної категорії діянь інспектора-криміналіста, який проведе вимірювання, фотографування чи відеозапис, складе план або схему, виготовить відбитки та зліпки, допоможе оглянути та вилучити речі і документи, що мають значення для кримінального провадження. Під час огляду місця події його допомога складається у наступному:

- визначення меж території, яка підлягає огляду;
- установлення способу огляду місць найбільш ймовірного відступу злочинця;
- вибір і використання технічних засобів відповідно до об'єкта огляду;
- проведення пошукових дій з метою виявлення слідів, у тому числі і мікрооб'єктів (наприклад, у кишнях одяжі підозрюваного);
- проведення необхідних найпростіших геометричних, вагових та інших вимірювань (наприклад, установлення розміру об'єктів, зважування знайдених об'єктів та ін.);
- проведення попередніх досліджень слідів;
- вилучення і упакування виявлених наркотиків, слідів, об'єктів-носіїв;
- роз'яснення щодо виявлених об'єктів або слідів;
- надання консультацій щодо подальшого експертного дослідження вилучених об'єктів [182, с. 6].

Важливе значення також має залучення працівників патрульної поліції. Адже, завдяки постійному патрулюванню території, вони можуть виявляти факти сутенерства та зайняття особи проституцією. Завдяки чому при ОМП можуть вказувати на важливі обставини. Серед їх функцій до приїзду СОГ окремі науковці виділяють наступні:

- надати допомогу потерпілому;
- забезпечити попередження можливих наслідків події;
- організувати силами поліції або громадськості переслідування та затримання злочинця по «гарячих слідах»;
- вжити заходи щодо забезпечення недоторканності обстановки місця

події. [174, с. 275]

Стосовно питання залучення понятих одразу зазначимо, що відповідно до ч. 7 ст. 223 і ч. 2 ст. 237 КПК України не передбачено їх залучення для проведення огляду місця події окрім тих випадків, коли проводиться огляд житла чи іншого володіння особи, де зберігається небезпечна продукція.[120] У цьому разі огляд слід проводити за правилами обшуку, а залучення понятих є обов'язковим.

Незрозумілим, на нашу думку, в умовах перебудови вітчизняної системи кримінального процесу за європейськими стандартами залишається існування в рамках досудового розслідування інституту понятих, який як елемент є невід'ємною частиною ряду слідчих дій. Адже слідчий, прокурор і так фактично з усіх боків обмежені рамками кримінальної відповідальності за прийняті рішення та вчиненні дії, тобто несуть персональну відповідальність за них. Водночас існування вищевказаного правового інституту не виключає можливості залучення як понятих саме зацікавлених осіб, адже процес перевірки цього майже завжди зводиться до мінімуму, а в деяких випадках узагалі неможливий (проведення слідчої дії в пізній час доби через необхідність, у віддаленій від населених пунктів місцевості тощо). Крім того, залучення понятих давно змінило своє початкове призначення. Так, незважаючи на своє даліше широке застосування, «Зводом законів Російської імперії» установлювалося, що поняті залучалися до допиту для захисту допитуваних від насильства й неправильного запису їх показань, адже факти насильства над допитуваними стали на той час досить масштабним явищем.

Після завершення даних дій працівники поліції приступають до безпосередньо огляду. На його початку слідчий повинен зорієнтуватися на місці, вирішити питання про вихідну точку і спосіб огляду, дати вказівку спеціалісту-криміналісту провести орієнтуючу та оглядову фотозйомки (або зробити це самому). Робочий етап огляду складається із загальної та детальної стадій огляду [50, с. 102].

Під час оглядової стадії слідчий повинен уявити характер події, а також

встановити положення предметів і явищ шляхом визначення їх взаємозв'язок. Після чого визначає межі огляду, порядок руху учасників огляду та методи дослідження окремих елементів та обстановки в цілому. На робочому етапі слідчий повинен пам'ятати, що його діяльність повинна бути спрямована на вирішення таких завдань: 1) виявити ознаки, що свідчать про вчинення саме цього правопорушення; 2) встановити спосіб вчинення кримінального правопорушення; 3) встановити конкретний предмет кримінального правопорушення, його кількість, а також його власника (розповсюджувача); 4) організувати пошук і фіксацію слідів, які можуть вказувати на особу правопорушника чи про спосіб вчинення кримінального правопорушення; 5) встановити осіб, які могли бачити як відбувалося кримінальне правопорушення; 6) якнайповніше вивчити та зафіксувати в протоколі і додатках до нього обстановку місця події. [85, с. 139]

Розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних правопорушень зумовлює обов'язкове дослідження окремих фактів події, які на рівні дають підстави судити про певні обставини правопорушення. Серед них, наприклад, М.І. Єнікеев, виділяє наступні:

- чи вчинено злочин, і якщо так, то якого виду;
- чи є дана місцевість місцем вчинення злочину;
- скільки осіб брало участь у вчиненні злочину;
- на якій основі, з якою метою, коли вчинено злочин;
- які механізм та спосіб вчиненого, які дії вчинив злочинець, до яких наслідків вони призвели;
- що знищено чи пошкоджено;
- які предмети використовувалися як знаряддя злочину, чи було у правопорушника транспортний засіб;
- які сліди на тілі, одязі, взутті, інших речах злочинця могли утворитися, в якому напрямку він відбув з місця події;
- хто міг бути свідком скоєного, приходу і відходу злочинця. [61, с. 21]

З огляду на зазначене, при проведенні ОМП під час розслідування

втягнення особи в заняття проституцією та сутенерства працівникам правоохоронних органів необхідно виявляти і вилучати:

- 1) документи, які містять відомості про неповнолітніх та сутенерів;
- 2) мобільні телефони неповнолітніх з перепискою із сутенером, фотографіями чи відеороликами;
- 3) комп'ютерну техніку, на якій може міститися інформація про діяльність сутенера чи надання неповнолітніми послуг інтимного характеру;
- 4) сліди біологічного походження;
- 5) дорогоцінні предмети та інші речі, які в подальшому можна пред'явити для впізнання;
- 6) предмети, що вказують на факт надання послуг інтимного характеру (презервативи, інші предмети, що пристосовані для задоволення статевої пристрасті).

Найбільшу ефективність проведення ОМП забезпечують наступні тактичні прийоми:

- правильне визначення меж огляду;
- розстановка сил та засобів (їх використання);
- обрання найдоцільнішого порядку (методу) пересування місцем події під час огляду;
- визначення тактичних прийомів огляду обстановки місця події та окремих її елементів [166, с. 63].

Ми погоджуємося з позицією М. В. Салтевського, який методи огляду за послідовністю класифікував залежно від способів пересування під час нього наступним чином:

- ексцентричний спосіб (рух по спіралі від центра до периферії);
- концентричний (рух від периферії до центра);
- фронтальний (дослідження об'єктів, розташованих на одній лінії);
- секторний (вивчення території по секторах);
- вузловий (об'єкт поділяється на ділянки, вузли, квадрати) [204, с. 236-237]. В свою чергу І. М. Якимов відмічає, що оглядати обстановку місця події

варто від периферії до центра, стверджуючи, що ніколи не слід розпочинати огляд із трупа, а передусім треба оглянути і вивчити оточення (місцевість, приміщення), шляхи до нього, входи й виходи, а вже потім переходити до головного предмета огляду. [283, с. 79]

На нашу думку, слідчий, залежно від ситуації, що склалася, повинен самостійно вирішувати питання про застосування того чи іншого методу огляду місця події. Однак під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією найбільш доречним та поширеним є концентричний метод огляду місця події.

Так, на початку вересня 2008 року гр. П. організував та очолив організовану групу, спрямовану на створення та утримання місць розпусти, звідництво для розпусти, а також втягнення осіб в заняття проституцією та сутенерство. До її складу увійшло ще п'ять осіб. Протягом певного періоду вони вчиняли визначені кримінальні правопорушення. Зокрема, втягнули в заняття проституцією ряд неповнолітніх. В результаті проведених СРД були виявлені та вилучені предмети і документи, що підтверджували злочинну діяльність, а також встановлені особи повій. Серед доказів слід акцентувати увагу на наступних: протокол огляду місця події від 09.08.2011 р., а саме квартири, в ході якого з сумочки гр. О, було вилучено 700 грн., які остання отримала від гр. Н. за надання йому сексуальних послуг за винагороду; протоколом огляду 14 купюр, номіналом 50 грн. кожна, що були вилучені 09.08.2011 р. під час зазначеного огляду місця події. [221]

Під час внесення відомостей в протокол ОМП уповноважена особа при розслідуванні досліджуваного правопорушення, повинна розуміти, що в подальшому в більшості випадків виникає закономірність в реконструкції обстановки місця події. В цьому аспекті ми беззаперечно підтримуємо Г. І. Грамовича, який зазначає, що неприпустимо вживати в протоколі невизначені слова і вирази типу «поблизу», «поруч», «близько» або робити в ньому якісь припущення. Можна лише фіксувати заяви потерпілих, матеріально-відповідальних осіб, свідків-очевидців, які беруть участь в огляді.

При описі місця розташування об'єктів необхідно вказувати дві координати щодо нерухомих предметів. У заключній частині протоколу слідчий перераховує вилучаються об'єкти і вказує спосіб їх упаковки. Якщо застосовувалося фотографування, перераховуються сфотографовані об'єкти, вказуються умови зйомки і кількість зроблених знімків. Після виготовлення фотознімків вони оформляються у вигляді фототаблиці і долучаються до протоколу. До протоколу долучаються також схеми і плани місця події. [48, с. 35]

Також ОМП дає можливість вирішити на місці події завдання щодо встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. В.А. Образцов з цього приводу відмічає, що для цього встановленню повинен підлягати симбіоз властивостей людини (як особистості, як учасника злочинної події і процесу її відображення, як носія найрізноманітнішої інформації, що має значення для справи [181, с. 95]. Тобто вивчення об'єктів, на яких утворилися сліди, надає можливість отримати інформацію про сутенера.

Стосовно помилок, що допускаються працівниками правоохоронних органів в ході проведення окремих СРД ми підтримуємо позицію В.П. Крамаренко, яка серед них виділяє наступні:

- помилки в оцінці вихідних даних, на яких будується модель майбутньої слідчої дії;
- помилки при визначенні цілей слідчої дії, тобто ймовірність отримання протилежних результатів при одних і тих самих вихідних даних, з одними і тими самими засобами їх пошуку, виявлення і фіксації;
- помилки в плануванні майбутньої дії, що безпосередньо пов'язані з неправильним визначенням цілей слідчої дії або його структурного елемента;
- помилки в об'єкті дії, а саме неправильний вибір об'єкта, на який спрямована тактична дія слідчого;
- помилки в характері дії, що проявляють себе в необранні найбільш оптимальних прийомів і методів провадження операціональних піддій, що спричиняє негативні результати слідчої дії у цілому;

- помилки в обранні місця проведення слідчої дії;
- помилки у визначенні і виборі часових параметрів виконання послідовності тих чи інших дій, спрямованих на пошук і закріплення доказової інформації;

- помилки у визначенні ключових складових слідчої дії, що виявляються у неправильній організації початку і послідовності виконання дії або виборі прийомів обраної дії. [103, с. 32-34]

Завдяки дослідженню матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] нами було з'ясовано найбільш характерні тактичні помилки й прорахунки, що допускають слідчі під час ОМП:

- невчасне здійснення огляду – 67 %;
- безпідставне звуження меж огляду – 59 %;
- відокремлене, без відповідної взаємодії проведення ОМП слідчим та інспекторами-криміналістами – 67 %;
- нелогічне й поверхневе дослідження слідів на місці події – 69 %;
- невикористання розшукової інформації – 72 %;
- ігнорування багатьох слідів, що мають важливе значення у конкретному кримінальному провадженні – 37 %;
- недостатність техніко-криміналістичних засобів для виявлення слідів злочину – 56 %;
- ігнорування записів з камер спостереження – 29 %;
- відсутність додатків до протоколу огляду – 79 %.

О.М. Домашенко в несприятливих результатах слідчих помилок вбачає такі характеристики:

- втрата доказової інформації або джерела її виявлення (отримання);
- втрата доказової сили виявленої (отриманої) релевантної криміналістичної інформації (неприпустимість доказів);
- створення загрози настання негативних наслідків через тактичні прорахунки і, як результат, неможливість використання такої інформації як доказу. [56, с. 135]

Підводячи підсумок, зазначимо, що організація проведення огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства має досить важливе значення для ефективного кримінального провадження. Для цього необхідно невідкладно проводити зазначену слідчу (розшукову) дію з максимальним здійсненням можливих підготовчих заходів. Серед них центральне місце займає визначення та залучення відповідних учасників до слідчо-оперативної групи. Зокрема, працівників патрульної поліції за погодженням з їх безпосереднім керівництвом; експертів НДЕКЦ відповідних областей; спеціалістів відповідного профілю.

Освідування особи полягає в огляді підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. Хід освідування також фіксується в протоколі й за аналогією є досить подібним до огляду СРД. На нашу думку, є досить спірною норма КПК, за якою підставою проведення освідування встановлена наявність відповідної постанови прокурора, адже аналогічним чином слідчий за своїм власним переконанням відповідно до інших вимог може провести відповідну СРД.

Ми вважаємо найбільш точним визначенням те, яке надав Ю.В. Гаврилін, розглядаючи СРД як різновид слідчого огляду, що складається з огляду тіла живої людини для виявлення на ньому особливих прикмет, слідів злочину, тілесних ушкоджень, виявлення стану сп'яніння або інших якостей та ознак, що мають значення для кримінальної справи, якщо для цього не потрібно проводити судову експертизу. [39, с. 19]

Доречно звернутися до роботи С.О. Сафронова, який зазначив, що «...під час розслідування кримінальних справ про тілесні ушкодження завжди рекомендується проводити освідування підозрюваного, потерпілого і в окремих випадках свідків-очевидців. Це пояснюється тим, що в процесі розслідування імовірність необхідності встановлення факту бійки, необхідної оборони для даної категорії справ велика». [205, с. 14]

Також слід зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 241 КПК освідування

здійснюється на підставі постанови прокурора. Даний аспект, як стверджують Є.Д. Лук'янчиков та Б.Є. Лук'янчиков, вносить додаткові гарантії захисту особистих прав людини, забезпечення її реальної недоторканності при проведенні досліджуваної слідчої (розшукової) дії. [151, с. 137]

З приводу ймовірності застосування примусового освідування щодо підозрюваного Д.О. Савицький справедливо наголошує, що за факту наявності належних підстав не може бути сумніву щодо його проведення. В той же час, для примусового освідування потерпілого підставою має бути обґрунтоване припущення щодо неправдивості його показань і наявність достатніх даних вважати, що це дозволить виявити фактичні дані на підтвердження або спростування такої версії. А вже примусове освідування свідка можливе за наявності даних вважати, що на його тілі можуть бути виявлені сліди злочину або інші докази, що мають значення для встановлення його обставин, а також оцінки правдивості його показань. [200, с. 25]

Так, при проведенні освідування – це тіло живої людини. Простим оглядом тіла людини, як зазначають деякі автори, можливо виявити лише зовнішні ознаки, а не внутрішні властивості, стани організму, що потребує спеціального дослідження. Оскільки ні слідчий, ні судовий медик таких досліджень не проводять, а лише документують передбаченими засобами зовнішні ознаки на тілі людини, виявлення, так званих ознак сп'яніння або вживання наркотичних речовин може викликати потребу у призначенні експертизи. [25, с. 13-14]

Тому до об'єктів освідування потрібно віднести:

– підозрюваного, на тілі якого можуть бути особливі прикмети (наприклад, родимки, татуювання, родимі плями, шрами), сліди боротьби, поранення, а також інші ознаки;

– неповнолітнього потерпілого, на тілі якого можуть бути різні тілесні ушкодження і сліди кримінального правопорушення (крові, сечі, інші речові докази біологічного походження);

– свідка, на тілі якого можуть бути сліди надання йому послуг інтимного

характеру.

Важливим моментом є проведення освідування за участю неповнолітнього (54 %) [Додаток А]. Освідування дозволяє слідчому безпосередньо сприймати об'єкти з метою виявлення особливих прикмет та слідів злочину.

Підводячи підсумок, зазначимо, що освідування є першочерговою слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Об'єктами, що можна оглядати під час його проведення, може бути тіло живої особи – підозрюваного, неповнолітнього потерпілого або свідка. Освідування потрібно проводити негайно після затримання особи, адже ряд доказової інформації з часом може зникнути.

3.2. Організація і тактика одночасного допиту раніше допитаних осіб та пред'явлення для впізнання

Важливою складовою доказування вини сутенера є проведення одночасного допиту раніше допитаних осіб. Загалом, наприклад, В. О. Коновалова розглядала його як слідчу дію, яка проводиться для отримання доказів у справі і полягає в одночасному допиті двох осіб (двох свідків, двох обвинувачених, свідка і обвинуваченого) судово-слідчими органами з метою усунення істотних суперечностей, які є у показаннях цих осіб, і встановлення істини [100, с. 123]. Відповідно до п. 9 ст. 224 КПК України, слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

На підставі аналізу кримінальних проваджень [Додаток А] встановлено, що одночасний допит проводився у 65 % випадках. Окрім того, виявлено кількість учасників одночасного допиту, зокрема: а) два допитуваних – 97 %; б) три – 2 %; в) чотири і більше – 1 %. На думку більшості слідчих (95 %)

одночасний допит є найбільш ефективною процесуальною дією, що провадиться на подальшому етапі розслідування сутенерства.

Відповідно до процесуального статусу учасників слідчої (розшукової) дії [Додаток А] допит проводився між: неповнолітнім і сутенером – 51 %; неповнолітнім потерпілим і свідком – 11 %; підозрюваними (сутенером, звідником) – 23 %; свідками – 4 %; потерпілими – 11 %; підозрюваним й свідками – 31 %.

В тактиці проведення одночасного допиту центральне місце слід відвести організаційним заходам з її підготовки. Їх Ю.В. Гаврилін визначає наступним чином: вивчення раніше отриманих показань; з'ясування змісту протиріч; вивчення особи допитуваних; з'ясування обставин, що належить встановити; визначення послідовності допиту; вибір місця та часу проведення; підбір та систематизація доказів; формулювання питань та визначення їх послідовності [39, с. 51], що ми підтримуємо.

На основі аналізу опитування респондентів [Додаток Б] встановлено, що більшість одночасних допитів (93 %) за участі підозрюваних (сутенер, звідник) та неповнолітніх проводяться у конфліктних ситуаціях. Зважаючи на конфліктний характер одночасного допиту, необхідною умовою для отримання достовірних й повних показань є ретельна та всебічна підготовка до його проведення.

Серед заходів підготовчого характеру до проведення одночасного допиту раніше допитаних осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства неодмінною умовою цього є вивчення матеріалів кримінального провадження. Всебічне та ретельне їх дослідження, як зазначає М.М. Єфімов, дозволяє виявити існуючі прогалини, розбіжності і суперечності в різних аспектах. Розгляду підлягають відомості, що містяться як у протоколах слідчих (розшукових) дій: протокол огляду місця події; протоколи допиту потерпілих та свідків; протокол пред'явлення для впізнання тощо. Крім того, досліджуються й інші матеріали провадження: різноманітні довідки; характеристики на окремих учасників процесу; процесуальні

документи. [63, с. 67]

Для подолання конфліктних ситуацій допиту ми пропонуємо використання найбільш ефективних, на нашу думку, прийомів його проведення:

- 1) встановлення психологічного контакту;
- 2) втягнення неповнолітнього у суперечку з метою виявлення нових обставин, що мають значення для справи;
- 3) використання рефлексії неповнолітнього;
- 4) деталізація показань учасників допиту;
- 5) пред'явлення доказів для активізації пам'яті допитуваних осіб;
- б) спостереження за поведінкою допитуваного;
- 7) застосування відеозапису.

В свою чергу, С.Я. Хоменко відмічає деякі тактичні особливості проведення очної ставки з участю неповнолітніх. Так, автор зазначає, що при проведенні даної СРД слідчий повинен ретельно продумати розташування допитуваних осіб в кабінеті таким чином, щоб дорослий учасник не міг жестом, мімікою або іншим способом вплинути на неповнолітнього і схилити його до надання неправдивих показань. Тому небажано розташовувати учасників один проти одного, обличчям до обличчя. Необхідно, щоб між учасниками очної ставки знаходився педагог або законний представник неповнолітнього з метою перешкодити їх спілкуванню. [258, с. 403]

С.М. Стахівський наголошує на тому, що правильна організація проведення очної ставки передбачають врахування певних чинників, які впливають на ефективність цієї слідчої дії. До них належать: фактор раптовості, моральні і вольові якості учасників очної ставки, їх психічний стан та характер взаємовідносин. [236, с. 26]

Дуже складною є проблема встановлення і підтримання, протягом всієї очної ставки, психологічного контакту слідчого з неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим та іншою особою, що допитується. Це можна пояснити наявністю конфлікту між допитуваними особами. Встановлення контакту з тим,

що добросовісно дає свідчення, не викликає труднощів, водночас установлення подібних відносин з іншим учасником вимагає значних зусиль і не завжди вдається, тому що в очах того, що допитується, слідчий і інший допитуваний виглядають як його противники і союзники між собою. [258, с. 403]

Зокрема, значна кількість неповнолітніх, які втягнуті у заняття проституцією (34 %) [Додаток Б], відмовляються давати будь-які свідчення та співпрацювати зі слідчим, побоюючись розголошення злочинної події. Тому для подолання психологічного бар'єру ми пропонуємо тактичні прийоми встановлення психологічного контакту із неповнолітнім.

Одним з найбільш доцільних тактичних прийомів при проведенні одночасного допиту по досліджуваній категорії кримінальних правопорушень слід визначити загострення протиріч в свідченні його учасників по менш значущих спірних обставинах. Його необхідно застосовувати під час участі в слідчій (розшуковій) дії співучасників втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Під час його використання уповноважена особа починає одночасний допит із з'ясування менш істотних спірних обставин, постановкою питань акцентує увагу особі, яка допитується на цих протиріччях, поступово все більше і більше загострює їх. У такій обстановці особа, яка допитується всупереч своєму бажанню переходить від обговорення менш важливих спірних питань до більш важливих.

Так, 14.01.2008 р. неповнолітня гр. Є. отримала на свій мобільний телефон вхідний дзвінок від раніше малознайомого гр. Ж. і домовилась з останнім про те, що вона надасть йому послуги сексуального характеру, а також познайомить з дівчиною, яка також надасть йому послуги сексуального характеру, обумовивши вартість вищевказаних послуг у сумі 200 доларів США. Того ж дня, в вечірній час, знаходячись в м. Харкові, в ході телефонної бесіди гр. Є. домовилась зі своєю неповнолітньою знайомою гр. В. та запросила її в приміщення сауни, розташованої в м. Харків, сказавши їй, що вона отримає від громадянина гр. Ж. грошову винагороду за надання останньому послуг сексуального характеру. 14.01.2008 р., близько 20:00 години, прибувши до

сауни гр. Є. познайомила гр. Ж. та гр. В., внаслідок чого остання вступила в статевий зв'язок за грошову винагороду з громадянином гр. Ж. Гр. Є. вину свою не визнала. Наголосила на тому, що у сауні вони з іншими особами сходили в парну, випили шампанського та лягли у кімнаті відпочинку, після чого зайшли працівники міліції та почали їх допитувати. Сексом вони не займались та не збирались займатись. Зазначені покази гр. Є. були спростовані під час проведення одночасних допитів з гр. В. та гр. Ж., які вказали на факт втягнення неповнолітньої особи в заняття проституцією та надання останньою послуг інтимного характеру. [231]

Важливе значення також має ретельне вивчення особи неповнолітнього та збирання оперативної інформації відносно нього. З огляду на означене, слід наголосити на тому, що вплив на допитуваних осіб має не тільки інший учасник, але і слідчий. Він використовує такі способи психологічного впливу, як методи переконання, викриття, правомірного психологічного навіювання (вимога, прохання, пропозиції, застереження). [258, с. 403]

В ході дослідження ми з'ясували, що у більшості кримінальних проваджень [Додаток А] одночасний допит був вкрай необхідним, проте проводився лише у 65 % випадках. Також було виявлено низьку ефективність одночасних допитів, адже лише у 18 % випадків [Додаток А] протиріччя у показаннях підозрюваних (сутенера, звідника) і неповнолітнього було усунуто.

Слід акцентувати увагу на тому, що, на думку респондентів [Додаток Б], одночасний допит раніше допитаних осіб проводився з метою:

- викриття одного із допитуваних у дачі неправдивих показань – 48 %;
- з'ясування причин суперечностей в показаннях допитаних та їх усунення – 54 %;
- посилення позиції сумлінних учасників допиту, які надали правдиві показання – 69 %;
- додаткової перевірки й закріплення показань свідків, потерпілих, підозрюваних – 19 %.

Щодо фіксації ходу та результатів проведення досліджуваної СРД ми

вважаємо за доцільне наголосити на необхідності використання відеозапису проведення допитів, особливо за участі неповнолітнього та сутенера.

Підводячи підсумок, зазначимо, що одночасний допит раніше допитаних осіб має важливе значення для усунення протиріч на подальшому етапі розслідування. Ретельна підготовка до нього забезпечить найбільш оптимальне проведення цієї процесуальної дії.

Пред'явлення особи для впізнання є беззаперечно важливою слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Воно надає додаткову доказову інформацію для слідства. Крім того, його проведення здійснює відповідний психологічний вплив на сутенера. Адже він розуміє, що на нього вказують, як на правопорушника. Тому її своєчасне проведення завжди є запорукою швидкого дослідження усіх обставин кримінального провадження. Під час вчинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства завжди є певна кількість потерпілих та свідків. З огляду на це, правильна організація і тактика проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії збільшить ймовірність швидкого розслідування досліджуваного злочину по «гарячих слідах». [140, с. 134]

Стосовно поняття пред'явлення для впізнання, то Г.І. Прокопенко визначає її як слідчу дію, що полягає в пред'явленні свідкові чи іншій особі об'єктів, які вони спостерігали раніше, з метою встановлення їх тотожності чи групової належності [124, с. 226]. В свою чергу О.Я. Гінзбург зауважує, що пред'явлення для впізнання є однією з форм криміналістичної ідентифікації, в процесі якої ототожнення або встановлення схожості відбувається шляхом упізнання [45, с. 4]. Як бачимо, мова йде про ідентифікацію особи завдяки ідеальним слідам, що залишились в пам'яті певного учасника процесу. Тобто, в процесі проведення даної слідчої (розшукової) дії відбувається ототожнення певних об'єктів з ідеальними слідам, що залишились у пам'яті людини.

В свою чергу, Є.П. Іщенко, зазначає, що вона полягає в порівнянні допитаною особою образу раніше сприйнятого ним об'єкта у зв'язку з подією

злочину або за інших обставин, які мають значення для досудового розслідування, з пред'явленням у натурі чи за фотознімком з метою встановлення їх тотожності, подібності чи відмінності за ознаками та особливостями зовнішньої будови. [80, с. 438]

М.І. Бажанов та Ю.М. Грошевий більш конкретизуючи процесуальні статуси осіб, що можуть бути задіяні в проведенні пред'явлення для впізнання, відзначували, що його суть полягає у тому, що свідкові, потерпілому, а рідше підозрюваному чи обвинуваченому пред'являється особа чи предмет для того, щоб вони засвідчили, що це ті самі предмет чи особа, яких вони раніше бачили і про які давали показання. [214, с. 206]

Ми підтримуємо позицію П.П. Цветкова, який зазначає, що ідентифікація під час пред'явлення для впізнання представляє собою такий процес, у результаті якого може бути встановлена як наявність, так і відсутність тотожності, причому встановлений факт відсутності тотожності має однакове доказове значення у порівнянні із фактом наявності тотожності, хоча роль кожного із них у процесі розслідування неоднакова. [259, с. 5] Як висновок, слід зазначити, що результатом цієї процесуальної дії може бути як впізнання, так і відсутність позитивного результату.

Стосовно видів пред'явлення для впізнання, то, наприклад, В.М. Петренко відповідно до можливих об'єктів виділяє наступні: живих людей, речей, трупів та пред'явлення для впізнання за фотографією [187, с. 28]. А вже М.В. Салтевський до кола об'єктів, які можуть бути пред'явлені для впізнання, включив: живих осіб; трупи та їх частини; предмети і документи; тварин; ділянки місцевості, приміщення і споруди.[202, с. 378]

На нашу думку, через проведення такої процесуальної дії, як пред'явлення для впізнання, матеріалізується доказовість суб'єктивного сприйняття особою, яка впізнавала, певні явища, події та образи. За результатами проведення пред'явлення для впізнання складається відповідний протокол, який безпосередньо несе доказову інформацію. Однією з основних проблем отримання доказів у цьому контексті, на нашу думку, є неможливість

повторного проведення зазначеної процесуальної дії. На практиці відомі випадки, коли підозрюваний, якого мають упізнати, умисно намагається зірвати хід цієї процесуальної дії, щоб слідчий провів відповідний захід повторно, тим самим надалі скористатися складеною ситуацією для унеможливлення визнання отриманих результатів як доказів. Тож доцільним було б нормативне врегулювання таких непередбачуваних ситуацій. Тобто пропонуємо на законодавчому рівні встановити невизнання будь-яких дій з боку особи, яку впізнають, спрямованих на перешкоджання або ухилення її пред'явлення для впізнання, підставою для зупинення або переривання цієї слідчої (розшукової) дії та такою, що не може вважатися обставиною для спростування доказового значення отриманих результатів. Про наведене обов'язково попереджаються всі учасники процесуальних дій перед його початком. [137, с. 243-244]

Загалом, ознаки об'єкта (особи, речі), який підлягає пред'явленню для впізнання є інформаційною основою його проведення. Через виділення та порівняння зазначених ознак та особливостей образу в пам'яті та об'єкта в натуральному вигляді відбувається встановлення тотожності, подібності або відмінності. Тому доречною є думка Є.Д. Лук'янчиков з приводу того, що впізнання припустимо розглядати як криміналістичну ідентифікацію, яка відбувається за ідеальними відображеннями (слідами пам'яті) зовнішніх ознак об'єктів. Під ознакою розуміють зовнішнє відбиття властивостей об'єкта. Якість – це те, що внутрішньо притаманне об'єкту та характеризує його. Сукупність властивостей об'єкта робить його якісно визначеним, індивідуальним. Протягом значного часу властивості об'єкта зберігаються незмінними, мають добру сталість, а ознаки його можуть відносно змінюватися. Це повинно враховуватися при проведенні пред'явлення для впізнання. Специфіка такої ідентифікації полягає у тому, що вона може здійснюватися лише тими особами, які особисто сприймали об'єкт; ідентифікованим виступає образ пам'яті об'єкта, який відбився у свідомості особи, що впізнає, та є недоступним для безпосереднього сприйняття іншими особами. [152, с. 6]

Стосовно досліджуваного кримінального правопорушення відносно цієї

класифікації можемо вказати наступне. Як показує аналіз кримінальних проваджень [Додаток А] при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства для впізнання пред'являються наступні об'єкти:

- а) підозрювані в натурі – 46 %;
- б) підозрювані за фотографічними зображеннями – 42 %;
- в) предмети й знаряддя злочину – 9 %;
- г) приміщення та окремі ділянки місцевості – 1 %..

В цьому плані звернемося до думки, відповідно до якої метою допиту особи, яка впізнаватиме є здобуття інформації про зовнішній вигляд, ознаки та прикмети об'єкта, що раніше спостерігався цією особою, і з'ясувати її спроможність впізнати його. І. Когутич, продовжуючи свою позицію наголошує на тому, що в тому випадку, коли допитуваний заявить, що він не пам'ятає ознак, за якими він міг би впізнати об'єкт, проведення цієї слідчої дії є недоцільним. [91, с. 412]

Одразу слід наголосити на тому, що в досліджуваній категорії кримінальних проваджень найскладнішим та об'ємним є пред'явлення для впізнання живої особи. Воно проводиться у випадках, коли:

– особа, яка підлягає пред'явленню, не була раніше відома тому, хто впізнає, але спостерігалася ним у зв'язку зі злочинною подією;

– той, хто впізнає, знав раніше особу, яка пред'являється, але не може повідомити про неї необхідних даних (наприклад, не може повідомити її прізвище та ім'я);

– особа добре знайома тому, хто впізнає, однаке вона це знайомство заперечує. [106, с. 185]

Слід наголосити на тому, що пред'явлення особи для впізнання займає досить значну частку з усього масиву цих процесуальних дій. Тому особливу увагу слід приділити саме йому.

Процес проведення впізнання складається з трьох етапів: підготовка до проведення; робочий етап (безпосереднє проведення впізнання); фіксація

результатів. Стосовно організаційно-підготовчих заходів, то, дослідивши їх загальне визначення, надане К.О. Чаплинським, та застосувавши його до втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, нами визначено такі їхні елементи: попередній допит особи, яка впізнає; визначення місця, часу і способу проведення впізнання; створення оптимальних умов для проведення даної слідчої дії; визначення способу фіксації ходу і результатів впізнання; підбір статистів і понятих; підготовка необхідних науково-технічних засобів; забезпечення охорони злочинців, які знаходяться під вартою; інструктаж усіх учасників даної слідчої (розшукової) дії. [263, с. 24]

Розглянемо більш детально деякі з них. Стосовно попереднього допиту особи, доречно, на наш погляд, зазначають С.І. Ластов та Ф.Г. Тарасенко, характеризуючи його як одну із найважливіших слідчих дій. Автори зазначають, що під час допиту свідок не лише дає показання про факти, але і обов'язково висловлює про них свої міркування. Сприйняття свідка завжди піддається розумовому опрацюванню, осмисленню, і тому при відтворенні в показаннях свідка наявний елемент суб'єктивного відношення до сприйнятих фактів, але жодні здогадки чи припущення свідка не можуть бути основою обвинувачення.[146, с. 24]

Під час попереднього допиту особи в обов'язковому порядку досліджуються питання первинного сприйняття нею об'єктів, впливу різнобічних об'єктивних та суб'єктивних чинників. До об'єктивних чинників належать умови, за яких відбувався процес сприймання події: її тривалість, динаміка, погодні умови, освітленість, технічні засоби спостереження тощо. Суб'єктивні фактори – психічний стан спокою або хвилювання, значущість ситуації для спостерігача, стан органів чуття, вік, стать, соціальний та професійний статус, інтелектуальний розвиток тощо. Під час допиту встановлюються питання, що стосуються зовнішності, мови, ходи особи, яка має впізнаватимуть, а також всі можливі ознаки, які характеризують людину як особистість. При допиті на запитання про можливість впізнання особи, яка раніше спостерігалася, має бути отримана лише позитивна категорична

відповідь з зазначенням конкретних прикмет, які запам'яталися. [41, с. 117-118]

Р.Л. Степанюк доречно акцентує увагу на тому, що з'ясування окремих обставин має бути здійснено шляхом допиту, що і потрібно вказати безпосередньо в законі. [239, с. 281] Тому допит, що передує впізнанню живих осіб, повинен бути спрямований на з'ясування: а) обставин, за яких впізнаючий бачив особу в зв'язку із злочином; б) зовнішності і прикмет цієї особи; в) психологічного стану впізнаючого; г) його фізіологічного і психічного стану (зір, слух, особливості пам'яті тощо). При з'ясуванні зовнішності і прикмет особи, яка підлягає впізнанню, слідчий повинен детально допитати свідка про загальні й характерні її риси. При цьому необхідно користуватися даними словесного портрету, але в загальноповживаних виразах. Слід детально допитувати щодо зросту, будови тіла, віку, типу обличчя, кольору, волосся, шкіри і особливих прикмет (шрами, родимки, бородавки тощо). [110, с. 285]

Ю.А. Чаплинська зазначає, що зволікання може тягти за собою небажані наслідки, оскільки суб'єкт впізнання з часом забуває образ раніше сприйнятого об'єкта. Тому достовірність впізнання перебуває у прямій залежності від фактора часу. Впізнання може проводитися як за місцем проведення досудового слідства, так й на місці події, за умови якщо ця обстановка є сприятливою для спостереження та порівняння ознак об'єктів [105, с. 302].

Як наголошують окремі автори, у тих випадках, коли сутенер заявляє, що не знайомий з повіями та не причетний до сутенерства, доцільно проводити таку СРД, як пред'явлення для впізнання. В цьому разі особою, яку пред'являтимуть для впізнання, буде сутенер, а особами, які будуть впізнавати, насамперед можуть бути: 1) особа, яка заявляє, що її втягують до зайняття проституцією; 2) повії, які працювали під «керівництвом» сутенера; 3) клієнти. Саме ж пред'явлення для впізнання проводиться за загальними правилами пред'явлення для впізнання живої особи. Також трапляються випадки, коли клієнтові пред'являють для впізнання водія, що привіз повію чи якій він передавав гроші. [165, с. 308]

За типом сприйняття вирізняються об'єктивний і суб'єктивний типи

сприйняття. Для об'єктивного типу сприйняття характерна сувора відповідність тому, що відбувалося в дійсності. Особи з суб'єктивним сприйняттям виходять за межі того, що відбулося в реальності і додають багато інформації від себе (в залежності від своєї суб'єктивної оцінки ситуації, упередженого ставлення). Такі особи під час розповіді надають перевагу своїм суб'єктивним враженням про подію над самою подією. Вони більше розповідають про те, що відчували або думали в момент подій, про які розповідають. [158, с. 214]

Обов'язковим важливим елементом є визначення кола учасників та їх залучення до проведення слідчої дії. При підборі статистів, які не повинні мати різких відмінностей у зовнішності та одязі з особою, що пред'являється для впізнання, важливим є те, щоб статисти не були знайомі з підозрюваним чи потерпілим. [41, с. 135] М.М. Єфімов доречно наголошує на тому, що під час розслідування злочинів проти моральності можуть мати місце випадки, коли статисти не просто були знайомі з особою, яка впізнає, а отримували від неї послуги інтимного характеру, про що, звичайно, вони не повідомлять слідство. Тому дослідження можливих зв'язків між цими учасниками процесу є досить важливою умовою до проведення досліджуваної процесуальної дії. [64, с. 166] В нашій категорії проваджень дані випадки також можуть мати місце, тому слідчому необхідно розуміти ці особливості конкретних правопорушень.

Наступним заходом, що відіграє вагоме значення при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, є створення сприятливих умов проведення пред'явлення для впізнання та дотримання нормативних приписів сприятиме результативності даної дії. Л.Д. Удалова перелічила об'єктивні фактори, які впливають на повноту, об'єктивність і правильність сприйняття об'єкта під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Вона до них відносить метеорологічні умови (туман, дощ тощо); умови освітлення (сонячний день, штучне освітлення тощо); тривалість сприйняття; кількість об'єктів, що спостерігаються; місце спостереження; відстань до об'єктів тиню. Звертаючись до цього переліку об'єктивних факторів, які впливають на достовірність слідчої дії Л.Д. Удалова прийшла до висновку, що

деякі із них ускладнюють процес сприйняття (метеорологічні умови, освітленість, тривалість сприйняття), що вимагає від слідчого уважності в оцінці результатів, урахування умов, які ускладнюють сприйняття. В той час як інші вимагають проведення пред'явлення для впізнання, за різким винятком, у тому ж місці і при такому ж розташуванні учасників, як і в момент сприйняття. До числа суб'єктивних факторів цей вона відносить психічний стан людини в момент сприйняття (хвилювання, страх), спрямованість уваги, тривалість сприйняття, фізичний стан (біль, недомагання), стан органів чуття [254, с. 20-21], що ми підтримуємо. З огляду на дослідження зазначених факторів слідчий повинен вибирати найбільш оптимальні умови проведення досліджуваної СРД.

Розглянемо особливості проведення пред'явлення для впізнання під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. В ряді випадків потерпілі і свідки вважають, що підозрюваного будуть спостерігати приховано, щоб він їх не побачив. Таке ставлення впізнаючого до майбутньої участі у слідчій (розшуковій) дії пояснюється тим, що не кожна особа психологічно готова до подібної зустрічі, на що можуть впливати стан здоров'я, стать, вік, залежність від злочинця тощо.

Зазначене пояснюється тим, що людина може злякатися і заявити, що серед представлених осіб не має того, кого бачила під час злочину. Практиці відомі випадки, зазначає З.І. Мітрохіна, коли потерпілі боялися увійти в приміщення, де було підготовлене пред'явлення для впізнання, незважаючи на наявність охорони, уникаючи зустрічі з насильником або іншим злочинцем [171, с. 45]. Тому ми пропонуємо при проведенні пред'явлення особи для впізнання під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає забезпечити умови, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує останньої. Зазначене відповідає положенню ч. 4 ст. 228 КПК стосовно пред'явлення для впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням.

Тому ми вважаємо найбільш ефективним застосування положення п. 2 ч. 1 ст. 232 КПК України (впізнання в режимі відеоконференції) для

забезпечення безпеки неповнолітніх потерпілих й свідків. Адже даний вид впізнання у слідчій діяльності практично не застосовується. На думку слідчих, це зумовлено відсутністю відповідного технічного забезпечення слідчого підрозділу (74 %) та складністю підготовки й проведення процесуальної дії (49 %) [Додаток Б]. Як було наведено вище, в багатьох випадках застосовувалось пред'явлення для впізнання за фотокартками.

Так, в лютому 2011 р. гр. Є. шляхом умовлянь втягнув неповнолітню гр. Ш. в заняття проституцією. У період з лютого по листопад 2011 р. він з метою забезпечення умов для заняття проституцією і підшукування осіб для надання їм неповнолітньою послуг сексуального характеру за грошову винагороду, використовуючи мобільний телефон, розмістив в меню «Знайомства» телевізійного інтертексту її номер мобільного телефону та на 4 веб-сайтах мережі Інтернет завантажив профілі з її анкетними даними, фотознімками та номером мобільного телефону. Вина підсудного у вчиненні інкримінованих злочинів підтверджена дослідженими в ході судового слідства доказами: протоколом пред'явлення фотознімків для впізнання від 06.01.12 р., в ході якого гр. Ж. впізнав гр. Є., як хлопця на ім'я гр. Є., якому він в травні 2011 р. передавав 100 грн. в якості оплати за надання дівчиною на ім'я гр. Ш. послуг інтимного характеру і гр. Ш. – як дівчину на ім'я гр. Ш., яка в травні 2011 р. за грошову винагороду надала йому і його знайомому послуги інтимного характеру; протоколом пред'явлення фотознімків для впізнання від 06.01.12 р., в ході яких гр. Й. впізнав гр. Є., як хлопця на ім'я гр. Є., якому він в травні 2011 р. передавав 100 грн. в якості оплати за надання дівчиною на ім'я гр. Ш. послуг інтимного характеру і гр. Ш. – як дівчину, яка в травні 2011 надавала йому і його знайомому послуги інтимного характеру; протоколом пред'явлення фотознімків для впізнання від 12.01.12 р., в ході якого гр. П. впізнав гр. Є. як чоловіка, якому близько 20.00 год. 09.11.11 р., перебуваючи біля НК «Міленіум» в м. Херсоні передав 300 грн. в якості оплати послуги інтимного характеру дівчини, яку той підшукав. [218]

Відповідно до ст. 231 КПК заповнюється протокол, який фіксує

результати проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії. Це є заключним етапом пред'явлення для впізнання. Крім протоколу використовуються й інші засоби фіксації ходу та результатів слідчої (розшукової) дії. Серед них необхідно виокремити фотографування та відеозапис. Аналіз матеріалів судово-слідчої практики [Додаток А] дозволяє констатувати, що при розслідуванні дозволяє зробити висновок, що під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства в ході пред'явлення для впізнання фотозйомка застосовувалася в 27 % випадків, а відеозапис – в 7 %.

Ми підтримуємо позицію М.М. Єфімова, який наголошує на тому, що відеозапис при розслідуванні злочинів проти моральності, доцільно застосовувати у таких випадках: якщо впізнання проводиться за голосом, особливостями мови, ходи та інших динамічних ознак людини; за наявності достовірної інформації, що суб'єкт впізнання надалі змінить показання і це поставить під сумнів достовірність результатів впізнання; за наявності достатніх підстав вважати, що суб'єкт впізнання не з'явиться до суду, а результати впізнання будуть оскаржені або поставлені під сумнів тощо. [65, с. 217] З огляду на це ми акцентуємо увагу на необхідності застосування технічних засобів фіксації процесуальної дії.

Як бачимо, нами було узагальнено тактичні помилки, яких припускаються слідчі при проведенні впізнання, та запропоновано алгоритм їх вирішення.

Крім того, на підставі аналізу положень окремих норм КПК України пропонується доповнити редакцію статті 228 КПК України десятою частиною такого змісту: «Учинення будь-яких дій особою, яка пред'являється для впізнання, спрямованих на перешкоджання або ухилення цьому, не є підставою для зупинення або переривання слідчої (розшукової) дії та не може вважатися підставою для спростування отриманих результатів».

Підводячи підсумок, зазначимо, що пред'явлення для впізнання є важливою слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Адже очевидці

вчинення досліджуваного суспільно-небезпечного діяння можуть безпосередньо вказати на конкретну особу – правопорушника. Найбільш розповсюдженим об'єктом, що пред'являється для впізнання є живі особи. Організаційно-підготовчі заходи до пред'явлення для впізнання мають значення для найбільш ефективного та повного проведення цієї слідчої (розшукової) дії. На робочому етапі найбільш доцільними тактичними прийомами є спостереження за поведінкою свідків, потерпілих та підозрюваних, а також скорочення часу його проведення.

3.3. Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства

Важливим криміналістичним засобом, що забезпечує найбільш ефективно та швидко кримінальне провадження по факту втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, є використання спеціальних знань. Вони використовуються під час розслідування будь-якого кримінального правопорушення. Це пояснюється необхідністю розширення можливостей слідчого за рахунок залучення до процесу інших осіб. Адже він, як і кожна інша особа, не може володіти різного роду знаннями, вміннями та навичками. В той же час, необхідно розуміти, що використання тих чи інших знань виникає в залежності від конкретної ситуації, що склалася під час розслідування. Тому особливості їх вибору та застосування при виявленні фактів втягнення неповнолітнього в заняття проституцією потребують докладного розгляду.

Досліджуючи зазначену наукову категорію необхідно для початку надати її визначення. Так, Є.І. Зуєв зазначає, що спеціальними є професійні, що відповідають сучасному рівню розвитку пізнання (виключаючи галузі процесуального та матеріального права) у науці, техніці, мистецтві або ремеслі, використання яких у боротьбі зі злочинністю сприяє виявленню доказової та оперативної-розшукової інформації, а також які сприяють розробці технічних

засобів і тактичних прийомів виявлення і фіксації слідів або інших ознак злочинних діянь. [74, с. 72]

В свою чергу, Б.В. Романюк надає таке тлумачення: «спеціальні знання – це сукупність науково обґрунтованих відомостей окремого (спеціального виду), якими володіють особи – спеціалісти у рамках будь-якої професії у різних галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла, і, відповідно до норм кримінально-процесуального законодавства, використовують їх для успішного вирішення завдань кримінального судочинства» [197, с. 57]. А вже В.І. Шиканов характеризує їх як знання та практичний досвід, що необхідні для всебічного, повного й об'єктивного встановлення обставин, що входять в предмет доказування [277, с. 4].

На нашу думку, найбільш вдало формулює це поняття Г.І. Грамович зазначаючи, що спеціальними в кримінально-процесуальному значенні будуть систематизовані наукові знання, вміння та навички в окремій галузі людської діяльності (виключаючи знання в галузі матеріального і процесуального права), одержані в результаті цілеспрямованої професійної підготовки та досвіду роботи, що використовуються з метою збирання доказової та орієнтуючої інформації про злочинне діяння, а також сприяють розробці технічних засобів і прийомів роботи з доказами та встановлення вагомих обставин, що мають значення для справи [49, с. 12]. Хоча навіть до означеного визначення можна навести декілька зауважень.

Зокрема, ми підтримуємо позицію М.Г. Щербаковського, який вказує наступне. Якщо говорити про вміння експерта, то, насамперед, слід вказати на те, що він знає, як провести дослідження, тобто володіє знаннями про об'єкт дослідження і способи вилучення з нього необхідної інформації. Тому в поняття вміння необхідно включити знання про об'єкти і методи, методики дослідження. З іншого боку, вміння завжди є застосуванням знань, тобто недостатньо просто знати щось про предмет, необхідно опанувати цілим рядом дій та операцій для того, щоб застосувати ці знання. Таким чином, уміння – це цілеспрямовані дії (операції, дослідження) з об'єктом на основі знання про

нього. У цьому сенсі виконання дії на основі навичок стає автоматичним. У свідомості обізнаної особи, наприклад, висуваються на передній план цілі, заради яких виконуються дії, і умови, в яких вони протікають, а також їх можливі результати. На підставі викладеного вважаємо, що включення в поняття «спеціальних знань» вмінь та навичок є зайвим й не відповідає прийнятним у педагогіці та психології положенням. Тому цілком вірним є роз'єднання законодавцем спеціальних знань та навичок їх застосування у спеціаліста в кримінальному провадженні (ст. 71 КПК України). [271, с. 225-226]

Використання спеціальних знань, на думку опитаних працівників правоохоронних органів [Додаток Б], є незамінним способом виявлення й фіксації нових доказів. Таку думку підтримує 93 % опитаних респондентів.

При розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, можуть застосовуватися різні спеціальні знання. Звичайно, їх використання потрібно розглядати крізь призму їх оперування ними тими чи іншими суб'єктами при проведенні відповідних слідчих (розшукових) дій. У кримінально-процесуальному законодавстві України як суб'єкти використання спеціальних знань, про що наголошує І.В. Пиріг, чітко визначені їх безпосередні носії – слідчий, спеціаліст, експерт [188, с. 37]. О.В. Фролов з цього приводу наголошує, що до суб'єктів застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні необхідно відносити наступних осіб: експерта; спеціаліста; педагога; психолога; перекладача; безпосередньо особу, що проводить розслідування. [256, с. 82]

Тобто спеціальні знання, в залежності від того, який суб'єкт їх застосовує при розслідуванні досліджуваної категорії злочинів, можуть використовуватися як безпосередньо слідчим, так і опосередковано.

А вже Ю.М. Черноус наголошує на тому, що реалізація техніко-криміналістичного забезпечення стосується різних питань, пов'язаних із залученням спеціальних знань, участю спеціалістів (зокрема, інспекторів-криміналістів, судових експертів) при проведенні слідчих (розшукових) дій,

вилученням речових доказів, наступним проведенням судових експертиз. Судово-експертна діяльність є предметом дослідження за змістом багатьох наукових робіт, заслуговує особливої уваги у структурі техніко-криміналістичного забезпечення, а згідно іншої точки зору – як самостійна складова криміналістичного забезпечення. Таким чином, основний зміст техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів складають відповідні спеціальні знання і технічні засоби, а також суспільні відносини, що складаються у процесі їх застосування. Розвиток суспільних відносин, вплив науково-технічного прогресу, удосконалення засобів та методів злочинної діяльності вимагають постійної уваги до вказаних питань. [268, с. 221]

В свою чергу, О.В. Бишевець визначила, що спеціальні знання можуть бути процесуальними та непроцесуальними. До процесуальної форми автор відносить: проведення судових експертиз (ст. ст. 242-245 КПК України); залучення спеціалістів для участі в окремих СРД (ст. ст. 71, 226, 227, 491 КПК України) з метою надання допомоги слідчому у виявленні, фіксації та вилученні слідів злочину, речових доказів, надання консультацій зі спеціальних питань, застосування технічних засобів у кримінальному провадженні як одного з способів виявлення і фіксації (закріплення) доказів (п. 2 ч. 1 ст. 103, ч. 2 ст. 104, п.п. 1, 3, 4 ч. 2 ст. 105, ч.ч. 1-4 ст. 107 КПК України); письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у СРД щодо особливостей виявлення і фіксації слідів та інших об'єктів (п. 2, ч. 2 ст. 105 КПК України). Серед непроцесуальними форм використання спеціальних знань були вирізнені такі: проведення ревізій; проведення аудиторських перевірок; проведення попереднього дослідження об'єктів; консультації спеціалістів. [19, с. 188]

Серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства [Додаток А] потрібно виділити:

- безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час досудового розслідування – 7 %;
- призначення та проведення судових експертиз – 96 %;

– участь спеціаліста при проведенні окремих процесуальних дій – 68 %.

На наше переконання важливою складовою розслідування досліджуваного кримінального правопорушення є участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій. Слід зазначити, що спеціалістом згідно ст. 71 КПК у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. [120]

Як бачимо, головним завданням цього учасника процесу є консультування працівників правоохоронних органів з різноманітних питань, що виникають під час кримінального провадження. В.В. Коваленко акцентує увагу на тому, що спеціаліст, надаючи допомогу слідчому у виявленні, фіксації, вилученні та попередньому дослідженні слідів, може дати консультацію щодо перспектив майбутнього експертного дослідження тих чи інших об'єктів, а також кількості матеріалів, необхідних для проведення експертизи [89, с. 137].

Ми погоджуємося з позицією О.Ю. Бутиріна, який наголошує на тому, що відмінність в характері діяльності спеціаліста по відношенню до експерта, зазначаючи, що спеціаліст дає консультацію в усній або письмовій формі, виходячи з професійних знань, без проведення спеціальних досліджень, що призначаються ухвалою суду. [26, с. 17]

Зокрема, під час огляду місця події спеціалісти повинні вивчати його з особливою ретельністю. Як зазначають окремі науковці допомога спеціаліста при проведенні зазначеної процесуальної дії складається у наступному:

- визначення меж території, яка підлягає огляду;
- установлення способу огляду місць найбільш ймовірного відступу злочинця. Перелік об'єктів пошуку залежить від характеру вчиненого злочину. Тому спеціаліст при проведенні оглядів (обшуків) звертає увагу слідчого на об'єкти, які можуть мати значення для розслідування кримінальної справи;
- вибір і використання технічних засобів відповідно до об'єкта огляду;
- проведення пошукових дій з метою виявлення слідів, у тому числі і

мікрооб'єктів (наприклад, у кишенях одягу підозрюваного);

– проведення необхідних найпростіших геометричних, вагових та інших вимірювань (наприклад, установлення розміру об'єктів, зважування знайдених об'єктів та ін.);

– проведення попередніх досліджень слідів; орієнтуюча інформація, отримана у результаті попередніх досліджень: – полегшує і прискорює проведення наступних судових експертиз; – має важливе значення для термінового проведення оперативно-розшукових заходів і слідчих дій; – є підставою для моделювання події злочину, висування версій та ін.;

– фіксація об'єктів та слідів, що вилучаються, шляхом ретельного опису у протоколі слідчої дії та фото- й відеозйомки;

– вилучення і упакування виявлених наркотиків, слідів, об'єктів-носіїв; 9) роз'яснення щодо виявлених об'єктів або слідів;

– надання консультацій щодо подальшого експертного дослідження вилучених об'єктів. [182, с. 6]

Так, в період часу з червня 2013 року до кінця липня 2013 року гр. Д., шляхом використання уразливого стану внаслідок тяжких сімейних обставин, важкого матеріального становища та переконання у вигідності надання оплатних сексуальних послуг, втягнула неповнолітніх гр. О., гр. Є. та гр. З. у зайняття проституцією та здійснювала сутенерство, а саме забезпечувала їх зайняття проституцією у вказаний період, шляхом надання їм орендованого нею помешкання за адресою м. Берегово, вул. Роздоріжжя Мочолівська, 31 та підшукування замовників оплатних сексуальних послуг. [224] Під час огляду орендованого приміщення спеціаліст зібрав достатню доказову базу, що дала змогу в подальшому призначити та провести ряд експертиз, які знівелювали показання затриманих осіб.

Тому в ході огляду місця події спеціаліст повинен проводити пошук різноманітних слідів: слідів крові, плями слини, поту, волосся тощо. Такі сліди можуть залишатися в найрізноманітніших місцях. Наприклад, як зазначають О.І. Юрін та Ю.Д. Федоров, слина може бути виявлена на недопалках,

поштових конвертах, посуді, а також у вигляді плямків. Виявляється вона за допомогою ультрафіолетової лампи, в променях якої вона світиться блакитним кольором. В центральній частині плями на вигляд більш темні, ніж по краях. [280, с. 8].

Доречною є позиція К.Ю. Берези, яка зазначає, що в ході огляду необхідно старанно досліджувати піднігтевий вміст осіб, що були задіяні в статевому акті. У зіскобах із-під їх нігтів при мікроскопічному дослідженні можуть бути виявлені волокна одягу, обривки волосся, сліди крові, які можуть бути направлені на експертизу. Особливої уваги вимагає огляд статевих органів. На статевому члені можуть бути виявлені ушкодження, заподіяні особі при вчиненні грубих спробах статевого акту – садна, подряпини, синці, надриви вуздечки, сліди укусів, в препуціальному мішку – волосся, яке належить особі, на статевому члені – кров, елементи вмісту піхви, слина, кал (при спотворених формах статевого акту). Всі речові докази надсилаються на біологічне дослідження. Також обов'язково вилучаються використані та невикористані презервативи. [17, с. 307]

Крім застосування спеціальних знань під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, важливою складовою кримінального провадження є призначення та проведення судових експертиз. Розглянемо їх окремі особливості при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства.

Загалом, відповідно до чинного КПК України експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. [120] Аналіз матеріалів кримінальних проваджень доводить, що проведення різних видів експертних досліджень надає відповідь на запитання, що цікавлять працівників правоохоронних органів на різних етапах розслідування. [135, с. 76]

В свою чергу, В.М. Глібко сформулював визначення поняття

криміналістичної експертизи як лабораторного дослідження об'єктів з метою встановлення їхнього фактичного стану; можливості проведення певних дій; обставин, за яких були проведені дії; невидимих слідів зашифрованого змісту; групової належності об'єктів або їх тотожності. [109, с. 430]

Інші автори зазначають, що криміналістичні експертизи призначаються для встановлення факту взаємодії підозрюваного з потерпілим, предметами його одягу, а також обстановки вчинення злочину по слідах-нашаруваннях різного роду мікрочастинок. [78, с. 73]

Слід наголосити на тому, що предмет експертиз визначається переліком питань, що підлягають вирішенню експертом. Зокрема, М.Г. Щербаковський зазначив, що він експертизи визначається рівнем розвитку тієї чи іншої галузі знань та практичної розробленістю методів встановлення окремих фактів. По-перше, він повинен бути випробуваний експертною практикою та для його встановлення розроблено відповідні методики, по-друге мати значення для розслідування справи. Одночасне врахування обох критеріїв дозволяє точно визначити конкретний предмет експертизи та відповідно – коло питань експерту. [272, с. 189]

К.О. Чаплинський серед головних цілей використання експертом спеціальних знань під час експертизи визначає сприяння повному і швидкому розкриттю та розслідуванню злочинів, встановлення істини у кримінальній справі, дослідження певних об'єктів і явищ, отримання необхідних відомостей для встановлення обставин, що мають значення для правильного та обґрунтованих рішень по справі; сприяння виявленню, фіксації і вилученню доказів та з'ясуванню спеціальних питань, що виникають при проведенні слідчих дій. [262, с. 236]

Тобто при проведенні судової експертизи структура функцій слідчого дещо змінюється. Якщо при проведенні загальної маси слідчих дій слідчий є особою, що здійснює дії, то в даному випадку його функція змінюється таким чином: у тактиці проведення експертизи слідчий в основному виконує функції організації, контролю та фіксації. [59, с. 249]

Ми пропонуємо поділяти їх на дві основні групи, які призначаються для:

- 1) ідентифікації злочинця (сутенера), знарядь злочину, транспортних засобів;
- 2) дослідження учасників злочину.

Обов'язкові експертизи проводяться для встановлення обставин, прямо зазначених у ч. 1. ст. 91 КПК України або таких, що зумовлені складними технічними, фізичними, хімічними явищами чи їх сукупністю

Стосовно структури проведення експертизи, то ми підтримуємо позицію А.В. Гриненка, який зазначає, що вона має складатися з декількох етапів: підготовки та призначення експертизи, взаємодії слідчого та експерта, отримання висновку та його оцінку. [199, с. 509]

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] нами визначено перелік судових експертиз, які здебільшого призначаються у справах при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, зокрема:

- судово-медична – 82 %;
- експертиза холодної зброї – 2 %;
- судово-біологічна – 75 %;
- судово-балістична – 2 %;
- судово-хімічна – 21 %;
- судово-психіатрична – 59 %;
- трасологічна – 31 %.

Зазначені експертизи призначаються під час розслідування досліджуваного кримінального правопорушення в різних сукупностях. Це залежить від конкретних предметів, виявлених під час проведення різних СРД, НСРД та інших процесуальних дій. Зокрема, огляду місця події, обшуків приміщень та осіб тощо.

Так, в січні 2015 року гр. Ж. вирішила зайнятися сутенерством на території м. Краматорська, Донецької області. З метою виконання злочинного наміру, спрямованого на отримання неконтрольованого прибутку, ОСОБА_2

розробила злочинний план, що передбачав спільне, із залученими до групи особами, скоєння корисливого злочину, протягом тривалого часу на території Донецької області, а саме, заняття сутенерством, тобто, здійснення дій по забезпеченню заняття проституцією іншими особами з втягненням осіб в заняття проституцією з використанням їх уразливого стану, планування протиправних дій з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи. Після чого гр. Ж. з метою створення організованої групи, в різний період часу запропонувала своєму чоловіку та раніше знайомим двом особам спільно з нею займатися сутенерством. В ході злочинної діяльності в заняття проституцією було втягнуто багато неповнолітніх дівчат. Під час проведення обшуків за місцем проживання підозрюваних, а також місць надання інтимних послуг були виявлені наступні речі: пістолет «ZORAKI-MOD.914» та магазин з набоями у кількості 7 штук; 6 презервативів; 2 використані презервативи; 182 пачки з презервативами; 66 пачок з гелем-змазкою; сірниковий коробок, скляну банку, об'ємом 1 літр, паперовий згорток, картонну коробку з надписом «Доменик» з особливо небезпечним наркотичним засобом – канабісом, дві пластикові пляшки, пристосовані для куріння. [219]

В наведеному провадженні призначався великий перелік вищенаведених судових експертиз:

- судово-медична – неповнолітніх осіб, що надавали інтимні послуги;
- судово-біологічна – сліди, виявлені на місці події, використані презервативи;
- судово-балістична – пістолет «ZORAKI-MOD.914» та магазин з набоями у кількості 7 штук;
- судово-хімічна – сірниковий коробок, скляну банку, об'ємом 1 літр, паперовий згорток, картонну коробку з надписом «Доменик» з особливо небезпечним наркотичним засобом – каннабісом, дві пластикові пляшки, пристосовані для куріння.
- судово-психіатрична – підозрюваних, а також неповнолітніх осіб, що

надавали інтимні послуги.

Крім того, на основі аналізу слідчої практики [Додаток А] визначено, що експертизи призначалися з моменту внесення відомостей до ЄРДР протягом: а) 5 діб – 12 %; б) 15 діб – 33 %; в) 1 місяця – 36 %; г) понад 1 місяць – 19 %.

Результати судово-медичної експертизи є важливим джерелом інформації, яку слідство отримує під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Але для найбільш повного її отримання потрібно дотримуватись певних рекомендацій. Насамперед, перед екпертом потрібно поставити вичерпний перелік питань, пов'язаних із встановленням окремих аспектів стану потерпілого.

Стосовно судово-біологічної експертизи, то у випадках дослідження доказів зі слідами, що схожі на кров, перед екпертом необхідно ставити наступні питання:

- чи міститься у сліді кров;
- належить кров людині чи тварині;
- чи може кров належати певній особі;
- належить кров чоловіку чи жінці;
- який механізм утворення слідів крові на речових доказах;
- яке регіональне походження крові (з якої вона частини тіла);
- як давно утворився слід;
- яка кількість рідкої крові, що створила сліди на речових доказах

тощо. [88, с. 79]

Судово-психіатрична експертиза призначається для визначення психічного стану підозрюваного, потерпілого чи свідків за наявності даних, які викликають сумнів щодо їх осудності. Вивченням матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що 7 % досліджуваних правопорушень вчинені в стані алкогольного сп'яніння. Тому можна погодитися із А.С. Дмитрієвим, який зазначає, що емоційне збудження виникає на тлі алкогольного сп'яніння і найчастіше є проявом розгальмованості афективних реакцій. В зв'язку з цим експерти-психологи повинні мати в своєму розпорядженні висновок судово-

наркологічної експертизи про наявність або відсутність у підозрюваного в момент вчинення правопорушення алкогольного сп'яніння, а також його ступінь. [55, с. 408]

І.Д. Спіріна акцентує увагу на тому, що судово-психіатрична експертиза, не вирішує питання про осудність, а дає лише свій висновок, що стосується психічного стану особи. Питання про осудність або неосудність вирішується слідчими підрозділами та судом. [217, с. 42]

Для ілюстрації цього та інших матеріалів кримінальних проваджень, доречна буде позиція М. М. Коченова, який вказує на те, що стану афекту потерпілого передують гостро конфліктна ситуація з винною особою, що спонукає до негайного реагування. Ознаками такої ситуації, що може бути причиною афекту, є: обставини, що загрожують життю людини і вчинки оточуючих; їх висловлювання, соціальні оцінки, що глибоко зачіпають або травмують її. [102, с. 36]

З огляду на даний приклад та інші матеріали кримінальних проваджень, ми підтримуємо думку В.В. Нагаєва, який вказує на те, що стану афекту потерпілого передують гостроконфліктна ситуація з винною особою, що спонукає до негайного реагування. Ознаками такої ситуації, що може бути причиною афекту, є: обставини, що загрожують життю людини і вчинки оточуючих; їх висловлювання, соціальні оцінки, що глибоко зачіпають або травмують її. [175, с. 144-145]

На нашу думку, доречним є перелік питань, які пропонують окремі вчені для постановки експертів-психологів, зокрема:

- які індивідуально-психологічні особливості підозрюваній;
- які особливості міжособистісних відносин потерпілого та підозрюваного (соціально-психологічна характеристика динаміки їхніх міжособистісних взаємовідносин, їх конфлікту, аналіз способів вирішення конфліктних ситуацій);
- яким чином виявлені особистісні характеристики могли вплинути на особливості поведінки підозрюваного в досліджуваній ситуації;

– чи заходився підозрюваний у момент вчинення злочину в стані фізіологічного афекту. []

Крім визначених експертиз іноді працівники правоохоронних органів призначають специфічні експертизи. Зокрема, мистецтвознавчу.

Так, в лютому 2011 р. гр. Є. шляхом умовлянь втягнув неповнолітню гр. Ш. в заняття проституцією. У період з лютого по листопад 2011 р. він з метою забезпечення умов для заняття проституцією і підшукування осіб для надання їм неповнолітньою послуг сексуального характеру за грошову винагороду, використовуючи мобільний телефон, розмістив в меню «Знайомства» телевізійного інтертексту її номер мобільного телефону та на 4 веб-сайтах мережі Інтернет завантажив профілі з її анкетними даними, фотознімками та номером мобільного телефону. Вина підсудного у вчиненні інкримінованих злочинів підтверджується дослідженими в ході судового слідства доказами: протоколом огляду від 16.01.12 р., згідно якого було оглянуто веб-сайти мережі Інтернет і зображення оголених статевих органів, які були скопійовані на оптичний диск; висновком мистецтвознавчої експертизи № 112 від 17.01.12 р., згідно з якою представлений на експертизу диск DVD-R містить графічні файли порнографічного характеру в кількості 34 штук. [218]

Важливим елементом використання спеціальних знань під час розслідування є оцінка висновку експерта. Висновок експерта не має переваги перед іншими доказами та не є обов'язковим для слідчого, однак, незгода його з експертним висновком повинна бути мотивована у відповідному процесуальному документі – постанові про призначення повторної експертизи. В судовому засіданні, як зазначає Н.В. Скорик, суд може розглянути справу і без участі експерта. Для цього вивчається висновок експерта, який він надав на досудовому слідстві. Потім висновок повністю оголошується, обговорюється судом та оцінюється ним [212, с. 164].

З цього приводу доречно звернутися до позиції Л.Д. Удалової, яка відмічає, що експертиза та допит експерта – це зовсім різні слідчі дії. Вона

аргументує це, говорячи, що свідчення експерта не належать до джерел доказів, вони містять різні фактичні дані, на основі яких слідчий чи суд (суддя) встановлює наявність або відсутність суспільно-небезпечного діяння. [253, с. 112]

В той же час, як доречно зазначає Г.А. Абдумаджидов, допит зазначеної особи не повинен підміняти собою експертизу [1, с. 160]. Тому не варто нехтувати можливістю застосування відеозапису при проведенні цих заходів. Ці науково-технічні засоби мають бути застосовані по відношенню до осіб, які вчинили злочин або будь-яким чином причетні до вчинення, інакше будуть порушені конституційні гарантії недоторканості особи, що є прямим порушенням законності.[185, с. 115] Крім того, під час розслідування досліджуваного кримінального правопорушення зазначена дія є одним зі способів оцінки достовірності висновку експерту.

Аналіз опитування респондентів [Додаток Б] дозволив встановити, що результати експертного дослідження дозволили: викрити злочинця у вчиненні конкретних діянь – 47 %; одержати відомості про особливості вчинення кримінального правопорушення – 68 %. Якщо при розслідуванні застосовувати експертизи, на важливість яких було наголошено вище, то даний показник буде зростати.

Зважаючи на неоднорідність й специфічність об'єктів експертних досліджень у кримінальних провадженнях вказаної категорії, ми вважаємо також доцільним проведення комплексних експертних досліджень:

- судово-медичної та судово-психіатричної;
- судово-медичної та судово-біологічної.

Підводячи підсумок, зазначимо, що використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства має важливе значення протягом всього кримінального провадження. Вони можуть використовуватись як безпосередньо особою, так і опосередковано.

Залучення відповідних спеціалістів до проведення огляду місця події дає

позитивні результати: вилучається більша кількість доказової інформації, які можна використовувати в ході розслідування зазначених кримінальних правопорушень. В досліджуваних кримінальних провадженнях в основному призначаються судово-медичні та різні види судово-біологічних експертиз. Трасологічні експертизи, а також інші криміналістичні експертизи, призначаються досить рідко. Лише комплексне використання спеціальних знань надасть змогу більш чітко відтворювати частини явища.

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи даний розділ, можна зробити наступні висновки:

На підставі аналізу наукових праць учених окреслено особливості організації і тактики проведення процесуальних дій із урахуванням слідчих ситуацій.

З'ясовано, що огляд переважно відбувався за несприятливих ситуацій (82 %), зокрема: невстановлення очевидців події – 53 %; відсутність (знищення) слідів злочину – 47 %; очевидці злочину наявні, проте вони не можуть назвати прикмети, за якими можна встановити сутенера – 18 %.

На думку слідчих, при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 303 КК України, огляд є найбільш незамінною й ефективною процесуальною дією. Дані, які отримані під час огляду, у 47 % випадках є джерелом інформації для висування версій, встановлення особи сутенера та проведення подальших процесуальних дій, НСРД й розшукових заходів.

Встановлено, що здебільшого слідчими проводилися такі огляди: місця події – 100 %, живих осіб (освідування) – 79 %, комп'ютерної техніки – 68 %, предметів і документів – 54 %.

Наголошено на організаційно-підготовчих заходах огляду. Зосереджено увагу на ретельному доборі учасників процесуальної дії.

Під час проведення огляду необхідно виявляти і вилучати: 1) документи,

які містять відомості про неповнолітніх та сутенерів; 2) мобільні телефони неповнолітніх з перепискою із сутенером, фотографіями чи відеороликами; 3) комп'ютерну техніку, на якій може міститися інформація про діяльність сутенера чи надання неповнолітніми послуг інтимного характеру; 4) сліди біологічного походження; 5) дорогоцінні предмети та інші речі, які в подальшому можна пред'явити для впізнання; 6) предмети, що вказують на факт надання послуг інтимного характеру (презервативи, інші предмети, що пристосовані для задоволення статевої пристрасті).

Виявлено найбільш характерні тактичні помилки й прорахунки, що допускають слідчі під час огляду місця події.

Акцентовано увагу на особливостях проведення освідування за участю неповнолітнього (54 %). Освідування дозволяє слідчому безпосередньо сприймати об'єкти з метою виявлення особливих прикмет та слідів злочину.

На підставі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що одночасний допит проводився у 65 % випадках. Окрім того, виявлено кількість учасників одночасного допиту, зокрема: а) два допитуваних – 97 %; б) три – 2 %; в) чотири і більше – 1 %. На думку більшості слідчих (95 %) одночасний допит є найбільш ефективною процесуальною дією, що провадиться на подальшому етапі розслідування сутенерства.

Відповідно до процесуального статусу учасників слідчої (розшукової) дії допит проводився між: неповнолітнім і сутенером – 51 %; неповнолітнім потерпілим і свідком – 11 %; підозрюваними (сутенером, звідником) – 23 %; свідками – 4 %; потерпілими – 11 %; підозрюваним й свідками – 31 %.

Виокремлено конфліктні ситуації допиту за участі неповнолітніх й сутенера. Зважаючи на конфліктний характер одночасного допиту, необхідною умовою для отримання достовірних й повних показань є ретельна та всебічна підготовка до його проведення.

Виявлено, що значна кількість неповнолітніх, які втягнуті у заняття проституцією (34 %), відмовляються давати будь-які свідчення та співпрацювати зі слідчим, побоюючись розголошення злочинної події. Для

подолання психологічного бар'єру запропоновано тактичні прийоми встановлення психологічного контакту із неповнолітнім. Акцентовано увагу на необхідності ретельного вивчення особи неповнолітнього та збирання оперативної інформації відносно нього.

З'ясовано, що одночасний допит раніше допитаних осіб проводився з метою: викриття одного із допитуваних у дачі неправдивих показань – 48 %; з'ясування причин суперечностей в показаннях допитаних та їх усунення – 54 %; посилення позиції сумлінних учасників допиту, які надали правдиві показання – 69 %; додаткової перевірки й закріплення показань свідків, потерпілих, підозрюваних – 19 %.

Акцентовано увагу на необхідності використання відеозапису проведення допитів, особливо за участі неповнолітнього та сутенера.

Визначено процесуальний порядок, особливості організації й тактики проведення впізнання за участю неповнолітніх. З'ясовано, що переважно для впізнання пред'являлися: а) підозрювані в натурі – 46 %; б) підозрювані за фотографічними зображеннями – 42 %; в) предмети й знаряддя злочину – 9 %; г) приміщення та окремі ділянки місцевості – 1 %. Аргументовано, що знаряддя злочину доцільно пред'являти не тільки неповнолітньому, але й сутенеру та іншим особам, які могли бачити цей предмет.

Виявлено тактичні ризики помилкового впізнання або його зриву стороною захисту. Зважаючи на це, слідчим рекомендовано відмовитися від пред'явлення сутенера (звідника) для впізнання й провести інші процесуальні дії та розшукові заходи.

Узагальнено тактичні помилки, яких припускаються слідчі при проведенні впізнання, та запропоновано алгоритм їх вирішення. Наголошено на необхідності застосування технічних засобів фіксації процесуальної дії.

Виокремлено основні форми використання спеціальних знань. Визначено перелік судових експертиз, що можуть призначатися у справах за ст. 303 КК України, та запропоновано поділяти їх на дві основні групи, які призначаються для: 1) ідентифікації злочинця (сутенера), знарядь злочину, транспортних

засобів; 2) дослідження учасників злочину. Обов'язкові експертизи проводяться для встановлення обставин, прямо зазначених у ч. 1. ст. 91 КПК України або таких, що зумовлені складними технічними, фізичними, хімічними явищами чи їх сукупністю.

На основі аналізу матеріалів кримінальних справ й проваджень визначено перелік судових експертиз, які здебільшого призначаються у справах досліджуваної категорії, зокрема: судово-медична – 82 %; експертиза холодної зброї – 2 %; судово-біологічна – 75 %; судово-балістична – 2 %; судово-хімічна – 21 %; судово-психіатрична – 59 %; трасологічна – 31 %.

Встановлено, що експертизи призначалися з моменту внесення відомостей до ЄРДР протягом: а) 5 діб – 12 %; б) 15 діб – 33 %; в) 1 місяця – 36 %; г) понад 1 місяць – 19 %.

Визначено об'єкти різних за природою експертних досліджень та окреслено питання, що можна вирішити під час їх проведення. Враховуючи специфіку кожного виду експертиз аргументовано, що лише комплексне використання спеціальних знань надасть змогу більш чітко відтворювати частини явища.

Основні результати розділу опубліковані у працях [135; 137; 140; 143].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичний аналіз та розв'язання наукового завдання з розробки й наукового обґрунтування концептуальних засад методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Найсуттєвішими результатами дослідження є такі:

1. Визначено сутність та структуру криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, в якій виокремлено наступні елементи: спосіб вчинення злочину; засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією; обстановка злочину; слідова картина; особа злочинця (сутенера); особа неповнолітнього потерпілого.

2. Виокремлено типові способи та засоби втягнення неповнолітнього в заняття проституцією. Доведено, що при вчиненні досліджуваного правопорушення здебільшого має місце повноструктурний склад способу, адже переважно (96 %) мають місце елементи підготовки й приховування злочину. Визначено способи підготовки до його вчинення: планування злочину – 98 %; пошук приміщення для надання інтимних послуг – 37 %; облаштування зазначеного приміщення – 18 %; добір співучасників звідництва та розподіл між ними функцій – 62 %; підбір неповнолітніх осіб для систематичного надання ними на постійній основі іншим особам сексуальних послуг - 82 %; вибір й підготовка засобів злочину – 79 %; створення у неповнолітнього мотивації до заняття проституцією – 57 %; пошук клієнтів – 26 %; визначення засобів зв'язку між сутенером і клієнтами – 49 %; розміщення оголошень в ЗМІ чи Інтернеті – 28 %; виготовлення візиток – 2 %. Запропоновано класифікацію засобів втягнення неповнолітніх в заняття проституцією. Розкрито типові способи приховування сутенерства.

3. Здійснено науковий аналіз обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, шляхом дослідження окремих її елементів: місця, часу, умов та слідової картини злочину. Вперше

запропоновано класифікацію місць учинення кримінального правопорушення, зокрема: розважальні заклади (нічні клуби, кафе, бари, ресторани); місця проведення вільного часу (бази відпочинку, готелі, «зйомні» квартири; місця проживання «замовника» (квартири, будинки, дачні кооперативи); відкрита місцевість (парки, сквери, лісосмуги); підсобні приміщення (фотостудії, масажні салони). Охарактеризовано час й умови здійснення сутенерства.

Окреслено слідову картину злочину. Виявлено вузлові ділянки, де можуть бути зосереджені сліди кримінального правопорушення, зокрема це місця: а) надання неповнолітніми інтимних послуг; б) проживання сутенера; в) проживання неповнолітнього потерпілого.

4. Визначено криміналістично вагомі ознаки особи злочинця (сутенера). Надано типову характеристику особи злочинця, який втягує неповнолітніх до заняття проституцією: це здебільшого жінки, віком від 30 до 40 років, які мають базову вищу освіту, заміжні, не мають постійного місця роботи, раніше притягувалися до кримінальної відповідальності за злочини проти громадського порядку й моралі.

Виявлено віктимологічні групи неповнолітніх, втягнутих в заняття проституцією, а саме це: особи із малозабезпечених сімей – 29 %; особи, які навчаються далеко від місця проживання батьків – 67 %; особи з нестабільною психікою або психічними захворюваннями – 11 %; особи із неблагополучних сімей – 54 %; особи, які проживають в зоні проведення антитерористичної операції – 5 %.

5. Виокремлено обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, зокрема: 1) наявність факту втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства; 2) у чому саме полягали ці дії; 3) способи учинення злочину; 4) засоби й знаряддя, які застосовував сутенер для втягнення неповнолітнього в заняття проституцією; 5) обстановка злочинної події; 6) місце злочинних дій; 7) тривалість злочинної діяльності; 8) відомості, що характеризують особу злочинця (сутенера); 9) мотиви злочину; 10) обставини, що впливають на

ступінь й характер відповідальності злочинця; 11) конкретні наслідки діяння; 12) характеристика особи неповнолітнього; 13) психологічний стан неповнолітнього, до та після втягнення його в заняття проституцією; 14) вчинення відносно неповнолітнього інших суспільно-небезпечних діянь; 15) причини та умови, що сприяли учиненню злочину; 16) обставини, що впливають на ступінь й характер відповідальності злочинця.

6. Виокремлено й систематизовано типові слідчі ситуації розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства, зокрема: а) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, є достатні фактичні дані, які свідчать про конкретні обставини злочину та її причетності до нього – 19 %; б) злочинець (сутенер) відомий, але недостатньо доказів для повідомлення йому про підозру – 47 %; в) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, наявні матеріальні сліди й очевидці злочину, але вона переховується від слідства й суду – 18 %; г) наявний факт втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, але відсутні матеріальні сліди й очевидці злочину, особу злочинця не встановлено – 16 %.

7. Конкретизовано організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду, одночасного допиту раніше допитаних осіб та пред'явлення для впізнання.

Розкрито тактичні помилки, яких припускаються слідчі при огляді місця події, зокрема: невчасне здійснення огляду – 67 %; нелогічне й поверхневе дослідження слідів на місці події – 69 %; невикористання розшукової інформації – 72 %; недостатність техніко-криміналістичних засобів для виявлення слідів злочину – 56 %; відсутність додатків до протоколу огляду – 79 %. Запропоновано організаційно-підготовчі заходи та удосконалено тактичні прийоми проведення огляду місця події та освідування.

Встановлено, що більшість одночасних допитів (93 %) за участі підозрюваних (сутенер, звідник) та неповнолітніх проводяться у конфліктних ситуаціях. Для подолання конфліктних ситуацій допиту запропоновано найбільш ефективні прийоми його проведення: 1) встановлення психологічного

контакту; 2) втягнення неповнолітнього у суперечку з метою виявлення нових обставин, що мають значення для справи; 3) використання рефлексії неповнолітнього; 4) деталізація показань учасників допиту; 5) пред'явлення доказів для активізації пам'яті допитуваних осіб; 6) спостереження за поведінкою допитуваного; 7) застосування відеозапису.

З'ясовано, що у більшості кримінальних проваджень одночасний допит був вкрай необхідним, проте проводився лише у 65 % випадках. Виявлено низьку ефективність одночасних допитів, адже лише у 18 % випадків протиріччя у показаннях підозрюваних (сутенера, звідника) і неповнолітнього було усунуто.

Доведено ефективність застосування положення п. 2 ч. 1 ст. 232 КПК України (впізнання в режимі відеоконференції) для забезпечення безпеки неповнолітніх потерпілих й свідків. З'ясовано, що даний вид впізнання у слідчій діяльності практично не застосовується. На думку слідчих, це зумовлено відсутністю відповідного технічного забезпечення слідчого підрозділу (74 %) та складністю підготовки й проведення процесуальної дії (49 %).

8. Конкретизовано форми використання спеціальних знань під час розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Серед основних форм виділено: безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час досудового розслідування – 7 %; призначення та проведення судових експертиз – 96 %; участь спеціаліста при проведенні окремих процесуальних дій – 68 %. Найбільш розповсюдженим під час розслідування сутенерства є призначення експертиз. Серед них характерними є судово-медична та судово-психіатрична експертиза. Зважаючи на неоднорідність й специфічність об'єктів експертних досліджень у кримінальних провадженнях вказаної категорії, обґрунтовано доцільність проведення комплексних експертних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдумаджидов Г. А. Расследование преступлений : (Процессуально-правовое исследование) / Ташкент: Узбекистан, 1986. 191 с.
2. Алешина А. П. Социально-нравственный аспект института судимости и его учет в современной правовой политике // Правовая политика и правовая жизнь. 2009. № 1. С. 89-94.
3. Анощенкова С. В. Уголовно-правовое учение о потерпевшем / Москва: Волтерс Клувер, 2006. 172 с.
4. Антонян Ю. М. Изучение личности преступника : [учебное пособие] / М. : Изд. ВНИИ МВД СССР, 1982. 80 с.
5. Арсланбекова Р. А. Вовлечение в занятие проституцией и организация занятия проституцией : Уголовно-правовые и криминологические проблемы : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Махачкала: Дагестанский государственный университет . 2004. 19 с.
6. Ахмедшин Р. Я. Понятие и сущность психолого-криминалистической характеристики личности преступника // Личность преступника и преступная мотивация: Сб. статей. Томск: Изд-во НТЛ, 1999. С. 56-59.
7. Банин В. А. Предмет доказывания в советском уголовном процессе (гносеологическая и правовая природа) / Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1981. 54 с.
8. Басалаев А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений : методика расследования преступлений (общие положения) / А. Н. Басалаев, В. А. Гуняев. М.: Юрид. лит., 1976. 215 с.
9. Басиста І. В. Прийняття початкових процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування за КПК 2012 та 1960 років // Перспективи розвитку діяльності органів досудового розслідування : процесуальний та організаційний аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. С. 28-35.

10. Бахін В. П. Криміналістика: курс лекцій (ч. 1) / В. П. Бахін, І. В. Гора, П. В. Цимбал. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002. 432 с.
11. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002) / К.: Типография журнала «Охрана труда», 2002. 268 с.
12. Бахін В. П. Склад і призначення криміналістичної характеристики злочинів / В. П. Бахін, Б. Є. Лук'янчиков // Правничий часопис Донецького університету. 2000. №1(4). С. 39-43.
13. Бедь В. В. Юридична психологія : Навчальний посібник / К: «Каравелла»; Львів: «Новий світ-2000», «Магнолі плюс» 2003. 376 с.
14. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / М. : НОРМА-ИНФРА М, 2000. 990 с.
15. Белкин Р. С. Тенденция и перспективы развития криминалистики // Социалистическая законность. 1983. № 1. С. 25-26.
16. Береза К. Ю. Обстановка вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Том 3. Випуск № 2-3. С. 257-260.
17. Береза К. Ю. Організаційно-тактичні аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : Збірник наукових праць. 2015. № 4. С. 303-309.
18. Берназ В. Д. Доказування обставин вчинення кримінального правопорушення за чинним КПК України // Право України. 2013. № 11. С. 173-178.
19. Бишевец О. В. Використання спеціальних знань у доказуванні в кримінальних провадженнях // Вісник кримінального судочинства. № 2. 2015. С. 187-193.
20. Быховский И. Е. Осмотр места происшествия / М.: ВИ по изуч.

причин и разработке мер предупр. преступности, 1973. 58 с.

21. Бондар В. С. Функціональне призначення криміналістичної характеристики злочинів у сучасних умовах // Вісник Академії адвокатури України. № 2(24). 2012. С. 130-137.

22. Бондаренко Л. О. Проституція: юридичний та соціально-психологічний аспекти // Вісник Кримінологічної асоціації України. 2013. № 5. С. 194-199.

23. Бондаренко Л.О. Проституція: юридичний та соціально-психологічний аспекти / Електронний ресурс : Режим доступу : URL: <http://docplayer.net/amp/67009443-Prostituciya-yuridichniy-ta-socialno-psihologichniy-aspekti.html>

24. Боровик О. В. Особенности досудебного производства по уголовным делам в отношении несовершеннолетних : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Москва, 2006. 220 с.

25. Букаев Н. Проблемы производства освидетельствования как следственного действия по УПК РФ / Н. Букаев, Н. Гребнева // Закон и жизнь. 2004. № 10. С. 13-14.

26. Бутырин А. Ю. Теория и практика судебной строительно-технической экспертизы / ОАО Издательский Дом «Городец»: СПС «Консультант Плюс». 2008. 134 с.

27. Вакуленко О. Ф. Досудове розслідування кримінальних проваджень щодо неповнолітнього : дисер. на здобуття наукового ступеня кан. юр. наук / Харківський національний університет внутрішніх справ: Харків, 2017. 298 с.

28. Валуйская М. Ю. К вопросу о типологии лиц, совершивших умышленные убийства при отягчающих обстоятельствах // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України: Наук. теоретич. журнал. 2000. Вип. 2. С. 138-143.

29. Варивода В. Адміністративно-правова протидія проституції: вирішення проблеми // Право України. 2005. № 7. С. 61-62.

30. Василенко В. Д. Поняття часу вчинення злочину як ознаки

об'єктивної сторони складу злочину : порівняльний аналіз // Судова апеляція. 2015. №1. С. 25-30.

31. Василяди А. Г. Обстановка совершения преступления и ее уголовно-правовое значение: автор диссертации канд. юрид. наук: спец.: 12.00.08. – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / М., 1988. 21 с.

32. Васильев А. Н. Предмет, система и теоретические основы криминалистики / А. Н. Васильев, Н. П. Яблоков. М., 1984. 164 с.

33. Васильев А. Н. Следственная тактика [Текст] / М. : Юрид. лит., 1976. 200 с.

34. Васильев В. Л., Смирнов В. П., Мамайчук И. И. Использование психолога в качестве консультанта, специалиста и эксперта на предварительном следствии: Юридическая психология: Хрестоматия [Электронный ресурс]. 26 авг. 2005 р. Режим доступа: <http://yurpsy.fatal.ru/help/xrest/text/spe/05.htm>

35. Веліканов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці : автореф дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 24 с.

36. Весельський В. К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2011. № 25. С. 193-199.

37. Волобуєв А. Ф. Загальні положення криміналістичної методики : лекція / Х. : Ун-т внутр. справ, 1996. 36 с.

38. Гавло В. К. Теоретические проблемы и практика применения расследования отдельных видов преступлений : моногр. / Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1985. 333 с.

39. Гаврилин Ю. В. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах : учеб. пособие / М.: Книжный мир, 2004. 332 с.

40. Галаган В. И. Использование следователем информации на

первоначальном этапе расследования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / К., 1992. 20 с.

41. Галаган В. І. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням того, кого впізнають : монографія / В.І. Галаган, І.В. Басиста. К.: КНУВС, 2007. 236 с.

42. Гапанович Н. Н. Отказ в возбуждении уголовного дела / Мн.: Изд-во БГУ, 1967. 187 с.

43. Гацелюк В. О. Кримінальна відповідальність за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом: історія трансформації законодавчої ініціативи // Боротьба з правопорушеннями у молодіжному середовищі: вітчизняний та міжнародний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 2 червня 2010 р. Донецьк, 2010. С. 53-57.

44. Герасимов И. Ф. Криминалистические характеристики преступлений в структуре частных методик // Криминалистическая характеристика в методике расследования преступлений. Свердловск: УрГУ. 1978. С. 8-10.

45. Гинзбург А. Я. Тактика предъявления для опознания / Под редакцией И. М. Лузгина. М., 1971. 64 с.

46. Гончаренко В. И. Понятие криминалистической характеристики преступлений / В. И. Гончаренко, Г. А. Кушнир, В. Л. Подпалый // Криминалистика и судебная экспертиза. К.: Вища школа, 1986. Вып. 33. С. 11-16.

47. Грамматчиков М. В. Судимость: исторический, уголовно-правовой и уголовно- исполнительный аспекты: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / М., 2003. 195 с.

48. Грамович Г. И. Осмотр места происшествия / М.: Юристъ, 1960. 46 с.

49. Грамович Г. И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений : Учебное пособие / Мн.: МВШ МВД СССР, 1987. 66 с.

50. Гумін О. М. Особливості огляду місця події під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції / О. М. Гумін,

Є. В. Пряхін // Наше право. № 8. 2014. С. 100-105.

51. Гуров В. И. Орудия и средства совершения преступления в советском уголовном праве : дисс... кан. Юрид. наук: 12.00.08 / Юрид. ин-т им. Р.А. Руденко. Свердловск, 1983. 182 с.

52. Дагель П. С. Учение о личности преступника в советском уголовном праве / Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1971. 168 с.

53. Демидов Н. Н. Изучение личности преступника в процес се расследования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Волгоград, 2003. 23 с.

54. Додонов В. Н. Сравнительное уголовное право. Общая часть : Монография / Под общ. и науч. ред. д.ю.н., профессора, заслуженного деятеля науки РФ С. П. Щербы. М., 2009. 448 с.

55. Дмитриев А. С. Судебная психиатрия : учебник / А. С. Дмитриев, Т. В. Клименко. М.: Юристъ, 1998. 408 с.

56. Домашенко О. М. Тактичні помилки в слідчій діяльності: їх види та класифікація // Питання боротьби зі злочинністю. Випуск 32. 2016. С. 125-140.

57. Драпкин Л. Я. Основы теории следственных ситуаций / Свердловск : Изд-во Уральск. ун-та, 1987. 163 с.

58. Драпкин Л. Я. Понятие и классификация следственных ситуаций // Следственные ситуации и раскрытие преступлений: Сб. науч. тр. 1975. Вып. 41. С. 27-29.

59. Дулов А. В. Тактика следственных действий / А. В. Дулов, П. Д. Нестеренко. Мн., «Вышэйш. школа», 1971. 272 с.

60. Ємець О. М. Пошук фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 1. 2015. С. 260-269.

61. Еникеев М. И. Следственные действия: психология, тактика, технология / М. И. Еникеев, В. А. Образцов, В. Е. Эминов. Издательство Проспект, 2011. 216 с.

62. Еникеев М. И. Юридическая психология : учебник / Москва :

НОРМА, 2001. 624 с.

63. Єфімов М. М. Організаційно-тактичні особливості допиту підозрюваних при розслідуванні злочинів проти моральності // Науковий журнал «Visegrad Journal on Human Rights» («Пан'європейський університет» Словацької Республіки). 2017. № 1 (ч. 2). С. 65-70.

64. Єфімов М. М. Підготовчий етап пред'явлення особи для впізнання при розслідуванні злочинів проти моральності // Вісник Національного технічного університету України «Київський Політехнічний Інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 1-2. С. 162-168.

65. Єфімов М. М. Тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти моральності // Науковий журнал «Visegrad Journal on Human Rights» («Пан'європейський університет» Словацької Республіки). 2017. № 6. С. 213-218.

66. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навчальний посібник / Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 189 с.

67. Журавель В. А. Допрос потерпевшего и использование его показаний для построения методики расследования отдельных видов преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Харьк. юрид. ин-т. Харьков, 1983. 246 с.

68. Журавель В. А. Допрос потерпевшего при виктимном поведении // Криміналістика и судебная экспертиза. Вып. 26. К. : Вища шк., 1983. С. 46-51.

69. Журавель В. А. Криміналістична характеристика злочинів: реальність чи ілюзія // Правничий часопис Донецького університету. 2001. №1(6). С. 56-59.

70. Журавель В. А. Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Х.: Право, 2008. Вип. 8. С. 102-108.

71. Заброта Д. Г. Правові та організаційні основи діяльності Патрульної служби МВС України : навч. посібник / Д. Г. Заброта, Ю. В. Сіроштан. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ, 2008. 148 с.

72. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю // Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. (12.00.09.) / Київ, 2005. 20 с.

73. Зелінський А. Ф. Кримінологія : Навчальний посібник / К: Рубікон, 2000. 240 с.

74. Зуев Е. И. Совершенствование использования специальных познаний следственными аппаратами органов внутренних дел / Повышение эффективности использования криминалистических методов и средств расследования преступлений: Труды Академии МВД СССР. М., 1985. С. 65-78.

75. Зуйков Г. Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления // Соц. законность. 1974. № 11. С. 14-19.

76. Игошев К. Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / Горький: Горьковская высш. шк. МВД СССР, 1974. 168 с.

77. Ильченко Ю. И. Тактические приемы исследования обстановки места происшествия: автореф. дис. канд. юрид. наук / Алма-Ата, 1966. 18 с.

78. Использование специальных познаний при расследовании преступлений: Учебное пособие / Сорокотягин И.Н., Глазырин Ф.В., Евдокимов Н.С. и др.; отв. ред. Ф.В. Глазырин. Свердловск: Ур. ГУ, 1978. 136 с.

79. Ищенко А. В. Фундаментальні та прикладні криміналістичні категорії // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: Міжнародна науково-практична конференція 5 листопада 2010 р., м. Запоріжжя: матеріали у 3 част. Запоріжжя. 2010. ч.1. С. 180-182.

80. Ищенко Е. П. Криминалистика : учебник / Ищенко Е.П., Филиппов А.Г. М.: «ИНФРА-М», 2013. 798 с.

81. Ищенко Е. П. Проблемы криминалистической характеристики преступлений // 50 лет в криминалистике. К 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина : Матер. межд. науч. конф. Воронеж: Воронеж. гос. ун-т, 2002. С. 120-121.

82. Ищенко Е. П., Топорков А. А. Криминалистика : Учебник / Изд. 2-е,

испр. и доп. Под ред. доктора юридических наук, профессора Е. П. Ищенко. М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ», «ИНФРА-М», 2006. 748 с.

83. Карагодин В. Н. Особенности детерминированности способа сокрытия преступления / Повышение эффективности расследования преступлений. Иркутск: Изд-во Иркутского ун-та, 1986. 64 с.

84. Карпов Н. С. Криміналістична характеристика торгівлі людьми // Університетські наукові записки. 2005. № 3 (15). С. 268-273.

85. Качковський М. С. Особливості огляду місця події під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». Том 27 (66). 2014. № 2. С. 136-142.

86. Качковський М. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/40748/%C4>

87. Ким Д. В. Следственная ситуация как информационно-познавательная система в деятельности по расследованию преступлений: по материалам корыстно-насильственных преступлений : автореф. дисс. на соиск. ученой степени канд. юр. наук / Министерство общего и профессионального образования РФ. Томский государственный университет. Юридический факультет. Томск, 1999. 27 с.

88. Кисин М. В. Следы крови : пособие / М. В. Кисин, А. К. Туманов. М., изд. ВНИИ МВД СССР, 1972. 88 с.

89. Коваленко В. В. Актуальні проблеми застосування науково-технічних засобів спеціалістами при провадженні слідчих дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 // Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2004. 253 с.

90. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України: підручник / Є. Г. Коваленко, В. Т. Маляренко. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Юрінком Інтер,

2008. 712 с.

91. Когутич І. Тактика підготовки пред'явлення для впізнання у судовому слідстві // Вісник Львівського університету. 2004. №40. С. 408-414.

92. Козицька О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики злочинів, вчинених відносно дітей // Підприємство, господарство і право. № 11. 2016. С. 202-206.

93. Кокошко М. Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. № 2. 2016. С. 10-18.

94. Колесниченко А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений : [учеб. пособие] / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 93 с.

95. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений: дис... д-ра юрид. наук. / Х., 1967. 522 с.

96. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: Автореф. дисс... д-ра юрид. наук / Х., 1967. 43 с.

97. Колдин В. Я. Вещественные доказательства : Информационные технологии процессуального доказывания / М.: Издательство НОРМА, 2002. 768 с.

98. Колмаков В. П. Следственный осмотр / М.: Юрид. лит., 1969. 196 с.

99. Кондратов Д. Ю. Відмежування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України) від суміжних складів злочинів // Вісник Кримінологічної асоціації України. 2014. № 6. С. 53-62.

100. Коновалова В. Е. Тактика производства очной ставки // Ученые записки Харьковского юридического института. 1955. Вып. 6. С. 121-126.

101. Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования : монография / В. Е. Коновалова. Харьков: Факт, 2001. 156 с.

102. Коченов М. М. Судебно-психологическая экспертиза / М.: Юристъ,

1977. 57 с.

103. Крамаренко В. П. Организационно-тактические ошибки в структуре следственного действия // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Х., 2007. Вип. 7. С. 32-34.

104. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник [для студентів юрид. вузів фак.] / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. Х. : Право, 1998. 376 с.

105. Криміналістика (курс лекцій) : навчальний посібник / [М. Ю. Будзієвський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, К. О. Чаплинський, Ю. А. Чаплинська]. Д. : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 362 с.

106. Криміналістика : [навч. посіб.] / [Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.]; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. К. : Атіка, 2012. 496 с.

107. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.

108. Криміналістика : [учебник] / отв. ред. Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Юристь, 2005. 781 с.

109. Криміналістика : Підручник / За ред. В. Ю. Шепітька. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.

110. Криміналістика : Підручник / Н.П. Яблоков. М: Юристь, 2001. 398 с.

111. Криміналістика: Підручник. / П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко. За ред. П. Д. Біленчука. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Атіка, 2001. 544 с.

112. Криміналістика / Под ред. В.А. Образцова. М.: Юрист, 1995. 346 с.

113. Криміналістика / Под ред. Н.П. Яблокова. М.: БЕК, 1995. 664 с.

114. Криміналістика : Учебник для вузов / Под ред. А. Ф. Волынского. М.: Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 1999. 615 с.

115. Криміналістика : учеб. для вузов / Под ред. Р. С. Белкина. М. : Изд. Группа НОРМА-ИНФРА М, 2001. 998 с.

116. Криміналістика : учебник / [Аверьянова Т. В., Белкин Р. С.,

Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р.]; под ред. Р. С. Белкина. М. : Норма, 2005. 992 с.

117. Криминалистика : Учебник / Отв. ред. Н. П. Яблоков. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2001. 718 с.

118. Криминалистика : учебник / Под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. М. : Юрид. лит., 1984. 438 с.

119. Криминалистика : Учебник / Под ред. Р. С. Белкина. М.: Издательство «Юридическая литература», 1976. 411 с.

120. Кримінальний процесуальний Кодекс України від від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

121. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : [підручник] / [І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.] ; за заг. ред. В.В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х. : Право, 2009. 288 с.

122. Кримінологія : Курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. К: МАУП, 2002. 296 с.

123. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления / М.: Госюриздат, 1960. 244 с.

124. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика : навч. посіб. / За заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є. М. Моїсеєєва. К.: Хрінком Інтер, 2001. 368 с.

125. Кузнецова Н. Ф. Ответственность за приготовление и покушение / М., 1958. С. 50-51.

126. Кузнецов Н. П. Доказывание в стадии возбуждения уголовного дела / Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1983. 116 с.

127. Куратченко М. В. Розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією : дисер. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ: Дніпропетровськ, 2017. 219 с.

128. Куратченко М. В. Розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією : автореф. дисер. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Дніпропетровський державний університет

внутрішніх справ: Дніпропетровськ, 2017. 20 с.

129. Куратченко М.В. Обстановка вчинення сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: збірник наукових праць. 2016. № 3. С. 236-242.

130. Куратченко М.В. Спосіб вчинення сутенерства та втягнення особи у заняття проституцією як елемент криміналістичної характеристики // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 3. С. 154-159.

131. Кушнірчук О. Р. Чинники та причини формування схильності до проституції у вихованок школи-інтернату [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/ped/2012_104_1/Kushnir.pdf.

132. Лавров В. П. Исходные следственные ситуации и криминалистические методы их разрешения : сб. науч. тр. / [Отв. ред. В. П. Лавров]. М. : ВЮЗШ, 1991. 152 с.

133. Лазарев В. А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

134. Лазарев В. О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90.

135. Лазарев В. О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

136. Лазарев В. О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції

(Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228.

137. Лазарєв В. О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій / Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е. О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

138. Лазарєв В. О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

139. Лазарєв В. О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97.

140. Лазарєв В. О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

141. Лазарєв В. О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115.

142. Лазарєв В. О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

143. Лазарєв В. О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ.

конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20.

144. Лазарев В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

145. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук / К., 2005. 227 с.

146. Ластов С. І. Допрос – важнейшее следственное действие : лекция / С. І. Ластов, Ф. Г. Тарасенко. К.: Высш. шк. МВД УССР, 1962. 36 с.

147. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (Теорія та практика) : монографія / К. : Логос, 2004. 324 с.

148. Лисиченко В. К. Следственная ситуация и ее значение в криминалистике и следственной практике / В. К. Лисиченко, О. В. Батюк // Криминалистика и судебная экспертиза. 1988. Вып. 36. С. 4-9

149. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : [підручник] / Істина, 2014. 432 с.

150. Лузгин И. М. Способ сокрытия преступления и его криминалистическое значение / И. М. Лузгин, В. П. Лавров // М., 1980. 34 с.

151. Лук'янчиков Є. Д. Завдання і види освідування за новим КПК України / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення : матеріали наук.-практ. конф. (Харк. нац. ун-т внутр. справ, 5 квіт. 2013 р.) Х. : ХНУВС, 2013. С. 136-142.

152. Лук'янчиков Є. Д. Пред'явлення для впізнання : навч. посібник / Є. Д. Лук'янчиков, О. М. Моїсєєв. Макіївка : Графіті, 1998. 104 с.

153. Лук'янчиков Є. Д. Слідчий огляд: поняття та види / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Юридичний часопис НАВС. 2013. № 1. С. 264-269.

154. Лунгу В. И. Первоначальный этап расследования преступлений: (процессуальный и организационный аспекты) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / К., 1991. 25 с.

155. Лушечкина М. А. О направлениях, задачах и понятиях криминалистического изучения личности / Вестн. Моск. ун-та: Сер. 11. Право.1999. № 3. С. 42-45.

156. Макаренко Є. І. Огляд місця події : навч. посібник / Макаренко Є. І., Негодченко О. В., Тертишник В. М. Дніпропетровськ: Дніпропетровський юридичний інститут МВС України, 2001. 156 с.

157. Макаренко Е. И. Особенности расследования квартирных краж, совершаемых группой лиц: дисс. кандидата юридических наук: 12.00.09 / Москва, 1983. 200 с.

158. Маклаков А. Г. Общая психология : учебн. / СПб. : Изд-во «Питер». 2000. 592 с.

159. Малинин В. Б. Объективная сторона преступления // Энциклопедия уголовного права. Т.4: Состав преступления. СПб : Издание профессора Малинина В.Б, 2005. С. 237-502.

160. Малярова В. О. Етапізація процесу розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків // Право і безпека. 2013. № 3 (50). С. 86-91.

161. Малярова В. О. Тактико-криміналістичні та процесуальні основи пошуку та затримання злочинця : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2005. 262 с.

162. Малярова В. О. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків // Вісник ХНУВС. 2013. № 3 (62). С. 88-97.

163. Маныч Е. Г. Проституция: криминологические и уголовно-правовые аспекты : монография / под ред.: Мелешко Н. П. М. : Юрлитинформ, 2011. 168 с.

164. Матусовский Г. А. Структура криміналістичної характеристики

злочинів // Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів / За ред. В.Ю.Шепітька. Харків: Право, 1998. 244 с.

165. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / [О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.]; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

166. Мінка П. Я. Тактика розслідування злочинів, учинених організованими групами та злочинними організаціями : навч. посібник / П. Я. Мінка, К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ : Дніпроп. гуманітарн. ун-тет, 2007. 176 с.

167. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки : навч. посібник для вузів / Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили. 2010. 244 с.

168. Мінченко С. І. Визначення допустимих меж обмеження прав і свобод людини в оперативно-розшуковій діяльності // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. № 3. 2013. С. 156-163.

169. Мінченко С. І. Запобігання невиконанню судових рішень у контексті реформування кримінальної юстиції України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 2. С. 9-14.

170. Митричев С. П. Методика расследования отдельных видов преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. К., 1973. Вып. 10. С. 28.

171. Митрохина З. И. Использование данных психологии при производстве допроса / К.: УМК ВО, 1990. 52 с.

172. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / К. : Изд-во при КГУ, 1984. 134 с.

173. Мишин А. В. Расследование поджогов личного имущества граждан / Казань.: Изд-во Казан. ун-та, 1991. 128 с.

174. Мороз І. Участь патрульних поліції в огляді місця події // Підприємство, господарство і право. № 2. 2017. С. 274-277.

175. Нагаев В. В. Основы судебно-психологической экспертизы : учеб.

пособие / [2-е изд., перераб. и доп.]. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2003. 333 с.

176. Назаренко К. Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом : дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н. / Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 218 с.

177. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та допов. К. : Юрид. думка, 2010. 1288 с.

178. Негоденко В. К. Відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність // К.: «Наукова думка», 1971. 72 с.

179. Новий тлумачний словник української мови : У 3 т. / К., 2003. Т. 1: А-К.

180. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів / Львів, 1978. 112 с.

181. Образцов В. А. Выявление и изобличение преступника / М.: Юристъ, 2007. 336 с.

182. Огляд місця події: виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження : Методичні рекомендації / Міністерство внутрішніх справ України, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр; [авт.-упоряд.: С. І. Перлін, С. О. Шевцов, Н. М. Косміна, В. В. Іонова]. Х.: ФО-П Чальцев О. В.. 2009. 100 с.

183. Ожегов С. И. Словарь русского языка : Ок. 57000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. М.: Рус. яз., 1985. 797 с.

184. Осмотр места происшествия : практическое пособие / Под ред. А. И. Дворкина. М. : Юристъ, 2000. 336 с.

185. Паламарчук С. С. Деякі аспекти проведення оперативно-розшукових заходів із застосуванням відеозапису / С. С. Паламарчук, О. І. Ізотов // Науковий вісник Нац. акад. вн. справ України. ч. 2. № 1. 2002. С. 112-118.

186. Пантелеев И. Ф. Криминалистика : учебник. / И. Ф. Пантелеев,

Н. А. Селиванов. М. : Юрид. лит., 1975. 544 с.

187. Петренко В. М. Предъявление для опознания при расследовании преступлений / М: МВД СССР Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1975. 64 с.

188. Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / К., 2006. 205 с.

189. Пожар В. Г. Процесуальний статус потерпілого за новим кримінальним процесуальним кодексом України: позитивні кроки та прогалини правової регламентації // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 2. 2013. С. 126-131.

190. Полубинский В. И. Виктимологические аспекты профилактики преступлений / М.: Академия МВД СССР, 1980. 121 с.

191. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27 лютого 2004 р. : Електронний ресурс: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>

192. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : Наказ МВС України № 700 від 14.08.2012 р.

193. Пчеліна О. В. Протидія розслідуванню злочинів у сфері службової діяльності та шляхи її подолання // Молодий вчений. 2016. №4. С. 628-632.

194. Пчеліна О. В. Щодо поняття та сутності взаємодії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності // Национальный юридический журнал: теория и практика. 2015. № 1. С. 167-172.

195. Ривман Д. В. О содержании понятия виктимность // Вопросы теории и практики борьбы с преступностью. Ленинград, 1974. С. 18-28.

196. Рыжаков А. П. Уголовно-процессуальное доказывание: понятие и средства / М. : Инф. издат. дом «Филинь», 1997. 128 с.
197. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : Монографія / К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.
198. Россинская Е. Р. Криминалистика. Вопросы и ответы : Учеб. пособие для вузов / М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 351 с.
199. Руководство по расследованию преступлений: науч. практ пособие / А. В. Гриненко, Т. В. Каткова, Г. К. Кожевников. Харьков: Консум, 2001. 608 с.
200. Савицький Д. О. Захист прав особи при проведенні освідування // Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України [Текст] : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. С. 24- 26.
201. Саїнчин О. С. Слідчі ситуації та алгоритми дій в методиці розслідування серійних вбивств. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/22719/%CE>
202. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. / К.: Кондор, 2008. 558 с.
203. Салтевский М. В. Собрание криминалистической информации техническими средствами на предварительном следствии: учеб. пособие. Киев: НИиРОО КВШ МВД СССР, 1980. 112 с.
204. Салтевский М. В. Тактические основы организации и производства следственных действий и получение информации от вещей : специализированный курс криминалистики: Учебник / Отв. ред. М. В. Салтевский. К.: НИиРИО КВШ МВД СССР, 1987. 344 с.
205. Сафронов С. О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжкого і середньої тяжкості тілесних ушкоджень Автореф. дис. ... канд.. юрид. наук. (12.00.09.) / Київ, 1999. 20 с.
206. Семернева Н. К. Пути усиления борьбы с преступностью несовершеннолетних / Н. К. Семернева, В. М. Сидорова // Сб. учен. тр.

Свердлов. юрид. ин-та. 1974. Вып. 29. С. 64-67.

207. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. юрид. акад. України. Харків, 2005. 20 с.

208. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві / За науковою редакцією доктора юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України В.І. Борисова. Х.: Право, 2006. 208 с.

209. Сенчик Н. А. Криминалистическая характеристика преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. К., 1983. Вып.26. С. 26-31.

210. Сергєєва Д. Б. Елементи (стадії) кримінально-процесуального доказування // Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка): матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 6-7 грудня 2012 р., м. Київ. Х.: Видавець Строков Д. В., 2013. С. 299-301.

211. Сергеев Л. А. Расследование и предупреждение преступлений, совершаемых при производстве строительных работ : автореф. дисс... канд. юрид. наук / М., 1966. 26 с.

212. Скорик Н. В. Оценка и использование заключения эксперта судом // Криминалистика и судебная экспертиза. 1975. Выпуск 11. 1975. С. 160-166.

213. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / В.К. Лисиченко, В.И. Гончаренко, М.В. Салтевский и др.; под ред. В.К. Лисиченко. К.: Выща шк. Головное изд-во, 1988. 405 с.

214. Советский уголовный процесс / Под ред. М. И. Бажанова, Ю. М. Грошевого. К.: Вища шк., 1983. 380 с.

215. Соловьев В. С. Предупреждение вовлечения несовершеннолетних в занятие проституцией (по материалам Центрального федерального округа) : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / Воронеж: Воронежский институт Министерства внутренних дел Российской Федерации . 2013. 18 с.

216. Сперанский К. К. Уголовно-правовая борьба с преступлениями

несовершеннолетних и против них / Ростов на Д., 1991. 118 с.

217. Спіріна І. Д. Судово-психіатрична експертиза : навчальний посібник / 2-е вид., перероб. та доп. Дніпропетровськ : ДЮІ МВС України, Арт-Пресс, 2000. 148 с.

218. Справа № 2120/1369/12, Архів Суворовського райсуду м. Херсон, 2013 р.

219. Справа № 234/9901/15-к, Архів Краматорського міського суду Донецької обл., 2015 р.

220. Справа № 243/9808/15-к, Архів Слов'янського міськрайонного суду Донецької обл., 2017 р.

221. Справа № 2602/246/2012, Архів Дарницького районного суду м. Києва, 2015 р.

222. Справа № 265/3736/13-к, Архів Орджонікідзевського районного суду м. Маріуполя Донецької обл., 2014 р.

223. Справа № 266/185/17, Архів Приморського районного суду м. Маріуполя Донецької обл., 2017 р.

224. Справа № 297/2471/13-к, Архів Берегівського районного суду Закарпатської обл., 2013 р.

225. Справа № 325/2089/15-к, Архів Приазовського районного суду Запорізької обл., 2016 р.

226. Справа № 345/1062/15-к, Архів Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської обл., 2015 р.

227. Справа № 405/7185/14-к, Архів Ленінського районного суду м. Кіровограда, 2016 р.

228. Справа № 437/6889/13-к, Архів Ленінського районного суду м. Луганська, 2014 р.

229. Справа № 437/9790/13, Архів Ленінського районного суду м. Луганська, 2013 р.

230. Справа № 522/15097/15-к, Архів Приморського районного суду м. Одеси, 2017 р.

231. Справа № 646/5514/15-к, Архів Червонозаводського районного суду м. Харкова, 2015 р.
232. Справа № 664/1351/16-к, Архів Цюрупинського районного суду Херсонської обл., 2016 р.
233. Справа № 750/10449/16-к, Архів Деснянського районного суду м. Чернігова, 2017 р.
234. Справа № 757/10942/14-к, Архів Печерського районного суду м. Києва, 2014 р.
235. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів : навч. посібник / К., 1997. 44 с.
236. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : наук.-практ. посібник / К.: Атіка, 2009. 64 с.
237. Степанова Ю. П. Поняття рецидиву злочинів // Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи удосконалення: м-ли міжнар. наук.- практ. конф. (13–15 квітня 2007 року): [у 2 ч.]. Львів, 2007. Ч. 1. С. 258-261.
238. Степанов В. В. Современные проблемы осмотра места происшествия // Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Влияние идей И. Н. Якимова на развитие современной криминалистики», посвященной 130-летию со дня рождения И. Н. Якимова. М., 2014. С. 86-91.
239. Степанюк Р. Л. Окремі проблеми та перспективи формування і реалізації криміналістичних рекомендацій в умовах дії нового КПК України // Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення : матеріали наук.-практ. конф. (Харк. нац. ун-т внутр. справ, 5 квіт. 2013 р.) Х. : ХНУВС, 2013. С. 278-282.
240. Степанюк Р. Л. Проблеми формування криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів // Вісник Кримінологічної асоціації України. 2013. № 5. С. 173-180.
241. Степанюк Р. Л. Ситуаційний підхід у формуванні методик

розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України // Право і безпека. 2013. № 3 (50). С. 110-115.

242. Степанюк Р. Л. Структура окремих криміналістичних методик розслідування злочинів // Право і Безпека. 2011. № 4 (41). С. 154-158.

243. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса : в 2 т. / М. С. Строгович. М. : Наука, 1968. Т. 1. 470 с.

244. Танасевич В. Г. О криминалистической характеристики преступлений / В. Г. Танасевич, В. А. Образцов // ВИ по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. М., 1976. Вып. 25. С. 94-104.

245. Танасевич В. Г. Теоретические основы методики расследования преступлений // Советское государство и право. 1976. № 6. С. 90-94.

246. Тарарухин С. А. Преступное поведение. Социальные и психологические черты. М., «Юрид. лит.», 1974. 222 с.

247. Тищенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Х., 2003. 34 с.

248. Тищенко В. В. Корыстно-насильственные преступления: Криминалистический анализ : монография / Одесса: Юридическая литература, 2002. 360 с.

249. Тищенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : моногр. / Одеса: Одеська національна юридична академія; Фенікс, 2007. 260 с.

250. Трубников Н. Н. О категориях «цель», «средство», «результат» // М.: Высшая Школа. 1968. 148 с.

251. Туляков В. А. Виктимология: социальные и криминологические проблемы : моногр. / Одесса: Юридична література, 2000. 335 с.

252. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации : Учебник / Отв. ред. П. А. Лупинская. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Норма, 2009. 1072 с.

253. Удалова Л. Д. Допит експерта: проблеми законодавчого

врегулювання // Право України. 2003. №2. С. 111-113.

254. Удалова Л. Д. Тактико-психологические основы предъявления для опознания и достоверность его результатов : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. К.: Украинская академия внутренних дел, 1992. 25 с.

255. Франк Л. В. Виктимология и виктимность / Душанбе, 1972. 30 с.

256. Фролов О. В. Суб'єкти застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування // Часопис Академії адвокатури України. № 4(25). 2014. С. 77-83.

257. Холыст Б. Факторы, формирующие виктимность // Вопросы борьбы с преступностью. М.: Юридическая лит-ра, 1984. Вып. 41. С. 73-77.

258. Хоменко С. Я. Особливості очної ставки за участі неповнолітнього // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 2. С. 396-405.

259. Цветков П. П. Предъявление для опознания в советском уголовном процессе / Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1962. 76 с.

260. Центров Е. Е. Криминалистическое учение о потерпевшем / М.: Московский гос. ун-тет, 1988. 160 с.

261. Цыркун С. А. Выявление и расследование преступлений, связанных с содержанием притонов для занятия проституцией : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Москва: Московская государственная юридическая академия. 2004. 21 с.

262. Чаплинський К. О. Тактика використання спеціальних знань у системі тактичного забезпечення досудового розслідування // Навчальний вісник ДДУВС, спец. випуск. №57. 2011. С. 232-238.

263. Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання : навчально-методичний посібник / Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2007. 103 с.

264. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій: монограф. / Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 306 с.

265. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій:

монограф. / Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

266. Черкасов С. В. Кримінологічна концепція альтернативних мір покарання: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Одеса, 2005. 245 с.

267. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 / К., 2010. 610 с.

268. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: наукові засади та напрями реалізації // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 220-222.

269. Шевчук Т. А. Сутенерство та втягнення особи в заняття проституцією: кримінологічна характеристика та запобігання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2011. 20 с.

270. Шевчук Т. А. Щодо негативної ролі засобів масової інформації у популяризації заняття проституцією серед неповнолітніх [Електронний ресурс] // Форум права. 2012. № 2. С. 774-778. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12stapcn.pdf>.

271. Щербаковський М. Г. Співвідношення спеціальних знань з уміннями та навичками // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 225-226.

272. Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы : учебно-теоретич. пособие / Х. : Эспада, 2005. 536 с.

273. Шепитько В.Ю. Криминалистика: Курс лекций. Издание второе, переработанное и дополненное / Х.: ООО «Одиссей», 2005. 368 с.

274. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів // Проблеми законності : республік. між від. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. Вип. 93. С. 168-174.

275. Шеремет А. П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / [2-ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

276. Шершньова В. О. Типові слідчі ситуації і програма дій слідчого на початковому етапі розслідування податкових злочинів // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2009. № 21. С. 141-148.

277. Шиканов В. И. Использование специальных познаний при расследовании убийств : учеб. пособие / Иркутск: Изд-во Иркут. Гос. Ун-та, 1976. 92 с.

278. Шиканов В. И. О междисциплинарной характеристике отдельных видов преступлений // Криминалистическая характеристика преступлений. М., 1984. С. 40-43.

279. Щур Б. В. Джерела та особливості реалізації криміналістичних методичних рекомендацій. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 1. С. 273-279.

280. Юрин А. И. Выявление и направление вещественных доказательств на судебно-медицинскую экспертизу : лекция / А. И. Юрин, Ю. Д. Федоров. Ташкент, 1974. 20 с.

281. Яблоков Н. П. Криминалистика: природа и система / Н. П. Яблоков, А. Ю. Головин. М. : Юристъ, 2005. 268 с.

282. Яблоков Н. П. Совершенствование методических основ расследования преступлений / Советское государство и право. 1976. № 2. С. 68-71.

283. Якимов И. Н. Криминалистика. Уголовная тактика : Практическое пособие, 2-е изд., перераб. и доп. / М.: НКВД РСФСР, 1929. 236 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати узагальнення судово-слідчої практики протягом 2008-2018 рр.,
а саме 268 кримінальних справ та 112 кримінальних проваджень

№	Досліджувані питання	%
	КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
	Обстановка вчинення злочину	
1	Час вчинення злочину	
	1) з 24 до 6 години	7
	2) з 18 до 24 годин	73
	3) з 6 до 12 години	1
	4) з 12 до 18 години	19
	5) будні дні	66
	6) у вихідні дні	34
	6) влітку	32
	7) восени	23
	8) взимку	11
	9) навесні	34
2	Місце втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства	
	1) розважальні заклади	29
	нічні клуби	22
	кафе	2
	бари	1
	ресторани	4
	2) місця проведення вільного часу	42
	бази відпочинку	23
	готелі	6
	«зйомні» квартири	13
	3) місця проживання «замовника»	8
	квартири	3
	будинки	4
	дачні кооперативи	1
	4) відкрита місцевість	14
	парки	4
	сквери	1
	лісосмуги	9
	5) підсобні приміщення	7
	фотостудії	3
	масажні салони	3
	інше	1

3	Сліди втягнення неповнолітнього в заняття проституцією випадків виявлялися	
	1) на місці надання інтимних послуг	64
	2) поза місцем надання інтимних послуг	36
4	Способи вчинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства	
	Підготовка до вчинення	94
	1) планування злочину	98
	2) пошук приміщення для надання інтимних послуг	37
	3) облаштування зазначеного приміщення	18
	4) добір співучасників звідництва та розподіл між ними функцій	62
	5) підбір неповнолітніх осіб для систематичного надання ними на постійній основі іншим особам сексуальних послуг	82
	6) вибір й підготовка засобів злочину	79
	7) створення у неповнолітнього мотивації до заняття проституцією	57
	8) пошук клієнтів	26
	9) визначення засобів зв'язку між сутенером і клієнтами	49
	10) розміщення оголошень в ЗМІ чи Інтернеті	28
	11) виготовлення візиток	2
	Способи втягнення неповнолітніх в заняття проституцією та сутенерства	100
	1) застосування фізичного насильства	17
	2) погроза застосування фізичного насильства	8
	3) викрадення	14
	4) компрометація чи шантажування (погроза видати компрометуючу інформацію інтимного чи особистого характеру)	12
	5) обман	9
	6) схилення до відпрацювання боргу (грошова або інша матеріальна заборгованість)	8
	7) використання емоційної залежності	16
	8) сексуальне насильство	5
	9) використання алкогольної чи наркотичної залежності	15
	10) використання психічного стану особи	9
	11) застосування мотивуючих засобів	53
	Використання різних способів у певній сукупності	63
	Способи приховування втягнення неповнолітнього в зайняття проституцією та сутенерства	98
	1) відмова від дачі показань відмова від дачі показань	69
	2) висунення неправдивого алібі	37
	3) давання неправдивих свідчень у разі викриття сутенерства	54
	4) маскуванню цільового призначення приміщення чи іншого	76

	місця з надання інтимних послуг	
	5) ліквідація слідів та засобів втягнення неповнолітнього в проституцію	71
	6) використання корумпованих зв'язків у правоохоронних органах, органах влади й управління	7
5	Відомості про «слідову картину» злочину	
	1) сліди рук	23
	2) сліди крові та інших органічних речовин	87
	3) сліди засобів учинення злочину	4
6	Дані про потерпілого	
	Стать:	
	1) чоловіча	4
	2) жіноча	96
	Сімейний стан	
	1) у шлюбі	3
	2) ні	97
	Рід занять	
	1) навчався	84
	2) не мають постійного місця роботи	11
	3) працюючі	5
	Віктимологічні групи неповнолітніх, втягнутих в заняття проституцією	
	1) особи із малозабезпечених сімей	29
	2) особи, які навчаються далеко від місця проживання батьків	67
	3) особи з нестабільною психікою або психічними захворюваннями	11
	4) особи із неблагополучних сімей	54
	5) особи, які проживають в зоні проведення антитерористичної операції	5
	Риси потерпілого	
	1) схильність до вживання алкоголю	18
	2) вживав наркотичні засоби	15
	3) мав різні психічні відхилення	6
7	Дані про осіб, що вчиняють втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство	
	Стать втягувача:	
	1) чоловіча	24
	2) жіноча	76
	Стать інших учасників злочинної діяльності (сутенери, охоронці, водії)	
	1) чоловіча	79
	2) жіноча	21
	Вік правопорушника:	

	1) від 14 до 20 років	7
	2) від 20 до 30 років	23
	3) 30-40 років	42
	4) від 40 років і старші	28
	Рівень освіти правопорушника	
	1) базова середня освіта	1
	2) середня	7
	3) середня спеціальна	13
	4) базова вища	52
	5) вища	24
	6) інша	3
	Сімейний стан	
	1) у шлюбі	65
	2) ні	51
	Рід занять	
	1) навчався	12
	2) не мають постійного місця роботи	51
	3) працюючі	37
	Територіальна належність	
	1) місцевий мешканець	67
	2) мешканець іншої області (регіону)	33
	Наявність судимості	13
	Перебування на обліку у лікаря	
	1) психіатра	1
	2) нарколога	3
	Злочин вчинено у стані сп'яніння	
	1) алкогольного	7
	2) наркотичного	1
	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СРД	
8	Початкові відомості, які є підставою для внесення відомостей в ЄСРД за фактом учинення втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства, надходили до відділів поліції з таких джерел	
	1) заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян	82
	2) повідомлення працівників різних установ та організацій	4
	3) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень	8
	4) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів	6
9	Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування	
	1) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, є достатні фактичні дані, які свідчать	19

	про конкретні обставини злочину та її причетності до нього	
	2) злочинець (сутенер) відомий, але недостатньо доказів для повідомлення йому про підозру	47
	3) особа, яка втягнула неповнолітнього в заняття проституцією, відома, наявні матеріальні сліди й очевидці злочину, але вона переховується від слідства й суду	18
	4) наявний факт втягнення неповнолітнього в заняття проституцією, але відсутні матеріальні сліди й очевидці злочину, особу злочинця не встановлено	16
10	Огляд	
	Види огляду, що проводився під час розслідування	
	1) огляд місця події	100
	2) огляд живих осіб (освідування)	79
	3) огляд комп'ютерної техніки	68
	4) огляд предметів і документів	54
	Оформлювались додатки до протоколу огляду:	21
	- фототаблиці	5
	- плани и схеми	2
	Типові тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час проведення ОМП	
	1) невчасне здійснення огляду	67
	2) безпідставне звуження меж огляду	59
	3) відокремлене, без відповідної взаємодії проведення ОМП слідчим та інспекторами-криміналістами	67
	4) нелогічне й поверхневе дослідження слідів на місці події	69
	5) невикористання розшукової інформації	72
	6) ігнорування багатьох слідів, що мають важливе значення у конкретному кримінальному провадженню	37
	7) недостатність техніко-криміналістичних засобів для виявлення слідів злочину	56
	8) ігнорування записів з камер спостереження	29
	9) відсутність додатків до протоколу огляду	79
11	Освідування проводилось	
	1) так	54
	2) ні	46
	3) з підозрюваним	7
	4) з потерпілим	93
	5) зі свідком	1
12	Одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб проводився	65
	За кількісним показником	
	1) два допитуваних	97
	2) три	2

	3) чотири і більше	1
	Учасниками були	
	1) неповнолітній і сутенер	51
	2) неповнолітній потерпілий і свідок	11
	3) підозрювані (сутенери, звідники)	23
	4) підозрювані та свідки	31
	5) потерпілі	11
	6) свідки	4
	Типовими помилками в тактиці одночасного добуту були	
	1) відсутність психологічного контакту	46
	2) неправильне формулювання питань	24
	3) нерозпізнання давання неправдивих показань	56
	4) часткове усунення протиріч	78
	5) зволікання з проведенням одночасного допиту	12
13	Пред'явлення для впізнання	
	Об'єкти	
	1) підозрювані в натурі	46
	2) підозрювані за фотографічними зображеннями	42
	3) предмети й знаряддя злочину	9
	4) приміщення та окремі ділянки місцевості	1
	Під час СРД використовувалось	
	1) фотозйомка	27
	2) відеозапис	7
14	Форми використання спеціальних знань при розслідуванні досліджуваного правопорушення	
	1) безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час досудового розслідування	7
	2) призначення та проведення судових експертиз	96
	3) участь спеціаліста при проведенні окремих процесуальних дій	68
15	Призначення експертиз	
	Види експертиз:	
	1) судово-медична	82
	2) експертиза холодної зброї	2
	3) судово-біологічна	75
	4) судово-балістична	2
	5) судово-хімічна	21
	6) судово-психіатрична	59
	7) трасологічна	31
	З початку розслідування експертиза призначалася:	
	1) протягом 5 діб	12
	2) протягом 5-15 діб	33
	3) протягом місяця	36
	4) понад місяць	19

Результати опитувань 532 працівників правоохоронних органів України

№	З а п и т а н н я	%
1	Вкажіть займану Вами посаду: начальник (заступник начальника) слідчого відділу (відділення)	7
	старший слідчий	28
	слідчий	65
2	Вкажіть стаж практичної роботи: до 1 року	9
	від 1 до 3 років	41
	від 3 до 5 років	29
	від 5 до 10 років	13
	більше 10 років	8
3	Чи розслідували Ви випадки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства?	
	так, розслідував	100
	ні	0
4	Чи існує в органі, де Ви працюєте, спеціалізація окремих співробітників по розслідуванню зазначених злочинів:	
	існує	2
	не існує	98
5	Чи є необхідність, розробки окремої методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства:	
	так.	93
	ні	7
6	Вкажіть причини (фактори, типові тактичні помилки), які впливали на те, що у розслідуванні кримінальні правопорушення, кваліфіковані за ч. 3 ст. 303 КК України, залишались нерозкритими	
	Об'єктивного характеру:	
	відсутність свідків й очевидців злочинної події	43
	знищення сутенерами слідів, знарядь й засобів злочину (записів з камер відеоспостереження, комп'ютерної техніки)	64
	активна протидія розслідуванню (використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах)	22
	прихований характер надання інтимних послуг	89
	небажання неповнолітніх співпрацювати зі слідчим	28

	Суб'єктивного характеру:	
	невчасний виїзд СОГ на місце події	3
	поверхневий огляд місця події	63
	неякісне проведення розшукових заходів при встановленні сутенера за «гарячими» слідами	38
	недостатнє використання науково-технічних засобів при проведенні процесуальних дій	78
	вибіркове використання спеціальних знань	71
	відсутність чіткого планування й системності в організації початкового етапу розслідування	27
	помилки в оцінці наявної інформації та доказів	34
7	Вкажіть найбільш ефективний та незамінний спосіб виявлення й фіксації нових доказів	
	огляд місця події	65
	допити неповнолітніх потерпілих	56
	допити свідків	72
	допити підозрюваних	23
	одночасні допити	67
	пред'явлення для впізнання	43
	слідчий експеримент	72
	призначення експертиз	34
	використання спеціальних знань	93
8	Вкажіть джерела з яких найчастіше Вами отримується інформація для висування версій, встановлення особи сутенера та проведення подальших процесуальних дій, НСРД й розшукових заходів	
	1) огляд місця події	47
	2) допити свідків	64
	3) допити неповнолітніх потерпілих	46
	4) допити підозрюваних	24
	5) одночасні допити двох чи більше вже допитаних осіб	56
	6) проведення впізнання:	
	- живих осіб в натурі	54
	- за фотознімками	34
	7) слідчий експеримент зі встановлення:	
	- послідовності розвитку певної події та механізму злочину чи окремих його елементів	12
	- можливості спостереження або сприйняття якого-небудь факту чи явища побачити у відповідних умовах освітлення з певної відстані, почути звуки	23
	- меж поінформованості особи про факти, що цікавлять слідство;	31
	- можливості вчинення тих або інших дій за визначений час	1

	- наявності або відсутності у конкретної особи відповідних професійних вмінь та навичок	1
	8) додатків до протоколів слідчих (розшукових) дій:	
	- фото таблиць	12
	- схем, планів	7
	- відеозаписів	27
	9) використання спеціальних знань:	
	- власних	41
	- інших осіб (спеціалістів)	57
	10) результатів експертиз:	
	- дактилоскопічної	4
	- трасологічної	21
	- психологічної	18
	- психіатричної	31
	- наркологічної	2
	11) спеціальної літератури	
	- підручників:	6
	- методичних рекомендацій з розслідування відповідної категорії злочинів	2
9	Вкажіть, чи відбувався за несприятливих ситуацій огляд місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства:	
	так	82
	ні	18
10	Які несприятливі ситуації огляду місця події Ви можете назвати:	
	невстановлення очевидців події	53
	відсутність (знищення) слідів злочину	47
	очевидці злочину наявні, проте вони не можуть назвати прикмети, за якими можна встановити сутенера	18
11	Вкажіть умови, які сприяють успішному проведенню слідчих (розшукових) дій при розслідуванні даних злочинів:	
	всебічна та ретельна підготовка	89
	своєчасність	97
	правильне застосування тактичних прийомів та їх комплексів	74
	використання спеціальних знань, у тому числі інших осіб	94
	залучення відповідних спеціалістів	98
12	Чи проводились одночасні допити за участі підозрюваних (сутенер, звідник) та неповнолітніх у конфліктних ситуаціях:	
	так	93
	ні	7

12	Вкажіть чи враховуються Вами вольові якості допитуваних при проведенні одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб	
	так	81
	ні	19
13	Чи відмовляються неповнолітні потерпілі давати будь-які свідчення та співпрацювати зі слідчим, побоюючись розголошення злочинної події:	
	так	34
	ні	66
14	Найбільша ефективність одночасного допиту має місце при проведенні	
	між двома особами	99
	між трьома особами	1
	між чотирма та більше	-
	Вкажіть, з якою метою, на Вашу думку, проводився одночасний допит раніше допитаних осіб	
	викриття одного із допитуваних у дачі неправдивих показань	48
	з'ясування причин суперечностей в показаннях допитаних та їх усунення	54
	посилення позиції сумлінних учасників допиту, які надали правдиві показання	69
	додаткової перевірки й закріплення показань свідків, потерпілих, підозрюваних	19
15	Підготовка до пред'явлення для впізнання здійснюється та повинна включати такі заходи:	84
	додаткове вивчення матеріалів провадження	100
	встановлення загальних ознак зовнішності підозрюваного	100
	підбір статистів	100
	залучення понятих	100
	попередній допит особи, яка буде впізнавати	100
	залучення відповідних спеціалістів	98
	визначення необхідних технічних засобів фіксації процесуальної дії	47
	допомоги суміжних служб (карного розшуку, дільничних) в організації та проведенні	83
	забезпечення безпеки учасників	91
16	Чим, на Вашу думку, зумовлений низький відсоток застосування впізнання в режимі відеоконференції	
	відсутність відповідного технічного забезпечення слідчого підрозділу	74
	складність підготовки й проведення процесуальної дії	49
17	Чи здійснюєте Ви психологічну підготовку (підтримку)	

	неповнолітніх перед проведенням за їх участю слідчих (розшукових) дій	
	так	89
	ні	11
18	Вкажіть, будь-ласка, що забезпечувало проведення різних експертних досліджень:	
	викрити злочинця у вчиненні конкретних діянь	47
	одержати відомості про особливості вчинення кримінального правопорушення	68
	визначити подальший напрямок розслідування	39

Додаток В

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 255-259.

2. Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 176-179.

3. Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 131-136.

4. Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

5. Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 322-329.

6. Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. Том 1. С. 200-204.

7. Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 149-153.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84. (усна доповідь з публікацією тез)

2. Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436. (усна доповідь з публікацією тез)

3. Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43. (усна доповідь з публікацією тез)

4. Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий

гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 128-131. (публікація тез)

5. Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150. (публікація тез)

6. Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20. (публікація тез)

7. Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228. (публікація тез)

8. Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119. (публікація тез)

9. Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97. (публікація тез)

10. Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90. (публікація тез)

11. Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115. (публікація тез)

12. Лазарєв В.О. Криміналістичний аналіз способу втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства / Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали науково-практичного семінару (м. Дніпро, 16 травня 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 101-104. (усна доповідь з публікацією тез)

Додаток Г

Акти впровадження результатів дослідження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Національної академії
внутрішніх справ

Д.ю.н., професор **С.Д. Гусарєв**



АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарєва Владислава Олександровича на тему: «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства», підготовленого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність до освітнього процесу Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: начальника відділу організації та координації освітнього процесу, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника поліції Корж-Ікаєвої Т.Г., завідувача кафедри криміналістики та судової медицини, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника поліції Самодіна А.В. та завідувача кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2, кандидата юридичних наук, майора поліції Атаманчука В.М. склала цей акт про те, що наукові роботи, підготовлені Лазарєвим В.О., використовуються у освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ.

Результати наукового дослідження знайшли своє відображення у навчально-методичних матеріалах, де як джерела рекомендовані наступні публікації:

1. Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

2. Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

3. Лазарєв В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

4. Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

5. Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

6. Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

7. Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

8. Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

9. Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

10. Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

11. Лазарєв В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

12. Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

13. Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

14. Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 112-114.

15. Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

16. Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

17. Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

18. Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

19. Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Члени комісії дійшли спільного висновку, що представлені матеріали мають належний науковий та практичний рівень розробки проблематики теми дисертаційного дослідження і відображені у науково-методичних матеріалах з навчальних дисциплін: «Криміналістика» та «Особливості розслідування окремих видів злочинів» для здобувачів вищої освіти бакалавра і магістра, а також можуть використовуватися у системі підвищення кваліфікації слідчих, оперативних працівників та інших категорій практичних співробітників Національної поліції України.

Члени комісії:

**Начальник відділу організації та координації
освітнього процесу НАВС**

кандидат юридичних наук, доцент
підполковник поліції

02 03 2018 р.

Т.Г. Корж-Ікаска

**Завідувач кафедри криміналістики
та судової медицини НАВС**

кандидат юридичних наук, доцент
підполковник поліції

02 03 2018 р.

А.В. Самодін

**Завідувач кафедри
криміналістичного забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2 НАВС**

кандидат юридичних наук
майор поліції

02 03 2018 р.

В.М. Атаманчук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника ГУНП в
Дніпропетровській областіначальник слідчого управління
полковник поліції

М.В. Куратченко

. 2018

АКТ

31 01 . 2018

м. Дніпро

№ 349

Про впровадження у практичну діяльність СУ
ГУНП в Дніпропетровській області результатів
наукового дослідження Лазарева Владислава
Олександровича «Криміналістична
характеристика та особливості розслідування
втягнення неповнолітнього в заняття
проституцією і сутенерства» на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та
криміналістика; судова експертиза; оперативно-
розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:

Заступник начальника СУ ГУНП в Дніпропетровській області
полковника поліції Василь А

Членів комісії:

- Старший слідчий РОВС СУ ГУНП в Дніпропетровській області
полковника поліції Радченко В.В.
- Старший слідчий СУ ГУНП в Дніпропетровській області
полковника поліції Гільня В.М.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 року № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) на тему: «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства», що підготовлене здобувачем Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Лазаревим Владиславом Олександровичем у вигляді наукових статей та тез доповідей:

Лазарев В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2.

Том 3. С. 134-139.

Лазарев В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарев В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарев В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарев В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарев В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарев В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарев В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарев В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарев В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства //

Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

Лазарев В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарев, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20.

Лазарев В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228.

Лазарев В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарев В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97.

Лазарев В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90.

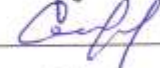
Лазарев В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність Слідчого управління ГУНП в Дніпропетровській області.

Голова комісії:



Члени комісії:

1. 

2. 



05 02 2018

м. Дніпропетровськ

Про впровадження у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ результатів наукового дослідження Лазарєва Владислава Олександровича «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Уклала комісія у складі:

Голови:	заступника директора – завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України П.І. Кумця
членів комісії:	заступника директора – завідувача відділу АТД та КДТЗ Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України А.В. Морохова заступника завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України О.О. Сороки

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 року № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) на тему: «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства», що підготовлене здобувачем Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, у вигляді наукових статей та тез доповідей:

Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для

впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарєв В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова

політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20.

Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228.

Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97.

Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90.

Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути

впроваджені у діяльність Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України.

Голова комісії:



П.І. Кумець

Члени комісії:



А.В. Морохов

О.О. Сорока

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Керівник
Дніпропетровської місцевої
прокуратури № 1
Дніпропетровської області
молодший радник юстиції


О.С. Литвиненко
2017

АКТ

**впровадження у діяльність Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1
Дніпропетровської області результатів дисертаційного дослідження Лазарєва
Владислава Олександровича «Криміналістична характеристика та
особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття
проституцією і сутенерства»**

Уклала комісія у складі:

голови: заступника керівника Дніпропетровської місцевої прокуратури
№ 1 Дніпропетровської області, радника юстиції Марченко В.А.
членів комісії: прокурора Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1
Дніпропетровської області, старшого радника юстиції Блохи С.В.
прокурора Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1
Дніпропетровської області, молодшого радника юстиції
Захарчука В.О.

склала цей акт про впровадження у діяльність Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1 Дніпропетровської області методичних рекомендацій за результатами дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка Лазарєва Владислава Олександровича за темою «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства».

Автором, на підставі проведеного наукового дослідження й узагальнення кримінальних проваджень та правоохоронної практики, пропонуються методичні рекомендації щодо організаційно-тактичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства.

Зокрема, у методичних рекомендаціях висвітлюється криміналістична характеристика втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства; досліджується обстановка і способи вчинення злочину, «слідова картина», особа злочинця і неповнолітнього потерпілого; визначено організаційно-тактичні основи проведення огляду, обшуку, допиту (свідків, потерпілих, підозрюваних), допиту двох раніше допитаних осіб та пред'явлення для впізнання. Акцентується увага на

особливостях використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

Загалом, методичні рекомендації містять низку додатків, зокрема, фотоматеріалів, зразків протоколів, узагальнення слідчої практики, статистичні показники та ін. Позитивним є те, що методичні рекомендації містять достатню кількість прикладів із діяльності слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України. Висвітлюються найбільш типові організаційно-тактичні помилки, що допускаються співробітниками слідчих підрозділів поліції під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Вирішення поставлених завдань відбувалося із урахуванням сучасної наукової думки, чинного Кримінального процесуального кодексу України та потреб правоохоронної практики.

Достовірність й обґрунтованість висновків підтверджується емпіричними даними статистики Генеральної прокуратури та МВС України, результатами вивчення кримінальних проваджень, опитування та анкетування співробітників прокуратури і слідчих підрозділів Національної поліції України.


Зважаючи на це, комісія вважає, що представлені криміналістичні рекомендації щодо організаційно-тактичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій виявили необхідну практичну значимість і можуть бути впроваджені у діяльність Дніпропетровської місцевої прокуратури № 1 Дніпропетровської області.

Голова комісії


_____ (В.А. Марченко)

Члени комісії:


_____ (С.В. Блоха)


_____ (В.О. Захарчук)

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Т.в.о. першого проректора
 Дніпропетровського державного
 університету внутрішніх справ

В.М. Ковбаса
 «05» 02. 2018 року

АКТ
впровадження в освітній процес
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

05 лютого 2018 року

м. Дніпро

Про впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертації Лазарева Владислава Олександровича «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

- | | |
|-----------------|--|
| голови: | декана факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента, полковника поліції Обшалова С.В. |
| членів комісії: | завідуючого кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Кобзаря О.Ф.
професора кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Пирого І.В.
професора кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Шаблістого В.В. |

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про

організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертації «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства», яку підготував здобувач кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарев Владислав Олександрович, у вигляді наукових статей та тез доповідей, зокрема:

1. Лазарев В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

2. Лазарев В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

3. Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

4. Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

5. Лазарев В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

6. Лазарев В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

7. Лазарев В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

8. Лазарев В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

9. Лазарев В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

(Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

10. Лазарев В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

11. Лазарев В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

12. Лазарев В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

13. Лазарев В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

14. Лазарев В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарев, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 112-114.

15. Лазарев В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

16. Лазарев В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

17. Лазарев В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття

проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

18. Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

19. Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Зазначені наукові статті і тези доповідей внесені до списку літератури робочих програм навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій» і використовуються під час підготовки курсантів, студентів й слухачів до семінарських та практичних занять з зазначених навчальних дисциплін.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та можуть використовуватися в освітньому процесі при підготовці фахівців для органів досудового розслідування.

Голова комісії:



С.В. Обшалов

Члени комісії:



О.Ф. Кобзар



І.В. Пиріг



В.В. Шаблістий

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Т.в.о. першого проректора
 Дніпропетровського державного
 університету внутрішніх справ

В.М. Ковбаса

«09» 02. 2018 року

АКТ
впровадження у наукову діяльність
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

09 лютого 2018 року

м. Дніпро

Про впровадження у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертації Лазарєва В.О. «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

голови:	начальника відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора філософських наук, доцента Марченко О.В.
членів комісії:	старшого наукового співробітника відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, с.н.с. Березняка В.С. завідуючого кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Кобзаря О.Ф. професора кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Пирого І.В.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати

дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарева Владислава Олександровича на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» у вигляді наукових статей та тез доповідей, зокрема:

Лазарев В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

Лазарев В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарев В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарев В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарев В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарев В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарев В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарєв В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 112-114.

Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії :

матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

Лазарев В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

Лазарев В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також були враховані відділом організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових досліджень на замовлення Головного Управління Національної поліції в Дніпропетровській області.

Голова комісії:

Члени комісії:

О.В. Марченко

В.С. Березняк

О.Ф. Кобзар

І.В. Пиріг

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
 В. о. ректора
 Університету митної справи та фінансів
 Є. В. Гармаш
 « 19 » 02 2018 року



АКТ
впровадження в освітній процес та наукову діяльність
Університету митної справи та фінансів
результатів дисертаційного дослідження

м. Дніпро

« 19 » 02 2018 р.

Комісія у складі:

1. В. о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, кандидата юридичних наук, доцента Варави В. В.

2. Професора кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, доктора юридичних наук, професора Тертишника В.М.

3. Доцента кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, кандидата юридичних наук Сфімової І. В.

склала цей акт про те, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарєва Владислава Олександровича на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді наукових статей і тез доповідей на конференціях, семінарах та круглих столах.

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в наступних роботах:

Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017., Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования

Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарев В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарев В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарев В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарев В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарев В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарев В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарев В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

Лазарев В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий

гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація, «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 112-114.

Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Зазначені наукові роботи використовуються в освітньому процесі, навчально-методичній та науковій діяльності кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, впроваджені до текстів лекцій, семінарських, практичних занять, робочої навчальної програми з тем № 15 «Тактика слідчого огляду та освідування», № 16 «Тактика обшуку», № 18 «Тактика допиту» і № 19 «Тактика пред'явлення для впізнання», № 20

процесуальних документів» та рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи студентів заочної форми навчання.

Голова комісії:

В. о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
кандидат юридичних наук, доцент



В. В. Варава

Члени комісії:

Професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
доктор юридичних наук, професор




В. М. Тертишник

Доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
кандидат юридичних наук



І. В. Єфімова

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Директор інституту права
 та суспільних відносин
 Відкритого міжнародного
 Університету розвитку людини
 «Україна»



А. Л. Терещенко
 03 _____ 2018 року

АКТ

Про впровадження в освітній процес та наукову діяльність Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» основних результатів дисертації Лазарева Владислава Олександровича на тему: «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови: Заступника директора інституту права та суспільних відносин університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента Орловської І.Г.

Членів комісії: Заступника директора інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Фаста О.О.

Доцента кафедри цивільного, господарського та кримінального права Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Федоренко Т.В.

Комісія склала цей акт з приводу того, що було розглянуто результати дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарева Владислава Олександровича на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

На підставі наукового дослідження підготовлено наукові статті та тези доповідей, зокрема:

Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для

впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

Лазарев В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарев В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарев В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарев В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарев В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарев В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарев В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарев В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування :

матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

Лазарев В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарев В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

Лазарев В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарев, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 112-114.

Лазарев В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

Лазарев В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарев В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

Лазарев В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

Лазарев В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і

сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість для науки кримінального процесу та криміналістики, а також були враховані відділом організації наукової роботи та навчально-методичним відділом Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» при проведенні навчальних занять та наукових досліджень.

Голова комісії:



І. Г. Орловська

Члени комісії:



О. О. Фаст



Т. В. Федоренко

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор
з науково-педагогічної роботи
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

В.А. Куземко

« 20 » 03

2018 року



АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лазарєва Владислава Олександровича в освітній процес Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара**

Комісія у складі:

Голови комісії:

Корнякової Т.В.

завідувач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., доцент Заслужений юрист України

Членів комісії:

Соколенко О.Л.

декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., професор

Сачко О.В.

доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, к.ю.н., член-кор. АПН

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарєва Владислава Олександровича за темою «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» використовуються в освітньому процесі при вивченні навчальних дисциплін «Кримінальне право» та «Кримінологія», для підготовки навчальних програм та методичних посібників для студентів, методичних матеріалів, при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять з дисциплін: «Кримінальне право», «Кримінологія» та інших навчальних дисциплін; знайшли своє відображення при складанні тестових завдань, програмних матеріалів, робочих навчальних програм, у методичних рекомендаціях, в яких використовуються наступні публікації Лазарєва В.О.:

Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики

втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарєв В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпро, 17.03. 2016). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарєв В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції (Київ, 22

груд. 2017 р.). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Акт обговорено і схвалено на засіданні кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 10 від 12.02.2018 року).

Голова комісії:

Корнякова Т.В.



завідувач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., доцент Заслужений юрист України

Члени комісії:

Соколенко О.Л.



декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., професор

Сачко О.В.



доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, к.ю.н., член-кор. АПН

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

/ Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
професор

« 19 »



АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лазарєва Владислава Олександровича у наукову діяльність Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара**

Комісія у складі:

Голови комісії:

Корнякової Т.В. завідувач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., доцент Заслужений юрист України

Членів комісії:

Соколенко О.Л. декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., професор

Сачко О.В. доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, к.ю.н., член-кор. АПН

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження здобувача кафедри організації розслідування злочинів факультету підготовки слідчих Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка Лазарєва Владислава Олександровича за темою «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» були використані у межах виконання науково-дослідницької теми кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Теоретичні та прикладні проблеми адміністративного, фінансового, інформаційного, кримінально-правового, кримінально-виконавчого, кримінологічного забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина» (затвердженої Рішенням Вченої ради юридичного факультету, протокол № 2 від 21.10.2015 р., номер державної реєстрації 0116U002254). Зокрема, в межах вказаної теми були опубліковані наступні наукові статті та тези доповідей Лазарєва В.О.:

Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск

2. Том 3. С. 134-139.

Лазарев В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

Лазарев В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

Лазарев В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

Лазарев В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

Лазарев В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

Лазарев В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

Лазарев В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

Лазарев В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

Лазарев В.О. До питання криміналістичної характеристики особи потерпілого при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Актуальні питання досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 20-22.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 112-114.

Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 58-62.

Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 157-160.

Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 212-215.

Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 113-116.

Акт обговорено і схвалено на засіданні кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 10 від 12.02.2018 року).

Голова комісії:
Корнякова Т.В.



завідувач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.ю.н., доцент
Заслужений юрист України

Члени комісії:
Соколенко О.Л.



декан юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
д.ю.н., професор

Сачко О.В.



доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, к.ю.н., член-кор. АПН

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
Дніпропетровського НДЕКЦ
МВС України

В.М. Коротаєв

. 2018

АКТ

Про впровадження у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України результатів наукового дослідження Лазарева Владислава Олександровича «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:

заступника директора – завідувача
відділу криміналістичних видів
досліджень Дніпропетровського
НДЕКЦ МВС України П.І. Кумця

членів комісії:

заступника директора – завідувача
відділу ІЕТВД та ОД
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС
України А.В. Морохова
заступника завідувача відділу
криміналістичних видів досліджень
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС
України О.О. Сороки

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження здобувача Луганського державного університету внутрішніх справ Лазарева Владислава Олександровича «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та

криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді наукових статей і тез доповідей на конференціях та семінарах:

1. Лазарєв В.О. Організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерство. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Том 3. С. 134-139.

2. Лазарєв В.О. Сутність та структура криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 88-92.

3. Лазарєв В.А. Типичные следственные ситуации расследования вовлечения несовершеннолетнего в занятие проституции и сутенерстве. Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 3. С. 107-112.

4. Лазарєв В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2017. № 3. С. 240-248.

5. Лазарєв В.О. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства. Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. 2017. № 4. С. 178-185.

6. Лазарєв В.О. Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 5. С. 106-112.

7. Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6. С. 74-79.

8. Лазарєв В.О. Особливості фіксування доказів під час досудового розслідування // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 80-84.

9. Лазарєв В.О. Окремі питання стосовно першочергових заходів патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції присвяченої 50-річчю Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 435-436.

10. Лазарєв В.О. Доцільність введення кримінальної відповідальності за неповідомлення про злочин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпропетровськ, 10 червня 2016 року). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 41-43.

11. Лазарєв В.О. Окремі аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Злочини проти громадської безпеки та кримінально-правова політика держави в умовах гібридної війни : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Київ, 22 грудня 2017 року). Київ: Навчально-науковий гуманітарний інститут Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2017. С. 41-43.

12. Лазарєв В.О. Окремі аспекти пред'явлення для впізнання живих осіб при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 року). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 3. С. 147-150.

13. Лазарєв В.О. Особливості здійснення підготовчих заходів до огляду місця події при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / В. О. Лазарєв, К. О. Чаплинський // Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 28-29 грудня 2017 року). Київ: Міжнародний центр наукових досліджень, 2017. С. 18-20.

14. Лазарєв В.О. Деякі аспекти обстановки втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 29-30 грудня 2017 року). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 226-228.

15. Лазарєв В.О. До питання формування криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією та сутенерства // Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Дніпро, 12-13 січня 2018 року). Дніпро: Громадська організація «Правовий світ», 2018. С. 117-119.

16. Лазарєв В.О. Окремі проблеми визначення обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Право, суспільство і держава: форми взаємодії : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 12-13 січня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 94-97.

17. Лазарєв В.О. Аналіз первинної інформації при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Харків, 19-20 січня 2018 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 86-90.

18. Лазарєв В.О. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 26-27 січня 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 112-115.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України.

Голова комісії:



П.І. Кумець

Члени комісії:



А.В. Морохов

О.О. Сорока